

קו נטוי 6

כתב עת לספרות ואמנות
משותף למורים ותלמידים
במכללה האקדמית אורנים

גליון מס' 6

אורנים
המכללה האקדמית לחינוך

סיון תשס"ו יוני 2006

עורכים: משה יצחקי, עידית לבבי גבאי
עיצוב גרפי והבאה לדפוס: יסמין שלן

מערכת: יעל בן צבי, שולה בירגר, אורון יהלום, מופיד סידאווי,
רועי רשקס, נטע מלצר, אמיר ארנון
מזכירת המערכת: שרון שילדקראוט

כתובת המערכת:

'קו נטוי', כתב עת לספרות ואמנות
מכללת אורנים
דאר טבעון 36006
טלפון: 04-9838829

סדר ועימוד: 'מערכת' קיבוץ דליה
דפוס: 'רחש', חיפה

סיון תשס"ו, יוני 2006
אורנים - המכללה האקדמית לחינוך, התנועה הקיבוצית

© כל הזכויות שמורות לקו נטוי, לאורנים וליוצרים

הערה: כל המידות של יצירות האמנות נתונות בסנטימטרים

תוכן העניינים

- משה יצחקי, עידית לבבי-גבאי קו העורכים / 5
גל וינשטיין עמק החולה / 9
כרמית בוזגלו אין לה תקנה / 10
כרמית בוזגלו סרטן / 11
אברהם בראב נחש הפתן של סבתא סולטנה / 12
הדס שמואלי הטיילת ברחוב חבצלת / 15
הדס שמואלי רחוב תשי"ג / 16
הדס שמואלי סיור בשכונה / 17
אווה נטע מלצר בסוף / 19
אורון יהלום ישו מטית חמש / 20
רותי הלבץ כהן ללא כותרת / 25
רותי הלבץ כהן לידה שקטה, פצצות / 26
רותי הלבץ כהן תענוג, מקלעת שמש / 27
רותי הלבץ כהן ללא כותרת / 28
יהושע סובול פנימחוצפנים / 29
רועי רשקס שיר תודה לברלה / 32
אמיר ארנון סיגריה של אחרי / 33
רועי רשקס בוכה / 37
שני שטרנפלד שושני ללא כותרת / 39
מרים דרור כמו אמני / 40
שני שטרנפלד שושני ללא כותרת / 41
שני שטרנפלד שושני ללא כותרת / 42
אריה קיזל בני האוטיסט / 43
ורדה קנול יהלום גם השקיעה יפה (שם זמני) / 44
עידית לבבי גבאי חדר הפוך / 45
עידית לבבי גבאי שמש / 47
גל וינשטיין עמק החולה / 49-52
עידית לבבי גבאי עמק החולה 2005 / 53
מירה טנצר ביוגרפיה של גוף וחומר / 55
מירה טנצר הזדקנות / 56
אורי מרטון הלוך ונשוא / 57
דורית פלג סדנא לכתיבת פרוזה / 58
חן נצר מרציפן / 59
נועם כהן סלט / 60
הדס רובינשטיין רמון אשה כותבת / 61

- מירה טנצר געגועי למרווח אנושי / 62
- נידאם אבו אלהיג'א הכנס הבינלאומי ה-48 לצער בעלי חיים / 63
- נידאם אבו אלהיג'א הכנס הבינלאומי ה-48 לצער בעלי חיים / 64
- רחל זליאט ללא כותרת / 65
- שוש טויטו נבדלת / 66-67
- פאטמה אבו רומי דיוקן אב / 68
- פאטמה אבו רומי דיוקן עצמי / 69
- דני זק הבובה / 70
- דני זק אנפות נמות / 71
- מרינה מנטל שברים פשוטים / 72
- מירי אבקסיס הזמנה לבגידה / 77
- מירי אבקסיס שירה חייבת לעמוד ולדבר / 78
- אורי מרטון שתיקה רועמת / 79
- אורי מרטון כועסת רק על עצמך / 80
- גונן נשר מלוח / 82
- גלעד אופיר מתוך סדרת: יער / 88
- ניר מעיין יומן חתול 1 / 92
- יוכי יעקובזון בין השורות / 96
- יוכי יעקובזון את יפה / 98
- סיון האפטמן ללא כותרת / 99
- יוכי יעקובזון עירום / 100
- סיון האפטמן ללא כותרת / 101
- דניאל שאוב מפנה / 102
- דניאל שאוב מראה פנים / 104
- מרים דרור צעד אחד לפני הלילה / 105
- אלכס גורדון שפת אבותי / 106
- אלכס גורדון נפילתו של המרגל / 108
- מיכל אקרמן ילד עם חיוך חצוף / 110
- מיכל אקרמן ללא כותרת / 111
- רוברט פרוסט, תרגום: חגי רוגני עוצר למול חורש בערב מושלג / 112
- צבי תורן על "פרחי האפלה" לאהרן אפלפלד / 113
- מירי סילבר The Floor / 115
- אלון רשף פסיכיאטר מבקר בתיאטרון / 116
- שרון בר און Hide&Reveal / 119
- משה יצחקי סימנים / 121
- משה יצחקי אלה תולדות אבן / 122
- משה יצחקי מפה פיסית / 123
- מירי סילבר מתוך סדרת 'הגבול' / 124
- רשימת משתתפים / 126

אם לעולם יש גוף, אז איזה גוף יש לו, זכר? נקבה? זכר ונקבה? וחלקי הגוף, ראש, ידיים, גב, בטן חזה, היכן הם בעולם? ורגלי העולם, האם בארץ או בשמיים, מהלכות או נחות, בועטות או מבוססות? ומדוע אנחנו נותנים בהרים שמות גוף: כתף ההר, רגלי ההר, גב ההר, הפטמה? ומה ראו ציירים בעמק, במדבר ובהר שציירוהו כגוף אשה. ואיך ניתן לפענח את הזיקות והיחסים שבין אדם למקום? פעם כשדיברנו על אהבתנו לארץ, דיברנו על ידיעתה, ושלנו נעלינו והלכנו בה יחפים לאורכה ולרוחבה, ולפעמים עמדנו על האדמה הזו נפעמים כמו משה מול הסנה במדבר:

”וּמִשָּׁה, הִיָּה רְעָה אֶת צֵאן יִתְרוֹ חֲתָנוּ פֶּהֶן מְדִיָּן; וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר, וַיָּבֵא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרָבָה בַּיּוֹם הַהוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּלִבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה; וַיֵּרָא, וְהִנֵּה הַסֶּנֶה בְּעֵר בָּאֵשׁ, וְהַסֶּנֶה, אֵינְנוּ אֹכְלִים. ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאֶרְאֶה, אֶת הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה: מִדּוּעַ, לֹא יִבְעַר הַסֶּנֶה. ד וַיֵּרָא יְהוָה, כִּי סָר לְרְאוֹת; וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֶּנֶה, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי. ה וַיֹּאמֶר, אֵל תִּקְרַב הַלֵּם; שֶׁל נְעֻלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ. כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו, אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא.”

(ספר שמות פרק ג)

שני עניינים משכו את ליבנו בפסוקים אלה, הראשון מגולם בפסוק:

”...וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרָה נָא וְאֶרְאֶה, אֶת הַמְּרֹאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה:...”

משה עובר באירוע זה חוויה מכוונת, בה שותף בעיקר חוש הראייה. נגלה לו למשה משהו שהראייה הקונבנציונאלית איננה מספיקה להבין ולהכיל את מהותו, משום שהיא אינה מצליחה לפענח בו זמנית את סוד קיומן של תופעות סותרות, היינו את ייתכנותו של קיום פרדוקסלי.

משה זקוק ליותר מאשר ראייה מרחבית רגילה, הוא זקוק להתבוננות אחרת, התבוננות המחייבת התקרבות מקסימאלית, אשר נוגעת בגבולות או חוצה אותם לעבר הישות המתגלה לנגד עיניו. ישות נראית, אך גם נעלמת, בלתי נתפשת על ידי תבניות החשיבה הרגילות. שם, בהתקרבו אל התופעה הפרדוקסלית, הוא נזקק לעין ולאוזן הפנימיות על מנת להיות במגע עם הדבר בעצמו, עם ההווה, במקום שהוא מעל ומעבר לזמן ולמקום, ובכל זאת נוכח וקיימת, כאן ועכשיו.

משה היה ככל הנראה אדם סקרן, למרות רתיעתו ופחדיו, חושיו ולבו פתוחים היו אל צינורות השפע, אל גוף העולם. אילו לא היה מונע על ידי סקרנותו ומשיכתו אל המראות הגדולים, היה ממשיך לרעות את צאן יתרו ולא היה חוזר להוציא את עם ישראל ממצרים, ולא היה מוליך אותו במדבר אל הארץ היעודה.

העניין השני מגולם בפסוק "כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה עוֹמֵד עָלָיו, אֲדַמֶּת-קֹדֶשׁ הוּא..."

בספרו 'רשימות על מקום', כותב אריאל הירשפלד: "מקום הוא דבר פשוט. הוא אגן. והכל הוא מקום. הוא החלל שבו את, אתה או משהו נמצא. השאלה 'איפה?' בעברית שואלת: אי הוא ה'פה'? איפה הוא המקום שמשהו או משהו יאמר עליו 'פה'? השאלה מפרקת את המקום לשני חלקים, ורק התשובה עליה הופכת אותם לדבר אחד. המילה 'כאן' היא לעולם - חיבור. השאלה הזאת מגלה כי בתוך הפשטות הזו חבוי מסתורין גדול: המקום אינו דבר העומד בפני עצמו, אלא הוא זיקה בין דבר לדבר. לא יהיה מקום בלא משהו או משהו המתחס אליו, היושב בו, עומד עליו או נכסף אליו. המילה מקום היא לכן לעולם - חלק ממשפט, כפסוק המפורסם בספר שמות: "...המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" בלי 'אשר אתה עומד עליו' לא היה המקום מקום...."

(מתוך: רשימות על מקום, עלמא (2000))

אנו פותחים את גיליון 6 של קו נטוי, בהרהורים ומחשבות בשאלת יחסי אדם ומקום, מנסים לפענח את סוד היכולת לפרוץ מסכים, גבולות ותחומים כדי להיות במגע פשוט אך משמעותי עם ההווה, עם המקום, עם הזולת. תוהים כיצד להביא את העולמות השונים שלנו למפגש, ומשם לצאת ולפעול בתוך עולם שהאיוולת והעוולה פושטים בו כאש זרה. שש שנים, מאז היווסדו של כתב העת, אנו מהלכים בשבילי אורנים; מאזינים ומתבוננים במראות ובקולות, מבקשים לתת במה לרוח היצירה הנושבת באורנים. מבקשים את הדיאלוגים והיצירה במקום בו אנו מלמדים, לומדים, שואלים שאלות, משוחחים ויוצרים.

החלטנו הפעם לייחד מקום בקו העורכים לסיפור על פגישה יוצאת דופן שיזמו שלשה סטודנטים מהחוגים לספרות, מקרא, מחשבת ישראל ולשון: "כל העניין התחיל" סיפרו לנו ארינה, סתוית וגלי, "בשנה א', היינו יוצאים להפסקות מהשיעורים, והייתה בנו תשוקה אדירה לשתף ולשוחח על מה שלמדנו היום. לגעת בנקודה הפנימית בה נגע אצלנו החומר הנלמד. הישיבה על הדשא הייתה מעין עיבוד ועיכול של הידע, יחד עם חברים שנתנו לנו את הזווית והנקודה הפנימית שלהם, על מה שמעסיק אותנו כאנשים צעירים שאינם רוצים להיכנע לרייטינג ולשוק ההשכלה, לרדידות ולאינסטנט. כאשר הציע לנו משה יצחקי לפעול במשותף להקמת מועדון קריאה לסטודנטים ומרצים, חזרנו אליו בהצעה על יצירת מסגרת לשיח וחשיבה. את השם "גוף העולם" למסגרת זו נתן גלי אמיר, והחלטנו שהפגישה הראשונה תיסוב סביב האיבר והמושג 'רגל'. לפגישה הגיעו סטודנטים מחוגים שונים ושני אנשי סגל. לאחר היכרות ופעילות לשבירת הקרח, הביא כל אחד מהמשתתפים טקסט או מחשבה או התבוננות על המושג 'רגל'. קראנו את שירו של יהודה עמיחי: "מרגל" ועסקנו בין היתר בשאלה איך התרחש המעבר בין הפועל מרגל הנשען על שם העצם רגל לתיאור אדם העוסק בפעולה מודיעינית, במעבר גבול, בפעילות נסתרת וסודית המתרחש בגופה של

ארץ אויב, בפעולה שמשמעה תנועה בין חיים למוות. עלה הקשר בין רכילות שגם היא פעילות של העברת מרכולת דיבורית ושמיעתית ממקום למקום. אחר כך דובר על הקשר בין תהליך הגדילה והתפתחותו של האדם לבין שאלת האופקים, בין מי שיש לו רגליים לבין מי שאין לו, מהנחש ועד האדם. עוד דובר על הקשר בין רגליים לבין האופק. תינוק הזוחל והולך על ארבע, אופקיו מצומצמים, ואילו ההולך על שניים אופקיו מתרחבים, אך עם הרחבת אופקיו עלול ההולך על שניים, לאבד את הקרבה לקונקרטי ולדברים הפשוטים, לפרטים הקטנים. ראינו צילומי כפות רגליים בתנוחות, דיברנו על אגדת סינדרלה, עסקנו בזיקה שבין רגליים ונעליים על פי שירו של פורטיס: "נעליים", וסיימנו במשנתו של רבן יוחנן בן זכאי: "צאו וראו איזו היא הדרך שידבק בה האדם" ובעפוף אחרון של עיניים עייפות קראנו את: "אנו נושאים לפידים" שכתב המשורר אהרון זאב, שיר המציב באמצעות ההליכה בעמק והעלייה בהר את האתוס הציוני לעומת הציפייה לנס של האתוס הפרושי.

מערכת קו נטוי מברכת על היוזמה ומקווה שהמעגל יתרחב וישגה, ומייחלת לראות גם פירות יצירה ליוזמה זו.

רוח יוזמה זו ומהותה הם מהמאפיינים את קו נטוי 6. אנו חשים כי מול חומות האטימות, קריסת הסולידאריות ולנוכח המציאות האלימה, נדרש ועולה הצורך לשיקום האקלים הדיאלוגי, בו יוכל היחיד לחזור ולפגוש את מקומות החיבור האישיים והעמוקים שלו, את נקודת הרתיחה של החיים והיצירה המתחדשים בו.

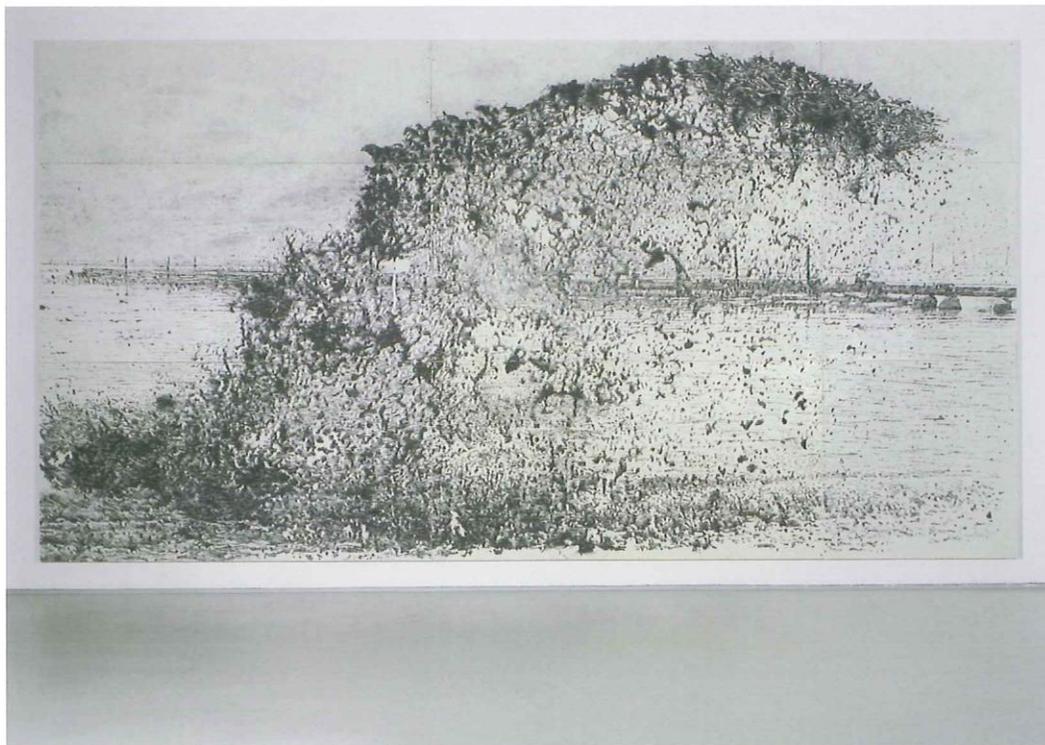
קולות רבים בקו נטוי 6 פונים אל הטריטוריה של ה'גוף' כנקודה ארכימדית, אל הנרטיב האישי, אל הביוגרפי, אל המרחב הסעור, הדרמטי המתחולל בנפשו של היחיד בין זמננו.

איננו רואים בריבוי הקולות והמבטים החוזרים אל האישי כאסקפיזם, או כאגואיזם אינדיבידואליסטי החושף את פצעיו ביללה מזויפת, אלא כניסיון להיענות לקול השואל: "איכה", רחוקים מהסנה הבווער ומהמלאך, אך ביצירתם כאילו משיבים: "הנני" שאולי יהדהד ויפגוש אחרים ההולכים במדבר ומחפשים מקום וארץ יעודה.

וורנים בימים אלו היא מכללה אקדמית לחינוך שיש בה רוח מתחדשת ומוקדי תעוררות ויצירה רבים נוספים, כדוגמת הגלריה לאמנות ישראלית, בה הציגו ושנה 'המאייסטרים' – יגאל תומרקין, אורי ליפשיץ, משה גרשוני, רפי לביא ומיכה וולמן. התקיימו סמינרים מחלקתיים בנושאי תוכן אקטואליים שזימנו מפגשים תוחים עם אנשי רוח ואמנים יוצרים. ביכורי יצירה של בוגרי המכון לאמנות יצגו במסגרת תערוכת בוגרים במרחבי תצוגה שונים באורנים. קבוצת התיאטרון ול אורנים ממשיכה זו השנה השישית להעלות הצגות ייחודיות. הבמה הבין נחומית ליצירה מיסודו של קו נטוי בשיתוף עם הוצאות הספרים, ממשיכה לכבד יצרים וחוקרים מקרב אנשי הסגל, באמצעות קיום קברטים לכבוד צאת ספריהם אור. פעילויות המציגות פרי יצירה מתקיימות גם במסגרת החוג לתקשורת.

החוג לספרות ומבע יצירתי ממשיך לפתח את תחום היצירה לצד הלימוד העיוני וכהשלמתו, באמצעות סדנאות הכתיבה. ראוי לציין גם פעילויות בונות ויוצרות המתקיימות במדרשה באורנים, ביניהן היוזמה למסע לימודי ב"שביל ישראל". כל אלה מצביעים על רצון לתת ביטוי, משמעות ופשר, ומורים על הכיוון שיש להמשיך וללכת בו. היוזמות הברוכות והפעילות היוצרת מבקשות לראות את אורנים כמוסד אקדמי רב פנים, איכותי, אך לא פחות מכך, מגמתן להשקיע ביצירת המקום כ'סביבת חיים' וכ'בית יוצר' מחדש ומתחדש.

משה יצחקי
עידית לבבי גבאי

גל וינשטיין, עמק החולה 2005, צמר פלדה על עץ, 610x315, מתוך מראה הצבה
ביתן הלנה רובינשטיין לאמנות בת זמננו, תל אביב

כְּרַמְלָה עֲשֵׂתָה שְׁטוֹת
כְּרַגִּיל, לֹא חֲשָׁבָה מִסְפִּיק
זְרָמָה עִם הַחֲשֵׁק?
וְהָרִי הוּא בְּכָל מְקוֹם
רְצָתָה לְתַפֵּס אֶת הַרְגָּע?
הָעוֹלָם הוּא רְגָעִים
אִז עִם מָה הִיא זוֹרָמָת? וְעַל מָה מִתְעַכְּבֶת
כְּרַגִּיל, לְאַחַר מַעֲשֵׂה הִיא
יֹתֵר מְדֵי חוֹשֶׁבֶת
בְּמָה הִיא חוֹפֶרֶת
עַד זֹכֵב הַנְּשָׁמָה
וּמְתִי הִיא תְּרַפָּה קֶצֶת,
וְתַתֵּן לְעִצְמָהּ
אֹוִיר לְנִשְׁימָה
לְעוֹלָם הַמְּכָה
וְזוֹ לֹא חֶרְדֶת נְטִישָׁה
כְּרַמְלָה סֵתֵם יִלְדָה רְעָה
מְדֵי אֶהְבָּה, מְעַט
לְעִצְמָהּ וְהַשְּׂאָר
בְּדִיחָה

אֶתְמוֹל מִשְׁהוּ
קִטְוֹן בְּךָ גָדַל לְנִבְחַ
מְלוֹא גְרוּנְךָ
”אֵת כְּמוֹ סֵרְטוֹן”, אִז לִי זַעֲמָת
לְמוֹת, כִּי מֵה נִשְׁאֵר מִמְּנִי
וּמִמֶּךָ, כְּשֶׁאֲנִי גְרוּרוֹת גְרוּרוֹת
מִשְׁלַחַת בְּךָ סֵרְטוֹן לְטַפֵּס וּלְתַפֵּס בְּךָ
סֵרְטוֹן לְכַרְךָ: סְבִיבָךָ וְלֹא כָל מִמֶּךָ
סֵרְטוֹן עַד שֶׁאֲגַמֵּר אוֹתָךָ
סֵרְטוֹן, כְּלוּם
מֵה נוֹתֵר מִכָּל
אֶהְבֵּתִי לְךָ לֵלֵא
הַשְׁמָחָה שֶׁכָּבֵר נִמְעָכָה,
נִעְקָרָה מִן הַשְּׂרֵשׁ וּיִמָּתָה
וּלְוֹאֵי אִם נִשְׁמָה עוֹד חַיִּים
הִיָּה עוֹד טַעַם לְנִכְלָתְנוּ אֲבָל
מִשְׁהוּ סֵרַח וְגִוַע, עֲכָשׁוּ
כְּשֶׁהִפְכַתִּי לִי סֵרְטוֹן
אֲנִי נִצְבֶּטֶת כִּי
אֲנִי חוֹשֶׁבֶת שֶׁ-
מִרְחֵק גְדוֹל וְעֵצוּם
מִסֵּרְטוֹן לְאָדָם
כְּמוֹ מִמְּנִי אֵלֶיךָ

בכל מקום בבית הייתי מוצא את סיכות הראש השחורות של סבתא סולטנה. סיכה רטובה בסבונה במקלחת, שלוש סיכות גדולות מתחת למיטה ושתיים דקות במאפרה שבסלון. הכי הרבה סיכות מצאתי כשניסיתי להוציא עם הסרגל כדור קטן שהתגלגל מתחת לפריג'דר, במקום כדור, יצא לי קרטון צבעוני שמחוברות אליו המוני סיכות-ראש חדשות וצמודות אחת לשנייה. הן היו מהסוג של הסיכות הדקות עם הפיתולים שדומות לרגליים מקופלות של חרגולים. לא עבר יום שלא מצאתי לה כמה סיכות.

יום אחד ראיתי את סבתא סולטנה טוחנת את הבשר לממולאים של הצהריים, טוחנת קצת ונחה, טוחנת ונחה. תראי מה מצאתי, אמרתי לה, פתחתי את היד שלי על השולחן שתראה את שתי סיכות הראש החדשות שמצאתי לה בסלון. סבתא הפסיקה לטחון והסתכלה מעל המשקפיים. אחר-כך ניגבה את שתי הידיים על הסינור. לקחה מהיד שלי סיכה, פישקה אותה קצת עם השיניים, דחפה ברווח את האצבע והופ! העלימה אותה בשיער שלה. אותו הדבר עשתה עם הסיכה השנייה. שוב ניגבה את שתי הידיים בסינר חייכה והמשיכה לטחון. אהבתי לראות איך היא עושה את זה.

- לא כואב לך שאת תוקעת ברזלים בשיער שלך?

- בוא, נשיקה - אמרה סבתא והושיטה לי את הלחי.

ככה היא אומרת לי תמיד כשהיא לא שומעת מה שאני שואל אותה...

- ועכשיו רופץ תפתח את הארון בחדר שלי, יש שם הפתעה בשבילך.

דילגתי מהר מרגל לרגל לכיוון החדר שלה, כאילו בשמחה. לא היה לי באמת מה לרופץ לשם כי את הסוכרייה על מקל שקנתה בשבילי כבר לקחתי משם אתמול.

ערב אחד עמדתי בפתח החדר שלה לפני שהלכה לישון. היא עמדה בכותונת לילה לבנה עם הגב הכפוף שלה והסתכלה על עצמה בראי העגול שתלוי מעל הכוננית. תוך כדי זה, התחילה להוציא את הסיכות מן השיער שלה. קודם ביד אחת. אחר-כך בשתי ידיים יחד. מיששה עם האצבעות, משכה החוצה וזרקה לצלוחית החרסינה. מיששה עוד, משכה וזרקה לצלוחית. ככה עד ששחררה לגמרי את הצמה הענקית שהייתה מגולגלת לה על הראש. אף פעם לא ראיתי את הצמה שלה משוחררת ככה. פתאום הבנתי למה היא צריכה כל כך הרבה סיכות. זה נראה מאחורה כמו נחש פתן ענק שמחזיק בפה שלו את הראש הקטן של סבתא סולטנה. אבל סבתא לא פחדה. היא תפסה את הזנב שלו והעבירה אותו קדימה, הורידה את הסרט

השחור שהיה קשור לו בקצה והתחילה לפרק אותו. תוך כמה שניות הפכה את הנחש לגוש מבולגן של שיער. אף פעם לא ראיתי כמות כזו של שערות על ראש של בנאדם. השיער שלה נראה פרוץ ומבולבל מכל הפיתולים והכיפופים ומרוב סיכות הברזל שהיו תקועות בו כל היום.

סבתא סולטנה לקחה את המברשת והתחילה להברישי. ביד אחת החזיקה חופן שיער קטן וביד השנייה הברישה. לפעמים שמה בצד את המברשת ולקחה את המסרק ושוב שמה את המסרק ולוקחת את המברשת. ככה המשיכה עד שגמרה לפרק את כל הקשרים, רק אז ראיתי באמת כמה שיער היה לה. היא העבירה את המברשת בתנועות ארוכות מלמעלה עד למטה. קָלַק ולאט כמו שמעבירים משוט במים בסירת עץ קטנה באפריקה. פעם מצד אחד ופעם מצד שני. מוציאה את המשוט מהנהר ושוב מעבירה. ראיתי שהיא מרוצה. אפילו שמעתי ברקע את צרחות הציפורים והחיות טרף שנהמו מסביב.

אחרי שגמרה להברישי, אספה בשתי ידיים את השיער וזרקה אותו אחורה שיתפזר על הגב שלה. במקום נחש פתן, נהיה לה על הגב זנב של טווס שהגיע כמעט לרגליים שלה. אפילו שהיא לא מאד גבוהה זה נחשב המון שיער. דחפה את השיער למעלה ועזבה אותו. הרימה שוב ועזבה. אפשר היה לראות שהשיער שלה נהנה ככה. פתאום קלטה אותי דרך הראי והפסיקה. היא לקחה מהכוננית את המסרק, חילקה את השיער לשלושה גושים והתחילה לסדר בחזרה את הצמה שלה. אחרי שקלעה כמה פעמים מאחורה העבירה הכל קדימה והמשיכה לקלוע בספיד עד שהגיעה לקצה הזנב של הפתן שמנסה כל הזמן לבלוע אותה. היא לקחה מהר את סרט הבד השחור וקשרה אותו חזק לקצה הזנב שלא יתפרק לה פתאום בזמן שהיא ישנה. אחרי זה, נכנסה למיטה, סידרה את הצמה הארוכה שלה לאורך הבטן, יישרה אותה כמה פעמים עם היד, והתכסתה בשמיכה.

- אתה עוד שם, נוניק? - שאלה סבתא.

- כן - אמרתי, אבל היא כנראה לא שמעה אותי.

- בוא... נשיקת לילה טוב לסבתא.

לפי הדיבור, ידעתי שהשיניים התותבות כבר לא נמצאות בפה שלה. כאשר ניגשתי לנשק אותה. היא כופפה את הראש שלי עם הידיים שלא אראה מקרוב את הנחש ונישקה אותי על השערות. בדרך החוצה הצצתי אחורה: היד שלה הייתה מונחת על הצוואר של הנחש שלה כאילו מלטפת ומרגיעה אותו. ליד כוס המים עם השיניים התותבות, ראיתי את צלוחית החרסינה עם הערימה של סיכות הברזל השחורות שמחכות בסבלנות שיהיה כבר בוקר.

בערך שנה אחרי שסבתא סולטנה מתה, אימא שלחה אותי לצ'פר את עצמי בסוכרייה על מקל בגלל איזה ציון טוב שהבאתי מבית ספר. במקום לפתוח ישר את המדף של הממתקים, פתחתי ארונות אחרים שלא הייתי צריך לפתוח. מתוך מגירה גבוהה, בדלת האמצעית של הארון, הציץ החוצה סרט

בד שחור עם קווצת שיער קטנה קשורה אליו. עליתי על כיסא ומשכתי את המגירה כדי לראות מה זה. המגירה נפתחה בבת אחת ויצאה מהמקום. נחש הפתן האפור של סבתא עף ממנה, עשה היפוך באוויר ונפל על השטיח. כמעט לא הכרתי אותו. הוא נראה רזה וחלש כמו נחש שצם כמה שנים. הכי חסר היה לו זה הפנים של סבתא עם הקול הקטן שלה שאומר לי: בוא... נשיקה. מסביבו היו כל השברים של צלוחית החרסינה, והמון סיכות ברזל שחורות. קפצתי מהכיסא וברחתי מהחדר בלי לסגור את הדלת ובלי לקחת את הסוכריה על מקל שלי. רק בערב, כשהלכתי לישון, ראיתי ששתי "רגליים מקופלות" של חרגולים קפצו עלי מן הצלוחית השבורה והתחבאו לי בגרב. עד היום אני מחזיק אותם בקלמר שלי.

הדס שמואלי, הטיילת ברחוב חבצלת, 2005

הדס שמואלי, רחוב תשי"ג, 2005

'דווקא ממש יפה כאן' יגיד לעצמו מי שמבקר לראשונה ברחובות העיר. גינות, עצים, מדרכות-אבנים משתלבות, ונוף שדות העמק פרוס למרגלותיה. מי היה מצפה מעיירת הפיתוח (יחשוב לעצמו המבקר) שתהיה כה מטופחת, בתיה נאים, וחזותה, באופן מביך, כמעט בלתי מאיימת, סתירה למה שראוי היה שימלא את הדימוי.

מגדל העמק עמוסת ניגודים שכאלו. ריבועי שדות, מגדלי מים וגגות בתי קיבוצים ומושבים. כל סמלי ראשית ההתיישבות משבצים את הנופים הניבטים מהחלונות של התושבים, אשר בעצמם מתנערים מהזהרות עם ייצוגי ציונות. הסביבה הכפרית היא רקע אקראי, פיסת גיאוגרפיה מקרית המפרידה בין העיירה לבין עפולה – עיר המחוז הגדולה, בירת העמק, אחות גדולה.

ואדיות פורחים וחורש ירוק מקיפים את כל השכונות, אוויר נקי ושלווה של חופשה או של חג, אך כל צעירה בורחים ממנה אל הפיח, הצפיפות והשאון של המרכז.

חזותם של בתי השכונה גם היא מתעתעת – בלוקים ארוכים ואפורים ניצבים זה מאחורי זה, בכל אחד כניסות לחדרי מדרגות אפלים, מעוטרי גרפיטי ובדלי סיגריות, שההליכה בהם מעוררת רתיעה. אך בתי המשפחות שבהם מטופחים, מזמינים, נקיים למשעי וקורנים, ובסלון המהודר ערוכים תמיד שוכני הבית להציע אירוח כיד המלך הכולל שתיה, כיבוד ושיחה חמה, מתעניינת.

ועוד רבים הניגודים – מוסדות צדקה וגמילות חסדים מעניקים מרווח נשימה עבור רבים, אך מראה הדמויות ברחובות הוא של נשים שמבקרות מידי שבוע במספרה ושל נערים שקונים את הג'ינס במאות שקלים. גם המכוניות ביום שישי בצהריים, הן ניצבות לאחר ניקיון יסודי, מצוחצחות ומוכנות לקבל את פני השבת, אך סביבן מושלכים הניירות והבקבוקים שהוצאו מהרכב. איזו אמת צופנת העיר?

גם אחרי חמש שנות מגורים בה סודותיה אינם מפוענחים לי. אני מטיילת בשכונות, מחפשת את שבילי הקיצור. המצלמה עוזרת לי לשאול שאלות, לחפש תשובות, להזהות, להיות חלק. הילדים משתפים פעולה, רוצים לדעת אם אני מהעיתון, (לא, אני לומדת צילום, זה הכל. כן, זה מאד מעניין, אני ממליצה, כל אחד יכול לצלם. לא, אבל לא במצלמה שלי). את קירות הבלוקים צובעים מידי פעם בצבעים משמחים, אמנות שכונות זולה, והילדים ששים להצטלם על רקע השושן האדום המצויר על הקיר, המקום הכי יפה בשכונה. 'בואי צלמי אותי כאן' הם קוראים לעברי.

ביום שישי בצהריים, כמו גם בשבתות נאות ובחופשים, החוץ נמלא בצהלות ילדים. קהילתיות כזו קשה למצוא גם בקיבוץ שבו גדלתי. הנשים הזקנות על הספסל מפטפות או שותקות ברוסית או באמהרית, והילדים משחקים יחד. מראה כזה כמעט נמוג מהעולם: אין מחשב בחוץ וגם לא משחקי פלייסטיישן, ואף קוסם לא בא להפעיל את הילדים, והם משחקים יחד – כדורגל, או קלאס, או ציור על המדרכה באבן גיר.

שמחת חיים כנה, קטנה, אמיתית, ממלאת את השכונה עכשיו. וברגעים האלו אני רוצה להשתלב, להיות חלק, להגיד להם, למקומיים – תראו, גם אני כמוכם! גם אני מהעיר! אמנם נכון, יש הבדל בינינו – אני נולדתי ב"צד הנכון" של המפה החברתית בארץ הזו, ובלי מאמץ קיבלתי לאורך כל הדרך את אישורי החברה. רבים מכם, בגלל צבע עור או שם משפחה, יאלצו להתמודד על הכרת הממסד, או לנהל מאבק בו עד ויתור וכניעה, או ימצאו עצמם נתמכים על ידי הגופים מעוטי היכולת שלו. אבל גם אני, בדיוק כמוכם, אלחם כל חיי מלחמת הישרדות כדי להתקיים כלכלית, ואשלם משכנתא בלתי סבירה או שכר דירה מופקע ואקלל את המדיניות הממשלתית שהביאה אותי לכך. וגם אני רוצה ברגעים אלו, למרות הכל, לשמוח שמחת חיים קטנה, ילדותית, אמיתית. והמצלמה היא הכלי המתווך שלי לגשר לרגע על פערים, להשתתף, לקחת חלק, אולי להציע דרכה אפשרות אחרת גם להם, להיות ולו לזמן קצר "אנחנו" אחד בעיר היפה ומלאת הסתירות הזו בה הם נולדו ובה ימותו, אם לא יברחו ממנה, ואני רק עוברת אורח לשנים מספר, אבל משתוקקת להיות כאן באמת; להבין ולהשתלב, לתת ולקבל.

■ אווה נטע מלצר /

בַּסוּף
בְּתַעֲוֵפֶת צְמִיגִים הֶלְכָה מִשָּׁם.
חֵלוֹן גְּדוֹל מוֹלֵה נִפְרָשׁ
אֶל כָּל מָה שֶׁהַשְּׂאִירָה מֵאַחֹר
עַל כְּבִישׁ הַחוּף אֶסְפֵּלֵט אָפֹר נִבְקַע
מֵאַחֲוֵרִיהָ חִפְצִים עַל זְכֵרוֹנֹת
סְרִטֵי מִידְעַ שְׂרָק רְאוּ אוֹר יוֹם
וְנִטְמְנוּ
בְּתוֹךְ תַּחְתִּית אֲרָגֵז קֶרְטוֹן
כְּאֵלוֹ לֹא הָיָה
עֲכָשׁוּ נוֹסְעִים בַּחֲזָרָה.

אלו הם צריחים מחודדים, קשתות קמורות, אבן בהט חצובה ומסותתת. עורקי השיש אדומים ומתפתלים. כאן, מתחת לאדמה, התולעים מתחילות לאכול בסבלנות אין קץ את גופי המתפורר. פרומתאוס וכבדו המנוקר אלכוהוליסט זוטא לעומתי. אינני גא בכך. אני שוכב. אני מת. אני ישו מטית חמש.

מעל אבני חצץ, מעל שכבות עפר תחוח, מעל עלי לַנְטִינָה מרקיבים, מצבת שיש מלוחה ועציצי גרניים – פֶּלאַח! הרח את אוויר אוקטובר הצונן. השמיים אפורים, זוהי שעת צהריים. עיר חרבה. רגע! אלו בניינים, אלו הן דמויות מתנועעות, דומני שהבחנתי בהבזק זגוגית רחוב. עמודי התאורה דולקים מוקדם מדי, ציוצי הדרורים נחנקים תחת אגוזי הרכב במוסכים. זהו אזור תעשייה. המתן. אנו מגיעים לעיר. כאן, במטרופולין, הכבישים זמניים בלבד, מושכים כמסילות רכבת ליעד המוצא. אני גווע, אני נושם, אני אד מהלך.

בוא איתי חצי שנייה, עוד לא הגענו. אתה חולף על פני גנים מלאכותיים מפלסטיק משונן, חצרות בטון שבורות, שקיות אשפה, אתה קרב כעת לשכונה המזרחית. ועדי תכנון ערים ניחנים תמיד בחוסר דמיון משווע. במתחמי הקו הכחול נחלקת העיר לאזורי שיכון ועבודה, מערכות מים וחשמל, צינורות ברזל תת־קרקעיים מנוקדים בחלודה וחוטי נחושת מבהיקים מאחורי טיח וגבס. אתה מובן מאליו מאחורי קווים סכמאטיים, צלבים ונקודות עשרוניות בנייר השרטוט. קואורדינאטה דרום מזרחית, אזימוט הוא סטייה במעלות מן הצפון, ואתה בכלל נסחף בקואורדינאטה מאונכת. המתן. חזור לאדמה. הרגש את גושישי האספלט, אני יודע שקשה. נושם עמוק. עכשיו החל לפסוע לאט לאט, אל תיבהל מאנשים. הם בני אדם כמוך, הם אחיך, הם רק לא מודעים לכך. וכעת עבור במעבר החצייה, שחור לבן. ברכותיי, הגענו למרכז העיר.

זהו מדרחוב פתטי. אבני ריצוף ורודות משולבות. סיגריות מעוכות. בית קפה בלי קפה, בגדים יפים בלי אנשים. בובות מתות בחלון ראווה. אתה מרגיש צביטה קטנה בשק האשכים. זהו קור אוקטובר, זה נורמאלי.

כעת, הבט למערב. מה אתה רואה? לא מסגד ולא צריח, לא שעון כנסיה ולא גרגוילים מסוייטים, זהו בית ספר. שם נולדתי, שם אני נוצר. גרזנים הונים וחניתות מבוקעות. מיטב הלוחמים בתלבושת אחידה. האם נתקלת בויקינגים? אָגוּל וחבריו פושטים בסערה על העולם הנוצרי בסירות קרב עם ראשי דרקון ומכלים כל מה שבדרכם כמו ארבה.

עבור דרך שער הכניסה. אלו סורגים גבוהים צבועים ירוק חזק, זהו מנעול בריח מחריק, זהו שומר במעיל מאבטחים כחול ומשקפי שמש מיושנים. אין לו נשק,

הוא לא נושא נשק. בבית הוא מוריד סרטים מרשת האינטרנט רק עם תרגום, קוראים לו דורון. זהו השומרני הטוב. יש לו גופיה.

מעבר לשער רד מעט מדרגות, חלוקים זעירים מוטבעים בצפיפות בבטון, והבט ברחבה הגדולה, כמו רחבת המסדרים בטירונות. (וולפסון, איפה החניך תורן, אני רוצה סריקה עד רמת הַבְּדָל, אתה שומע אותי) לעיתים תמצא מוט ברזל מסויד נטוע במרכז, מתנופפת עליו מגבת לחה לאוננות לאומית. חצה את המסדר. הגעת כעת לדלת הזכוכית. הדביר, ארון הקודש. פעם היו עליו מלאכים מכונפים פונים זה לזה חזיתית, וכעת השם ירחם. אל תהיה נבוך, כנס. בפנים תראה תמונות היסטוריות ממוסגרות וקלישאות חינוכיות על הקירות. התעלם. וילדים.

המוני ילדים מצטופפים. אלו הם שליחי עזאזל. 'קרניבורים' קטנים עם קופסאות סיגריות וסכינים קופצות. חלקם מחוררים את גופם לתלות בו נזמי זהב מתנוצצים. זוהי עבודת כוכב הבוקר. עטלפים. ואכן בפנים תמצא כוכים ומערות. מבוכי המדרגות והמרתפים המבריקים, הרבועים, יובילוך במסדרונות אינסופיים שגובהם מדוד בקפידה, בצידיהם דלתות כחולות וחתומות. כאן מישהו שבר ידית והשליך חצץ, אבני טוף חומות במסדרון. המתן, חזור אחורה. הבט, זוהי דלת שפתוחה לרווחה. מה אתה רואה?

שולחנות בתבנית כמו-סדורה. מישהו ניסה לאחותה מן הקרעים, בוודאי המנקות. כעת מחציתם חורגים מן השורה. על הרצפה ומתחת לרגלי השולחנות מתגוללים גושי נייר. התכופף. הרם אחד מהם ופתח את קמטיו בזהירות. מהו? מבחן במתמטיקה? נכשל אדום? פתק שהושלך בשיעור?

- מורית בשלוש בסְנָטָר גם אבי בא -

חכך בסנטרדך. גדל זקן, הוא טוב לחיכוכים. כעת השתעל קלות. הקירות הלבנים יחזירוך בתשובה בהד קלוש. זוהי אקוסטיקה של מאוזוליאום. זוהי אקוסטיקה של בית מקדש. תבניות ביצים מקרטון היו עושות כאן נפלאות. רגע, מימינך מלבן לבן שטוח ורחב. פעם הוא היה שחור. זהו לוח, כמו בית חזה ענק בתצלום ריאות תכול. סימנים חקוקים בצידו. קרא אותם. זוהי הודעה מנהלתית: מחר ב־7:00 מחוץ לשער להביא אישור טיול. למעלה רשום התאריך, באנגלית. ויקינגים והונים, הונים וויקינגים.

היה מנזר אחד בסנטה קתרינה, שהותקף בשלוש לפנות בוקר לערך, כשעדיין חשוך והרוח מביאה את ריח גלי הים אל הצריחים. היו שם גולגולות מנופצות ואונס מתועב וביזה ומגילות התפזרו והנשים צרחו אך זה לא עזר. גלי האוקיינוס המשיכו לתת ריח והרוח המשיכה לשאת אותן אל החלון.

ש.ב.

האם אתה מסוגל לראות את העולם מזווית הראייה של ילד? ראשית, זהו כסא קטן. לא רק נמוך, קטן במימדיו. שנית, שולחן חוסם את גופך במותניים. שולחן מכורכם, מכורסם, אכול בקשקושי עופרת מרוחים, להקות היפ הופ גזעיות ואותיות טיפקס המאיימות את בעליו של השולחן. אחר כך הם מגרדים את זה ביסודיות עם סרגל מתכת. זוהי דרך להעביר את הזמן. זוהי דרך למות לאט.

כעת, ממולך ניצב אותו לוח לבן המכריז הודעות מנהלתיות כמגאפון פשיסטי. פניך מקובעות אליו. אם תפנה, יתפוס משהו כצבת בראשך ויחזיר אותו לאזימוט הנדרש. צרחה, קרוב לודאי, מגרון אכול סיגריות ותסכול. משמאלך, שורה של חלונות שקופים חסרי וילון. כמו הרכבות בדרכן לברגן בלזן, אין טעם לזעוק. המתן, זה משתפר. אם תפתח את החלון, תגלה שהוא מסתיר מאחוריו רשתות וסוגרים. אינך אלא אריה בקרקס. אריה מיניאטורי נטול אמביציה. השב את ראשך ופנה לפניך. לא קיבלת אישור לחשוב או להשתין. כעת. עכשיו. איפה היינו? המורה.

אין די מילים להכביר בנוגע לדמות העייפה הזו. היא לכודה בין פטישים ובין סדנים. השאול רותחת תחת רגליה, חרב דמוקלס תלויה מעל ראשה. היא צורחת באימה.

המורה הוא כלב שמירה זקן ואיש המעבורת הקשיש. אין לו שלושה ראשים ומלתעות כמו הקרברוס. הוא כארון המעביר את המתים בשאגות קרב ואזהרה. שלם לו מטבע אחת שחוקה. בפיו סיגריה כבויה (אסור לעשן בשטח בית הספר) בידו טוש בלתי מחיק וטוש מחיק, בחיקו רשימת הנוכחות

וולפסון! איפה החניך תורן!?
המפקד, לא נרדמתי בשמירה!
זהו מקלף תפוחי אדמה
זוהי מטרת דמות

אש

המתן, אתה עודך בן שש עשרה בלבד. או שמא זה היה חמש עשרה? המתן, אני שוכח מי אני. אוה, אני ישו מטית חמש. אתה רשאי אש. השבט מתגודד בשולחנות. רפאים של רצונות, משהו שנזרק בעבר אל האשפה ותסס שם עד שנגסו בו עכברים. רפש מאובק. דלק פוסיילי מתחת לרצפת בית המקדש. זהו המקום ללמוד תורה.

מימינך שליח אופל בן דמותך, קולגה לספסל הלימודים, משמאלך אותו הדבר. זה מעניין יותר לריב איתם מאשר להביט במורה המקרקר תאריכי הבל ומשוואות ריקות. הוא עצמו גמור, רואים זאת בזיפיו. גם הוא מוריד בבית סרטים (אבל בלי תרגום), גם הוא מחפש אהבה בחדר בלי מיטות.

בפנים, בתוך הקודקוד, הקופסה מרשרשת. רש רש. על המורה מוטל לטלטלה הלוך ושוב כמו חוט מרוח שעווה בתוך דלי הראש של הדחליל. רוב הזמן מועל בתפקידו. הוא עסוק בהשלטת משמעת עריצה. זה אינו פשוט כפי שזה נשמע. קרברוס או לא, שליחי האופל ממזרים. יש להם תכסיסים. יש להם שליפים ופתקים, יש להם גרון ומיתרים, יש להם כיסא לנדנד מצד לצד וזרועות וגוף להניע לכיוון הלא נכון -

שבו בשקט!!!

כעת אנחנו מגיעים לחלק הטוב. זהו הילד היושב במרכז או מאחור, לא לפניך. הוא דומם ופניו חתומות. זה אני, או מי שהייתי פעם. בידו עיפרון אבל הוא לא רושם,

רק מצייר. הקופסה שלו חדלה לטרטר מזמן. לא היה זה המורה שמעל בתפקידו, דווקא היה זה חבר מרעיו. ויקינגים. בראשית השנה דפקו את ראשו במסמרות, קיבעו רגליו בסד והוליכוהו קבל עם ועדה במסדרונות בית המקדש:

- ככה יעשה לאיש אשר חורג ממוסכמות -

הילד בוער. הילד בוער מבפנים. חבריו לועגים לו. מכנים אותו בשמות צורבים או סתם מתעלמים מקיומו. דומה שכל דמו הפך חומצה. כעת הוא קורא בהיחבא את "התפסן בשדה השיפון" תחת השולחן. מדי פעם הוא מציץ לראות שלא נתפס. הוא מתכנן להיות זמר. הוא מתכנן להיות צייר. אבל יותר מכל הוא מתכנן למות. למעשה, הוא היחיד אשר שומע למורה. מסביבו סדום ועמורה במגרש המשחקים, כדורי נייר מתדפקים על רקותיו, מרפקיו משופשפים וחבולים מהדחיקה, אך הוא מקשיב. אט אט מחלחל קולו של המורה: בוא, עוד יש לך מקום בפנים. הוא קם וניגש ללוח. הוא אווז בטוש. הוא פותר את המשוואה. הוא נלכד בגלגלי המכונה, כעת גם צ'רלי צ'פלין לא יחלצו משם.

הנה. כעת אנו מגיעים אל הפואנטה, אם נשארת עד עכשיו איתי. הילד סובר שהוא לבד. הילד סובר שזה הוא אל-מול כולם. ולכן היה או חדול, לכן ורתר ויוריק מארחים לו חברה. הוא שוחה כולו בתוך שטויות במיץ. הילד הוא לבד. הילד הוא ישו מטית חמש. הוא תמיד מגיש את שיעורי הבית והלחי השנייה. הוא לא שותה ולא מעשן. הוא ילד טוב, לעזאזל, ולשם הוא יִשְׁלַח. וכל הזמן הזה אינו אלא לבד. לבד, לבד, לבד. אהה, גורל אכזר, אלי אלי למה עזבתני? אלו הן שטויות דומות מתועדות היטב. גם שם, על הגולגולתא, אחרי החניתות בצלעות, אמרתי כך. כל הניסים שבעולם לא יחלצו אותי מזה. אבל כאן הגיעה התובנה, או לפחות מה שנראה בתחילה כהקלה: אינך באמת לבד.

קח את החדר הקטן, המשובץ שולחנות סדורים ועקומים, עם כל הילדים שבו, הכפל אותו בסך כל הכיתות שבמקדש, הכפל זאת בכל בתי הספר בעולם – זהו מספר המשיחים.

האם אתה מבין כעת? האם אני דידיקטי מדי? אני מצטער, אני מורה. אני ישו מטית חמש.

אינך לבד בעולם. למרות כל נהרות ההֶדָס והשאול, הקרברוסים הטורפים, הויקינגים וההונים, הסוסים הדוהרים, הרצח והתועבה, העולם מלא במשיחים כמוך.

רק לשם כך יצאתי זו הפעם מן הארון המכורסם.

אני רוצה שתצא כעת מהכיתה. זו. אל תישאר כאן, או שתהפוך נציב של מלח. סע, הזז את הרגליים. כעת עבור בפתח הכיתה, אל תוך המסדרון, חצה אותו למדרגות, עלה לרחבת המסדרים. דלג מעל הספסלים, גש לשער, הצדע לשומר בידידות, גם הוא קדוש כמוך, כעת חצה את השער בפעם האחרונה ונופף לו לשלום – שלום שלום בלון אדום.

גרור רגליך לאורך המדרכות, לאורך השבילים, לאורך מעברי החצייה, לאורך הכבישים. הבט מזרחה, הרואה אתה שם בית עלמין? זהו ביתי כעת, אבל זה איננו משכנך. אתה חי, אתה שומע אותי? רפלקסים של נשימה פועמים בגזע המוח שלך

והם מפעפעים חמצן לעורקיך. נשום את האוויר. זהו אוויר טוב, אוויר אוקטובר הצונן. הבט שמאלה וימינה לפני שאתה חוצה את הכביש. כעת חצה את הכביש ודבר עם האדם הראשון שאתה פוגש, לא חשוב על מה. שאל אותו על מזג האוויר, שאל אותו מה המצב. כאשר יבחין באופן תת־הכרתי שאתה באמת קשוב אל התשובה, יספר לך את סיפור חייו. וסיפור חייו יתחיל כך:

"אלו הם צריחים מחודדים, קשתות קמורות. גם אני הייתי פעם ילד, גם אני הייתי פעם קרברוס ונתקעתי בגלגלי המכונה. אבא ואמא לא חילצו אותי, צ'רלי צ'פלין לא חילץ אותי". והוא יאמר לך ללא מילים: "אתה, השומע אותי, השואל אותי על מזג האוויר המחורבן, עזור לי".

וכאן טמון כל העיקר. תן לו יד, ספר לו מי אתה. ספר לו מי הוא. ספר לו שאתם אותו אחד.

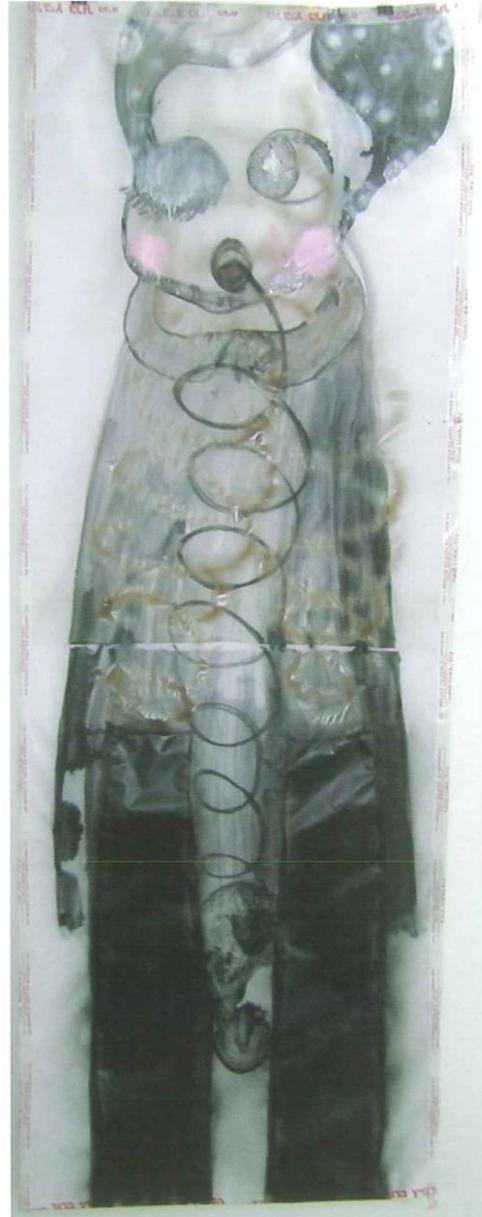
כעת עלי לזוז, עלי לשוב אל המשכן, אני חוצה אזור תעשייה, אני מפליג דרך חנויות לרהיטי חשמל ומוסכים. צר לי, עלי לשוב למקומי. הזמן קצוב לכל סיור מודרך. כעת עלה לחדר שלך וחשוב טוב טוב על מה שעשית.

אני פולש בשערי בית העלמין, אני מרים את האבן הכבדה. אני משלשל עצמי מטה אל הבור, אל העפר והרימה.

הייתי רוצה להישאר עוד ולשמח גם אותך, אבל עכשיו אתה יודע איך, עשה את המוטל עליך.

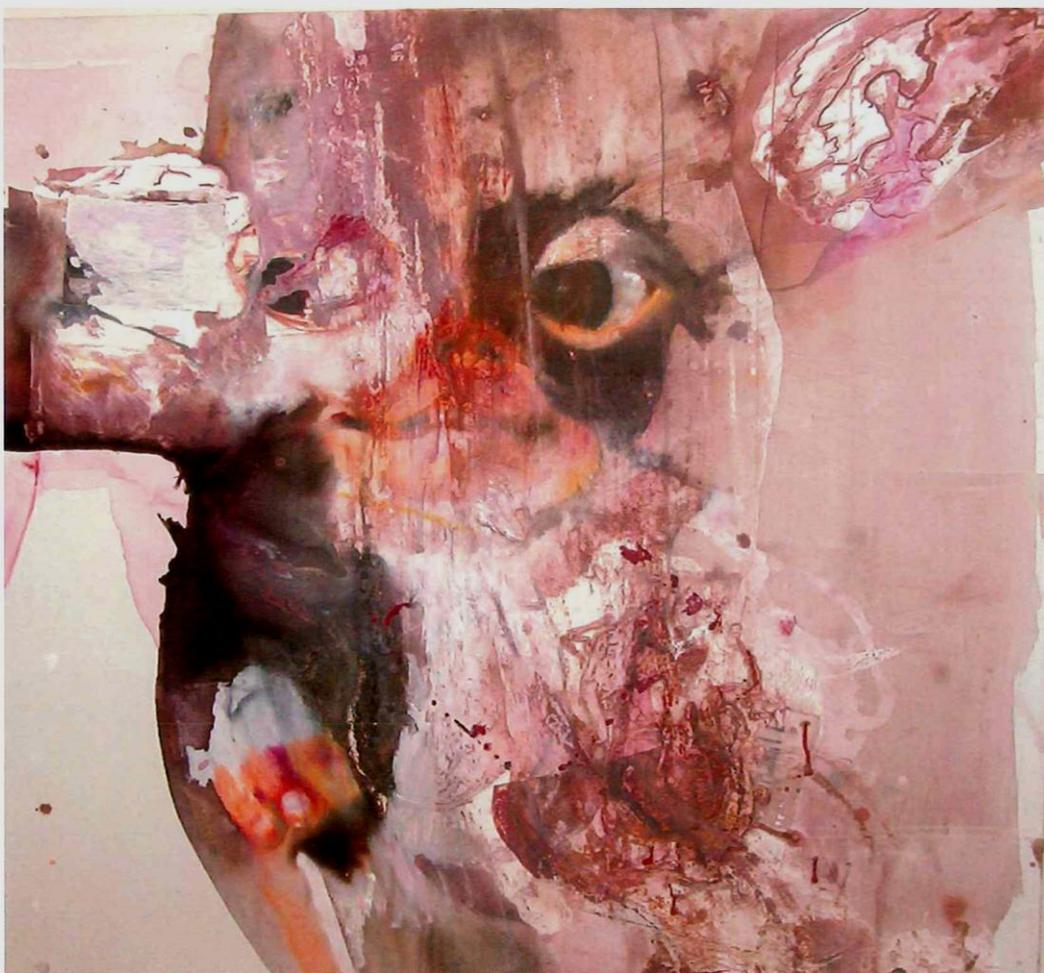
רותי הליביץ כהן, ללא כותרת, 2004, טכניקה מעורבת על בד, 140x140

רותי הלבין כהן, לידה שקטה, פצצות, 2005
טכניקה מעורבת על נייר פרגמנט ונייר, 70x200 ס"מ

רותי הליבין כהן, תענוג, מקלעת שמש, 2005
טכניקה מעורבת על נייר פרגמנט ונייר, 70x200 ס"מ

רותי הלבִיץ כהן, ללא כותרת, 2004, טכניקה מעורבת על בד, 140x140

יהושע סובול / פנימחוצפנים

אסוציאציות ומסע של דמיון מודרך
התבוננות בציוריה של רותי הלבין כהן

לכתוב על ציור זה כמו לרקוד הוכחה של נוסחה מתמטית או לנגן את ספר החוקים של נפוליאון. זה אפשרי אם הרוקדים או המנגנות מביעים את מה שעשה להם המפגש בנוסחה או בקודקס החוקים. לכתוב על יצירת אמנות זה לכתוב מה היצירה עשתה לך. כל השאר הוא יומרה חסרת כסוי, או פטפוט אקדמי. כל מפגש שהיה לי עם הציורים של רותי הלבין כהן עורר בי זיכרון של חלום. המפגש הראשון בציורים של רותי עורר בי זיכרון של חלום שבו אנשים לבושי שחורים שחטו כבשים על משטח אספלט או אדמה כבושה, וכל המשטח היה מגואל בשלוליות של דם שחלקו נקרש וחלקו היה עדיין טרי, ופניו הממורטים שיקפו שמיים דלוחים כמו בלואי סמרטוטים. את החלום הזה חלמתי בלילה שקדם למפגש עם הציורים, ובבוקר שכחתי את החלום לחלוטין, וכשנכנסתי לאולם הגלריה שבו הוצגו הציורים חזר אלי החלום בבת אחת בפרטי-פרטים, בבהירות גמורה ובעוצמה רבה. מאז אותו אירוע אינני יכול לשכוח את החלום הקשה ההוא, וכשאני נזכר בו אני רואה מול עיני את הציורים של רותי, ומאז אותו יום מקושרים בזיכרוני השניים, החלום והציורים, בקשר אסוציאטיבי שמזכיר לי את האמרה, טובים השניים מן האחד.

כשראיתי את סידרת הציורים החדשים של רותי, שוב צץ ועלה לנגד עיני חלום, אלא שהפעם מדובר בחלום שחלמתי לפני ארבעים שנה, בתחילת שנות השישים של המאה שעברה. זה היה חלום שתחילתו איחור לפגישה חשובה, המשכו ריצה ברחובות של עיר שיוורדים אל שפת הים, וככל שהריצה נתמשכה, הלכה העיר והפכה יותר ויותר לעיר חריבה, וכשהגעתי לחוף הים כבר עשיתי את דרכי על עיי חורבות של ממש, עד שנכנסתי למרתף של בית־אבן הרוס שניצב ממש על שפת הים, ובמרתף קם מולי איש מת לבוש בשינל צבאי, והמת, שהיה חבר ילדות שלי, צלע לעבר אחד הכתלים של המרתף כשהוא קורא לי לבוא בעקבותיו, וכשהגענו לקיר הוא רכן ובקצה המקל שבידו הפשיל את הטיח שהיה גמיש כמו עור, ואמר לי: תראה מה עשית. הסתכלתי וראיתי שהקיר שנחשף מתחת לטיח המופשל היה בנוי מלבנים של בשר מדמם, והטיט המחבר בין נדבכי הלבנים היה מין תערובת של דם קרוש ושומן של בעלי־חיים.

כשראיתי את הציורים החדשים של רותי, פרץ החלום הישן הזה מנבכי תודעתי, וראיתי מול עיני את קירות העיר החריבה העשויים לבנים של בשר, וראיתי את הדם שמחבר את נדבכי הלבנים, וראיתי מאחורי הקיר את הפנים המסוייטים קלופי

העורר ופעורי פצעי-עיניים שהקיר המדמם הזה רועל אותם כמו סרט של שאהיד, ועכשיו אני זוכר שבחלומי היו גם כבסים שהשתלשלו ממירפסות העיר החריבה שבה רצתי אל הפגישה המפוספסת, והנה הם פה בציורים של רותי, בדמות כבסים של בגדי תינוקות שהוטחו בחומת אבני הבשר והדם שעליה מתנוססות באותיות של דם השבעות ילדותיות כמו אברא-כדברא ואלקאזאם, אותן השבעות ילדותיות שאמורות לחולל את הנס, לגרש את הרע ולהשליט את הטוב, והרי אפשר לדרוש את אברא-כדברא כמה שייברא בדיבור: "אברא כבדיבור", אבל גם פירוש אחר למילים הסתומות מתגנב לזכרון, והוא מבוסס על הקשר האטימולוגי בין "כדברא" ל"קאדאווער" שפירושו פגר, ושאלה היא אם הקאדאווער מזכיר רק במקרה את "כדבר" – כלומר: "כמו-מגיפת-דבר".

ועכשיו אני זוכר שכל זה קרה בליל ירח. לא ירח מלא היה תלוי שם בין סמרטוטי השמיים הקרועים שהתנופפו מעל חורבות העיר, אלא מין להב של חרמש או מגל לעריפת ראשים, כמו אותו חצי סהר שמתעגל מעל לראש המקורקף בציור של רותי, ומתנוסס מעל פנים שעורם הופשט מעליהם, ועיניים שמלאו דמים ניבטות באימה קפואה מתוך ארובותיהן שאינן אלא פצעים פעורים ומדממים. ובמבט שני מתברר שחצי הסהר השחור הזה יכול להיות גם הקשת המחברת אטמי אוזניים שנועדו להגן על אוזניהם של יורים מפני רעם היריות. הראש המדמם הזה הוא ראש שיררה ולא שומע.

אני עומד מול ציור אחר שמציג קשת אדומה שמתוכה מתבלט עצם לבן, תלת ממדי. אני זורם עם האסוציאציות שלי שניגרות מעצמן. בקשת האדומה בגוני בשר מעורטל אני רואה לסת במבט מלמעלה, והעצם הלבן-שנהבי הנעוץ בלסת הוא איפוא שן, שן יחידה שנותרה לכאב שיניים, כמו בקללה הידועה ביידיש. הקריאה האסוציאטיבית הזאת של הציור האניגמטי, שאפשר היה להדביק לו את הכיתוב "לסת נשורת-שיניים, מראה מתוך הפה", מתחלפת פתאום לקשת אבן אדומה, והשן העששה נגלית כנעל בית של פעוט שהוטחה והותכה אל הקשת, שכמותה ראינו רבות בכפרים נטושים וחרבים שהיו חלק מנוף הנעורים וחיי הצבא של בני דורי, ומנוף הילדות של בני דורה של רותי. הקפיצה הנחשונית הזאת מאסוציאציה אחת לאחרת מבהיר לי פתאום שהציורים של רותי הלבין כהן טוענים ודורכים את הדמיון וגם מדריכים אותו ואת מנוחתו, כשהם מטלטלים את הצופה כמו התעתועונים של אָשֶׁר שלרגע הם פנים ומיד הם חוץ, ואחר כך הם כבר לא פנים ולא חוץ אלא פנים-חוץ בעת ובעונה אחת, או במילה אחת – פנימחוצפנים.

עם התובנה הזאת באה התבהרות שכופה את עצמה כמו האור האכזר של הארץ הזאת: רותי הלבין כהן תופסת ומציירת את הפנימחוצפנים של בלהות ההווה והחוויה הישראלית בתמציתיות ובראשוניות שעוצמתה כעוצמת ציורי ילדים וסיטוי-מבוגרים כאחת. חומות הבשר המדממות בציוריה דורסות פנים וראשים ועם זה נושאות כתובות באותיות לטיניות כמו "Remember" או הכתובת המוזרה "feelfull" – שמתחתיה כלי נשק בצבע דם שבוקע מתוך ראש רעול-חומה מסתיר כתובת אחרת ששתי אותיות f שנמציות מעל ומתחת לכלי הנשק מעידות על כך שאולי כתובה שם המילה fulfil שהיא היפוכה של feelfull, ומעבר לכל

האסוציאציות האלה יש גם הקיר וגם הכתובת על הקיר שלנו. יש פה קירות וחומות של בשר ודם שבאים לכאורה להגן, ורק מגרים תוקפנות ומזמינים עוד בשר קרוע ועוד דם.

אני מתקרב לציורים הטריים, ומבחין בכך שהצבע עוד לא יבש, וכבר הוא מתפוצץ – ממש כמו החומרים שמהם עשויה המציאות שלנו. רותי לא משתמשת בציורים שלה בצבעים איכותיים שנועדו לעמוד לדורות. היא לא באה להנציח משחקי אורצל שיתקיימו כל עוד יתקיים האור, וגם לא צורות שיעמדו לדורי-דורות ולנצח-נצחים כמו חוקי הברזל של הגיאומטריה. הציורים שלה ממהרים לתפוס את בלהות החלופי בחומרים בני-חלוף שאורך חייהם קצרצר. היא משתמשת בחומרי בניין שנועדו לסתימות זמניות של סדקים ופרצות בקירות מתפוררים, ובצבעים שנועדו לשרוד בקושי תלאות של קיץ אחד ושני חורפים, עד שיגיע מועד השיפוץ הכללי, או עד שהמבנה הרעוע ייהרס וייבנה מחדש מן היסוד, כמו שנהוג במקום הזה שכולו טלאי על טלאי, וחיים בו תמיד בינתיים, בין מהדורת זוועות אחת לאחרת, כשהדם הטרי של הבוקר מוחה את זכר הדם המתייבש ונסדק של אמש, כמו בבתי מטבחים שבהם ממהרים לשטוף בזרמי מים את דם השחיטה מהבוקר כדי להכין את המקום לשחיטה של מחר.

הציור של רותי הוא מהמקום ומהזמן הזה כמו החלומות שלנו. ראשים מבוועתים מוקפים חומות שנבנות מלבנים של בשר וטיט של דם, וכתובות על הקיר, ואברא-כדברות ואלקאזאמים שלא חוללו שום נס, ובגדי ילדים מוטחים אל חומות, והטיח שמכסה על הכול ניסדק ומתפורר ונושר, וכל הפנים הפצוע חשוף כמו בשר שחוט שהפשיטו מעליו את העור.

קלפת הגוף שהלבשתם עלי נשארת זרוקה רחוק
 מאחורי. הכבלים שלכם הופכים לזרי פרחים
 מטרפים. האסורים שלכם מחליקים על פני!
 החקים שלכם אוכדים במרחק! הנכון שלכם
 הופך לאד צחוק מנתק. אני הכשלון המהדהד
 אני מר "איפה טעינו?" אני הראי שמולכם רואים
 איזה הורים היינו? רואים מה שגדלתם פה? ערכים
 תקעתם לי יחד עם מודר החם, כספית רעילה
 בתחת של תינוק. חכמים על תינוקות קטנים,
 מחכים לרופא אליל משפחתי שימציא נר של ערכים
 נר של שפוטים! נר של התרפסות!
 תשכרו אנשי שב"כ בדימוס, שיקשרו אותי
 כפוף על ארבע, כמו שקושרים בננה מג'בליה,
 שתוכלו לדהף לי ישר לתחת את הנר המפרסם!
 שיעשה אותי סמרטוט, ואתכם הורים טובים!
 מחנכים דגולים! אנשי תרבות, אירופאים
 שמפליצים עם מפית על הברכים,
 שמחטטים באף כשיד שמאל אוחת במזלג,
 שלא רוצחים בלי לרחץ ידים, שלא טורפים אותך
 בלי לעבר עם חוט דנטלי לסלק שאריות מדממות שלך
 מבין הטוחנות.
 ברצוני להודות לאמי ולאבי
 שהביאוני עד הלום בראש, שלמדוני לשתק
 ולהראות חנפן ונקי, שהסבירו לי תמיד
 כמה מסכן להיות אני, שלמדו אותי
 שגם אם צועקים לי בחוץ-
 ברלה ברלה צא החוצה!
 לא לצאת.
 זה בטח גרמנים.

זה היה ימים ספורים לפני יום הולדתו השלושים וחמש. הוא היה מיואש למדי. כבר לא זכר מתי עשה בפעם האחרונה דבר כלשהו וממש נהנה ממנו. תוך כדי, התכוון, לא הציפייה שלפני, לא הסיפוק שאחרי, תוך כדי. המחשבות הסתלסלו ממנו עם עשן הסיגריה שהפריח. כמעט ניתן היה לנשום אותן. הזמין עוד אספרסו כפול, והצית עוד אחת.

אני, אשר ישבתי שם אותו היום במקרה, הקשבתי לו מהצד. בתחילה בהיסח הדעת, ואחר בסקרנות הולכת וגוברת. היה משהו ממכר במהלך המחשבה שלו, לא בכל יום יוצא לך לפגוש במוח כה נפתל.

הפכתי מכור לסיגריות של אחרי, המהם במחשבתו. מהרגע שאני מתחיל משהו, אני רק חולם שייגמר. שאפשר כבר יהיה לשבת, לעשן את הסיגריה של אחרי. אולי רק מהן אני נהנה תוך כדי, הוא חייך לעצמו בעצבות, ומחה את הפנים בשתי ידיו. אבל גם זה לא ממש נחשב, כי גם אז, אתה עסוק במה שכבר היה, או במה שעכשיו, כשנגמר, אתה הולך לעשות. כך שגם כשאתה שם, אתה לא באמת שם.

חוץ מזה, הוסיף לעצמו בהרהור שאופייני לסיגריות של אחרי, זה בעצם כמו שמישהו הסביר לי פעם על אימפרוביזציות בג'ז. אתה צריך סטנדרט חזק כדי לצאת לאלתור טוב. אבל כשאתה מתאהב באלתור שלך יותר מדי, זונח את הסטנדרט, פתאום כל האלתורים שלך נהיים דומים, ואיפה שאתה הכי רוצה לצאת יצירתי, אתה יוצא הכי סטנדרטי. ככה נהיה לי גם עם אלו, אבדתי את הסטנדרט. הוא מעך עוד אחת, חזק, עד שלא יצא עשן בכלל.

אז מתי לעזאזל נהנית בפעם האחרונה ממהו, שגרם לי לשכוח את לפני ואחרי... הפנים שלו התקמטו בחוסר נחת. לא לא, אני לא מתכוון לזיון, הוא רפרף עם היד מול הפנים, כמו מגרש זבוב טורדני, אני מתכוון למשהו רק שלי, וממילא גם שם נדיר שבאמת נעלמים.

ילדות, ילדות, שמעתי את תנועת המחשבה שלו מתמקדת, כשהייתי ילד, מה באמת אהבתי לעשות? איפה הייתי חי? שלא היה לפני ולא אחרי, ולא היה אכפת לי מה יגידו, ולא היה צריך לספר...

ואז הוא השתתק לרגע, בפנים אני מתכוון. הפנים שלו היו נראים כאילו הוא צופה

בסרט. סרט מרתק, אבל מסובך שממש צריך להתרכז. נהיה לו פרצוף כזה ממוקד ומתאמץ, שאתה שומע את החריקה של הגלגלים במוח, אבל לא מלהסתבך עם עצמך, יותר כמו להבין מה הולך שם. וככה לאט לאט הולכות ובאות לו תמונות. בהתחלה הוא הלך על המוכר, והסתכל על עצמו בונה ארמונות בחול של שפת הים, ואז מלמל משהו על הכוח של הזיכרון הקולקטיבי, וכמה בכלל שנה את הים כשהיה ילד, ואיך המוח שהוא כזה מכונה, יודע לעשות כזו תעמולה לרומנטי. פוטושופ רומנטי, המשיך למלמל, זה שיא הקיטש.

אחר כך הלך לכדורגל, ממש למשחקים הראשונים. שעוד לא היו שערים, רק שתי חולצות סווצ'ר, שעוד בכלל לא קראו להן סווצ'ר. שם ממש יכולתי לראות אותו מתלהב. פתאום הוא מעביר בין הרגליים אחד גדול ממנו בשנה וחצי ובחצי רגל לפחות, או איך הוא מגיע בריצה לכדור שכבר היה בדרך לחוץ, מתיישר על הקו של הקרן ומוסר למישהו לגול.

טוב, אחר כך כבר ראיתי איך ההוא, שקודם הוא העביר אותו בין הרגליים, מרים אותו באוויר בבעיטה רצינית, ואיך הקטנצ'יק, חנוק מדמעות, ממלמל בשקט "חרא", בשביל שלא ישמע אותו ויביא לו עוד אחת. אולי זה שכנע אותו להמשיך לדפדף הלאה מהכדורגל, הוא גם עשה פרצוף כזה של, נו טוב, גם אז לא הכול היה מושלם. ולמרות שמראש לא היה נראה לי אחד מאילו שעושים איזה אידיאליזציה גדולה מהילדות שלהם, חייכתי.

והוא המשיך מהכדורגל ישר לבית של ההורים שלו, ראיתי אותו נכנס פותח את המקרר ומוציא את הכלי פלסטיק של החלב. כולו מזיע ואדום, עומד שם מול המקרר הפתוח וגומע מהפינה החתוכה של השקית, בלי לנשום בכלל, רק בודק בזווית העין שאמא שלו לא תבוא פתאום, ונהנה כמו איזה עגל שיונק. ממקומי יכולתי לראות איך החלב הקר מרווה אותו ומכבה את השריפה של הכדורגל. חיפשתי את המלצרית בעיניים, כי נהיה לי יבש בפה, וכשחזרתי אליו, ראיתי שהוא ברח לי. הוא היה מרוכז, הכי מרוכז שראיתי אותו באותו ערב. היה לו המבע הזה שלא מכאן, הוא לא היה כאן, ואני הרפיתי. האינסטינקט שלי סיפר שבלחץ אין לי סיכוי למצוא אותו, נשענתי אחורה. מבלי לאבד ריכוז הוא פשט בתנועות מדודות את המעיל ואחרי כמה שניות נוספות במעקב הבנתי שאיבדתי אותו. בדיוק שחשבתי לחזור אל המלצרית ולהזמין סופסוף קפה, הם הופיעו. הם היו כל כך מוחשיים, עד כי שכחתי להתפעל מאיכות התמונה, ולהזכיר לעצמי כי עוד יש קסמים בעולם, זה עלה לי רק אחר כך. אותו הרגע יכולתי רק לראות אותו ואת אבא שלו, במרפסת האחורית של ביתם, כל אחד עם המטקה שלו בדרך לדשא. היה שם דשא די גדול, תחום בין כמה שורות בתים, אני זוכר שהופתעתי לראות ליד אחד הבתים עץ דולב ענק. דולב, צינתי לעצמי, איפה לעזאזל הוא גדל!?

הם הסתדרו במרחק די נכבד האחד מן השני, היה כבר אחר צהריים מתקדם והיו

עננים בשמיים, יום די אפרורי. אחר החלו לחבוט בכדור אחד אל השני, מתמסרים בעדינות ולאט לאט מגבירים קצב. בהתחלה נפל להם כמה פעמים, וכל אחד סימן בידו מתי הייתה זו אשמתו. אבל כדור אחר כדור הם התחילו להיכנס לקצב, ואז כשהתחממו, האמת, הייתי די בהלם. חשבתי לעצמי, מה זה, הוא גדל באיזה מנזר של מטקות!?

אבל אבא שלו שם, השתתקתי. הכדור השחור מהגומי טס מאחד לשני ובכל פעם הגדילו את המרחק בניהם. החבטות הפכו כל כך חזקות ומהירות, עד כי כמעט לא ניתן היה להבחין עוד בכדור, רק ברגליים הקטנות, הלבנות והיחפות של הילד רצות, כמעט בניחוש, לכיוון שהכדור עף, וברגליים הלבנות, הגרומות בסנדלים, של האב, מסתדרות לכל מכה מחדש. היה שם תואם של שנים. ראיתי איך בכל חבטה הילד מניח את כל הגוף שלו, כדי שיוכל להביא בכדור את כל הכוח, והאב מסדר את שלו, כדי שיוכל לבלום מעט.

מדי פעם האב חרג קצת, וכשהכדור היה ניתז מעט הצידה, הילד הזה היה דופק זינוקים ומציל כדורים שנראו אבודים לגמרי. גם כשהיה נמרח כל כולו על הדשא, עד שכמעט יכולת לשמוע את החבטה, היה מתרומם במהירות, ביכולת שיקום השמורה רק לילדים, כמעט מרחף באוויר לשמע ה"יופי" המאומץ שאביו משחרר לו, אבל שומר על פרצוף רציני ומרוכז, כזה שלא מתרגש מהמחמאה בכלל, ומתעצבן קצת כשלאבא שלו נופל כדור לא רחוק מן הרגל.

אחר החשיך, והאבא אמר שכבר לא רואים כלום ושיש יתושים וכדאי להיכנס הביתה. בהתחלה הוא לא רצה, אבל כשהאב לחץ קצת, התרצה. ראיתי אותם הולכים בחושך הביתה, הילד עוד מתנשם, מלא שריטות של זיעה ודשא, והאב מתגרד ומניח עליו את ידו הגדולה. תמונה יפה, קצת קנאתי בהם. אחר כך הוא חזר. הזמין עוד קפה, מתחת לעשן הסיגריה, ראיתי אותו מחייך לרגע, ואז מתעצבן. הוא התחיל מדפדף אותן כאילו עלה על איזה תדר. כמו מקרן שקופיות.

הולך לבקר בבית של ציפציף, החבר הכי טוב שלו, טאק, קופץ עם כולם על הערימה של הגרעיני כותנה ברפת, טאק, מטפס עם אבא על המגדל תבואות בשביל לראות במשקפת נושאת מטוסים אמריקאית בנמל חיפה, טאק, לבוש חולצה לבנה בטכס פתיחת השנה בדשא מול המקלט, טאק.

נדמה היה כי דבר אינו מרצה אותו וקצב ההעברה רק הלך וגבר. מחפש מטבעות בשמונים דונם, טאק, מעדן גבינה ונסקפה, טאק, נווה קיץ בבריכה, טאק, ארטיק של יום שישי בצהריים, טאק, בשיטוטים הוא נעצר לרגע. ראיתי לו בעיניים איך באה לו קצת רווחה, הוא אהב לשוטט, זה היה ברור. ראיתי אותו משייט מחדש, אחרצהריימים שלמים, הקמות הם קראו לזה, חשב לעצמו, מצחיקים כאלה...

הקמות שלמות משוטט, במקומות חסרי תכלית לחלוטין, מגרשי משחקים של בתי ילדים, מחסנים ליד הלול, שדה קוצים ועזובה מאחורי המפעל, מחפש שמונצים.

שעות שעות ולא משעמם אף פעם. פעם מצא שעון שבור ופעם אחת יונה מתה ואף אחד, אף אחד לא ידע. אותו רגע היה נדמה לי שיש לו זהרור, מין נקודה זוהרת בכל עין, משהו בין ירוק וסגול.

ברדיו החל מתנגן "Interlude", הדואט הכי יפה שאני מכיר בין גבר ואישה, איך לכל הרוחות זה התגלגל לגלגל"ץ, חשבת לי לעצמי, אך הוא, ששמע את צליליו הראשונים של השיר, קפא.

ימים ספורים לפני יום הולדתו ה־35 הוא היה נראה מיואש, כבר לא זכר מתי ממש נהנה ממהו בפעם האחרונה. תוך כדי, הוא התכוון, לא לקראת, לא אחרי, תוך כדי.

הוא קם ואסף את מעילו ומחשבותיו הפזורות, מניח על השולחן שטר כסף. אני לא יודע אם דמיינתי, אבל אני נשבע שיכולתי לשמוע אותו מלמל, ממש בקול נמוך, " שלושים וחמש, כוס אוחתוכ, מטקות ושיטוטים..."

המלצרית הביטה בו בתמיהה ואספה את השטר. ואני סופסוף הזמנתי קפה וישבתי לכתוב את כל זה. משסיימתי, נרגעתי. שבתי וקראתי, נהנה מכל שאיפה, סיגריה של אחרי.

רוני רשקס / בוכה

(חושך. בכי של תינוק. הבכי מתגבר.)

אמא: אל תעשה את עצמך שאתה לא שומע...

אבא: (מתעורר) מה?

אמא: אני יודעת שאתה שומע כמוני שהילד בוכה!

אבא: מי?

אמא: הילד. הילד שלי ושלך בוכה!

אבא: הוא בטח רעב.

אמא: הוא לא רעב הוא ינק לפני חצי שעה!

(כל הזמן הבכי ברקע)

אבא: מה את רוצה שאני יעשה לו?

אמא: לא יודעת! תטפל בו!

אבא: מה לעשות? להקריא לו סיפור?

אמא: לא אכפת לי מה שתעשה אֶתו. אני יודעת רק שאין לי כוח ואני חוזרת

לישון!

אבא: בסדר בסדר... (קם מהמיטה) די... די... אבא מגיע...

(קול ריסוק)

אבא: כוס אומק!

אמא: מה כבר שוב שברת?

אבא: מי שם את הלול שלו כאן?!

אמא: אמרתי לך לשים במקום. בפעם הבאה תקשיב למה שאני אומרת לך!

אבא: בסדר בסדר... תשני כבר... (מגיע למיטת התינוק) די... די... רוצה שאבא ישיר

לך? (שר בזיוף וחזק מידי)

"באה מנוחה ליגע, ומרגוע לעמל..."

אמא: אתה מוכן להפסיק לצעוק באמצע הלילה?

אבא: אני שר לו!

אמא: כמה פעמים אני צריכה לבקש ממך שתיתן לי לישון כמה שעות?!

אבא: בסדר, בסדר... הנה... אבא רק ידליק את האור... אבא יקח אותך על הידיים...

אבא יבדוק אם יש לנו קאקי...

(עולה אור מסנוור על במה ריקה. רק קולות נשמעים)

אבא: (נורא מבוהל) רק רגע! רוני! בואי מהר! אני לא רואה את הילד!

(בכי התינוק נשמע ברקע)

אמא: מה כבר עשית?!

אבא: לא עשיתי כלום! רק הדלקתי את האור!!
 אמא: שי? שי? איפה אתה?
 אבא: אני פה!
 אמא: אני לא רואה את עצמי!
 אבא: גם אני לא רואה אותך!
 אמא: כבר נמצא אחד את השני! תחפש את הילד!
 אבא: איפה לחפש? אני לא רואה כלום!
 אמא: הוא לא היה בידיים שלך? לא החזקת אותו?
 אבא: הייתי פה ממש לידו! הדלקתי את האור והוא נעלם לי פתאום!
 אמא: אני שומעת אותו בוכה! הוא כאן! הוא לא יכול להיות רחוק ממני! *(קוראת לתינוק)* מותק? איפה אתה חמוד קטן שלי? לאן נעלמת לנו פתאום? בוא, בוא תחזור לאמא! בוא לאמא קטן שלי...
 אבא: מה נעשה? נטלפן למשטרה! אולי נזמין מגן דוד אדום!
 אמא: זה לא יעזור... הילד... הילד שלנו... הילד שלנו איננו! שי! הילד שלנו איננו! כל מה שנשאר ממנו זה הקול שלו בראש שלי! תמשיך! תמשיך לבכות! תמשיך לבכות קטן שלי! שהקול שלך לא ילך לי לאיבוד! שהקול שלך יישאר לי! תמשיך! תמשיך לבכות! אל תפסיק לבכות! אני שומעת אותך... ממש... כאילו אתה כאן... ואני יכולה לקום מהמיטה שלי... ואני יכולה לקחת אותך בידיים שלי... ואני יכולה להרגיש אותך בידיים שלי חם ורך וריחני... ואני יכולה להרים את החולצה... ואני יכולה להרגיש את הפה הקטן והחם שלך נצמד לפטמת השד... יונק... יונק... יונק אותי אליך...
(חושך)
 אמא: שי? מה עשית?! למה כיבית את האור?!
 אבא: חשבתי שאולי... בחושך... נוכל להרגיש את הילד... למצוא אותו...
 אמא: שי? זה אתה? אני מרגישה אותך שי! מצאתי אותך בחושך!
 אבא: ואני אותך! הנה! רוני! הילד! אני ממש נוגע בעריסה שלו!
 אמא: ואני מתכופפת אליו... לוקחת אותו בידיים שלי...
(בכיו של התינוק נפסק)
 אמא: רואה? הוא כבר לא בוכה הקטן שלי... תראה כמה טוב לו אצלי... אני כל כך מאושרת שי...
 אבא: את יודעת, הילדים האלה... כל כך הרבה סכנות מסביב! וההבדל בין אושר ליאוש, בין יש לך הכל לאין לך כלום... כל כך קטן... כל כך פגיע האושר הקטן הזה שלנו...
 אמא: די... אל תדבר יותר...
 אבא: למה את בוכה?
 אמא: אני כל כך מפחדת להתעורר פתאום.

שני שטרנפלד שושני, ללא כותרת, 2005

בתי כרעה ללדת
והעולם נמלא ברחם
קורעת עצמה אל דפנותיו
ומחשבת להישבר.
העולם הכין עצמו לקראתה,
לחץ אותה מכל עבר,
הניס אותה אל תוכה,
ופלט אותה מתוכו.

הייתי עמה ברחם
נשאתי עמה ברחמי
עזבתי עמה בסבל

באין דבר

במבט

כמו אמי.

שני שטרנפלד שושני, ללא כותרת, 2005

שני שטרנפלד שושני, ללא כותרת, 2005

אריה קיזל / בני האוטיסט

בְּנֵי הָאוֹטִיסְט
דְּבַר אֵלִי, הִבֵּן אוֹתִי
רְצָה אוֹתִי.

בֶּן שְׁנַתִּים וְחֻצֵי אֶבְחָן אוֹתְךָ
הָרוּפָא וּמִבְטוֹ אָטוּם.
אֶהְבֶּה תָּן לוֹ, אָמֵר
וְלֹא יִסֵּף.
אֶת שֶׁהִבְנֵתִי
הִבְנֵתִי.
אֶת אֲבִלִי הִתְאַבְּלֵתִי. וְאַתָּה
הִבְטַתָּ בִּי וְעֵינַיִךָ דָּרְשׁוּ
דָּרְשָׁה לֹא מִכֶּרֶת.

בֶּן שְׁלוֹשׁ
דְּבַרְתָּ. "אֲנִי רוֹצֵה", אָמַרְתָּ.
אֲבִיךָ בָּכָה. אָמַרְךָ בְּכֶתֶה
חִיכָתָּ, נִפְתַּחְתָּ. עוֹלָמְךָ
סָגוּר עֲדִין, גֵּן נְעוּל,
מִמָּשִׁיךְ בְּחִלּוּלֵי הַמִּתְגַּלְגֵּל,
בְּמִסְלוּלוֹ עֲתִיר עֲרָפֶל נְבוֹן, כֶּהָה.
הָאוֹר חוֹדֵר לְמַעַמְקֵיו וּמִפְצֹחַ חִידָה לֹא פְתוּרָה.

הֲאֵם אָנוּ מְבִינִים אוֹתְךָ, בְּנִי?
הֲאֵם אָנוּ יוֹדְעִים אֶת רְצוֹנוֹתֶיךָ כְּרְצוֹנָם?
הֲאֵם אֶת רְצוֹנוֹתֶיךָ אַתָּה מְבַטָּא אוֹ אוֹתָנוּ מְרַצָּה?

הִבַּט בִּי וְגִלָּה לִּי סוּדְךָ הַכְמוּס.
הִבַּט בִּי, דְּבַר אֵלִי,
כְּדֵי שְׁאֲבִין
כְּדֵי שְׁאוּכַל
לְהִיּוֹת לְךָ לְאָב.

ורדה קנול יהלום / גם השקיעה יפה (שם זמני)

חמישה מונולוגים כמונדרמה

המחזה עוסק בחמש דמויות במשפחה אחת של עוזבי קיבוץ: חמש הדמויות מגולמות ע"י שחקנית אחת שהיא גם גיבורת המחזה. הספור נמסר ע"י הדמויות השונות, כל אחת מנקודת מבטה. סיפורה של הגיבורה חושף סודות בעברן של הדמויות ומאיץ את התפוררותה של המשפחה. החילופים בין דמות לדמות נעשים על הבמה, לעיני הקהל, באמצעות שנוי בבגד, פיאה, שפת הגוף, קול וכו' כשברקע החילופים נשמע שיר הנושא.

מונולוג של הסבתא

(זקנה מאד. נכנסת לבמה בהילוך איטי וחיוך על פניה. מתייחסת אל הקהל כאילו הם קבוצת חבריה בקיבוץ שבאו לברך אותה לכבוד לידת ילד או נכד, חתונה של, לוויה של וכו'. קופצת מנושא לנושא אבל הכל בחיוך וברוח טובה. מחזיקה ביד זוג נעלי בית סרוגות לתינוק כמעט גמורות.)

עוד כמה עיניים ואני גומרת את הנעל'בית. אני אמרתי למנדל שלי: "מנדל, מנדל אתה עוד תראה עד החתונה זה יעבור" מה יעבור? הוא אמר לי, מה יעבור? מה פתאום חתונה? את נפלת על הראש? הוא אמר. זה לא חתונה, זה ילד, תינוק. תינוק?? מנדל, תתבייש לך! תינוק? בגילנו?? אז מנדל אמר (עוצמת פתאום) מי זה מנדל?? נשמע לי מוכר: מנדל. גם לבעל שלי קראו מנדל, אבל זה היה מזמן. אז עוד לא היה לנו תינוק. אחר כך - אז - אחר כך היה לנו תינוק, קראו לו מנדל. לא. מנדל זה הבעל שלי והיום יש לנו חתונה. כל החברים מן העמק באים לחתונה. אז אני סרגתי לו נעל'בית. לא למנדל, לתינוק. ליוסיניו. כל החברים מן העמק באים לברית של יוסיניו. מזל-טוב. מזל-טוב. בקרוב אצלכם. חתונה יפה מאד. איך קוראים לתינוק? אורי. כל התינוקות בעמק קוראים להם אורי. יש אורי של שרקה, ואורי של נחמ'קה ואורי של חנ'קה ואורי של רוחמ'קה... אורי של רוחמ'קה... אורי'לה שלי... אני אמרתי להם לשמור עליו. אסור לתת לילד כזה קטן ללכת לבד לאן שמתחשק לו... בריכות דגים נכנס לו בראש. ילד בן שלוש הולך לבד בבריכות דגים כי אמרו לו שיש שם דג גדול שמדבר. מה דג אומר לאורי'נה? דג אומר: "אני אוהב אותך" ככה אורי'לה אומר ושפתיים שלו אדומות ומתוקות כמו דובדבן. ואבא שלו צוחק ומרים אותו גבוה גבוה לשמים. וכולם צוחקים וצוחקים. ומצלצלים בפעמון הגדול של הקיבוץ... מה מצלצלים? קרה משהו? לא, לא קרה. זה רק מי'ש'קה, הוא רוצה להגיד לכל החברים כמה יפים חיינו בקיבוץ. כמה יפה העתיד הנכון לנו עם בנינו ובני בנינו. כמה יפים חיינו... וזה ככה מי'ש'קה, כל פעם

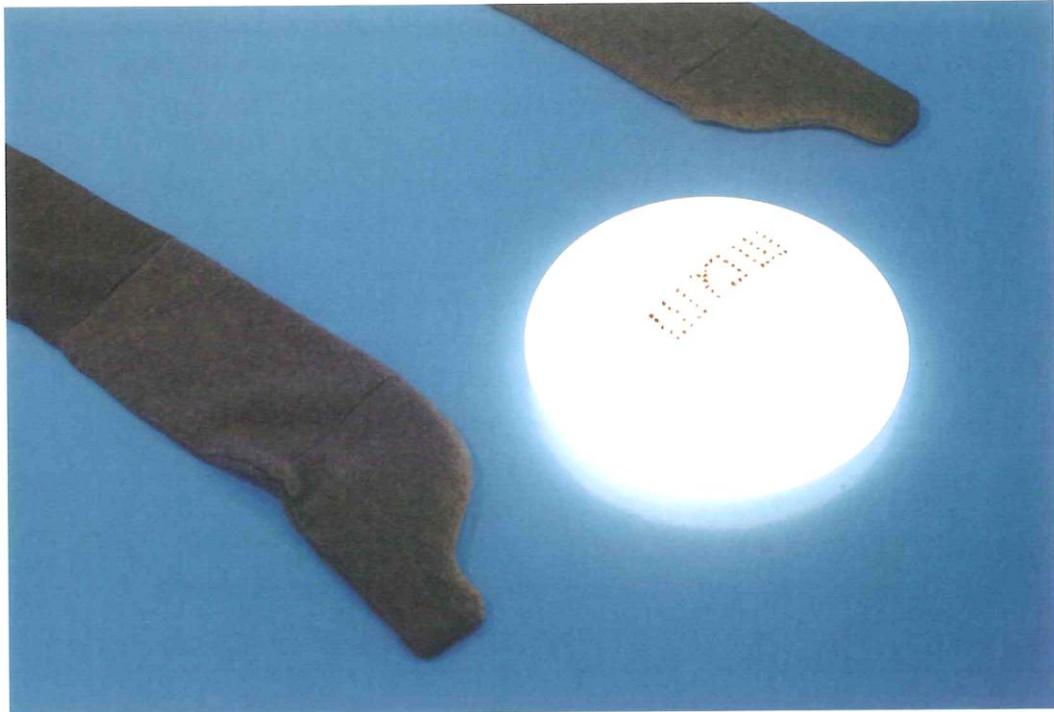
עידית לבבי גבאי, חדר הפוך, 2005
הצבה בתערוכה 'לינה משותפת', ביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב.

ששיפרה שלו הולכת לאוהל של קלמן הוא הולך לצלצל בפעמון, כדי לא לתת להם... אתם מבינים... אבל בקיבוץ שלנו, מישיקה אומר, אין רכוש פרטי, אין "זה שלי". הכל של כולם. עד פת הלחם האחרונה, זה הצדק שלנו והוא ינצח את האגואיזם הבורגני! ככה מישיקה אומר ואני אומרת למנדל אבל את השמלה הזאת אמא שלי תפרה לי בשביל החתונה שלי, אני לא רוצה למסור אותה לקומונה, ומנדל אומר אבל חייבים, מה ששלך הוא של כולנו: שוויון שיתוף וערבות הדדית, ככה הוא רוקד, שוויון, שיתוף וערבות הדדית. ויוסי'ניו בוכה בלילה "אמא, אמא, אני רוצה הביתה לאמא" והשומרת לילה אומרת לו: "ילדים של חלוצים לא בוכים בלילה!" "אבל אני רוצה לאמא" יוסי'ניו בוכה, "אין אמא! אין אמא! יש קיבוץ! קיבוץ לשמור על ילדים קטנים בלילה. לא אמא" ואני בוכה: "מנדל, אני רוצה את יוסי'ניו אצלי. הוא מפחד לבד בחושך" אבל מנדל מתעקש: "יוסי'ניו לא לבד. בקבוץ ילד אף פעם לא לבד. קבוץ שומר יוסי'ניו ישן טוב בלילה." ויוסי'ניו בוכה ואני בוכה ופעמון מצלצל ומצלצל כמו משוגע.

(אוחזות בראשה. קרובה לבכי ואז, במפתיע, מחייכת לכולם)

מזל-טוב! מזל-טוב! הנה אני כבר גומרת לסרוג את הנעל'בית. אורי נקרא לו, אורי של רוני. מי האבא? אין אבא. היום כבר אפשר בלי אבא. אבא הלך לעבודה אמא הלכה אל התנועה תביא לך מתנה... נומי נומי רוני הקטנה, אבל רוני לא רוצה לנום. רוני לא רוצה לעזוב את הקיבוץ. לא רוצה! ורוחמה צועקת "הקיבוץ הזה הרס לי את החיים ועכשיו תעלי על המשאית אנחנו נוסעים מפה!" ורוני מחבקת את העץ אורן ולא נותנת שייקחו אותה מהקיבוץ שלה. ורוחמה צועקת ויוסי'ניו שותק, ורוני בוכה ואני נחנקת, ומנדל – איפה מנדל? מנדל כבר מזמן לא עונה רק הקול שלו בא מבית קברות כמו הד, כמו שירה בציבור מרחוק: "שיתוף שוויון וערבות הדדית. שיתוף, שוויון וערבות הדדית. שיתוף... " "די!" אני צועקת לו, "די עם זה! מספיק הרסת לכולנו את החיים עם הסיסמאות שלך. עכשיו אנחנו רוצים בשקט. כל אחד עם המנטרה שלו" אני אומרת לו מנטרה והוא משתתק. לא מבין. זאת מלה שרוני'נקה מלמדת אותי, היא מביאה אותה מהודו. את זה ואת הבטן. בבטן יש אורי קטן. היא אולי עוד לא יודעת שזה אורי אבל אני יודעת. בשבילו אני סורגת נעל'בית. עוד כמה עיניים ואני גומרת. אור'לה ילמד אותה לחיות את החיים שלה נכון. בלי מנטרות מהודו ובלו סיסמאות מההכשרה מפולין. פשוט לחיות. להקשיב מה הלב אומר ולא מה מישיקה וברל ושמרל אומרים. הם סניליים כולם. הפה שלהם מלא מילים ריקות. תמיד הם היו ככה. אני רואה אותם כל יום ב"חמדת אבות" עם המפית על הצוואר והריר שיורד להם ככה מהפה, כמו מילים שהתקלקלו.

וכולם שואלים יש לו אבא? מי האבא שלו? ורוני'נקה אומרת זה סוד. אבל לסבתא את יכולה לגלות, אני אומרת לה, סבתא זה בית קברות של סודות. זה סוד, היא אומרת, ורוחמ'קה אומרת: "יוסקה הוא אבא שלו, אני נשבעת לך." יוסי'ניו שלי. והמדרכות אומרות: "זה לא יוסי היא לא אומרת אמת. זה לא יוסי. זה לא יוסי." והמדרכות יותר חכמות מהאנשים. הן לא ממציאיות שום דבר. הן שומעות מה

עידית לבבי גבאי, שמש, 2005 (פרט)
הצבה בתערוכה 'לינה משותפת', ביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב

אנשים אומרים וחוזרות על זה כמו תקליט, עד שכולם בקיבוץ מאמינים שזה האמת.

וכשאורי נולד רוחמה אומרת: "הנה, תראי את העיניים שלו, בדיוק כמו העיניים של יוס'קה". ואני אומרת לה "אבל העיניים של יוס'ניו כחולות" והיא אומרת "הצבע משתנה. ככה זה אצל תינוקות. אבל זה הילד של יוס'קה. את חייבת להאמין לי, לפחות את." אני מבטיחה לה לא לדבר על זה אף פעם בחיים שלי. עד המוות. אצלי בלב יש בית קברות של סודות אני אומרת לה. מפה לא תצא מילה.

(אומרת ורוכסת את פיה.)

"נקרא לו אורי. ככה יוס'קה רוצה." אורי... אורי'נקה שלי. ויוסי'ניו כרוך אחרי אורי ואורי רוצה רק לידיים של יוס'ניו. והקנאה אוכלת את רוחמה כמו חומצה ומקמטת לה את הפנים. והם השניים רצים בדשא כמו שני סייחים פרועים, אחד לבן שני שחור... ויוס'קה מניף את אורי לשמים, גבוה, גבוה... ואורי צועק: "תוריד אותי, אבא, אני מפחד. אבא, אבא..." ויוס'קה מסתכל ברוחמה וכאילו אומר לה את שומעת מה הילד אומר? ורוחמה מסתכלת בו והעיניים שלה כמו שיפודים. ואולי רק אני רואה ככה. ופתאום חבטה והילד שוכב בדשא. כמו גוזל שנפל מהקן. לא זז, לא בוכה והדם נשפך לו מהראש כמו ממכל של צבע אדום. ורוחמה צועקת "אתה הרגת אותו! אתה הרגת את הילד שלי." ויוסי'ניו מביט בה ולא מבין כלום. הוא לוקח את אורי'נקה על הידיים ורץ אתו למרפאה ואנחנו אחריו, והדם עושה סימנים על המדרכה. והפעמון מצלצל ומצלצל כמו משוגע וכל החברים באים ויוסי'ניו מחזיק את אורי'נקה על הידיים ואורי'נקה מחבק אותו ואומר עם הפה דובדבן שלו: אני כבר לא מפחד אבא. תיקח אותי גבוה עד השמים. אני רוצה לעוף. כן מלאך שלי, יוס'ניו אומר, עד השמים. כמו מלאך. וכל החברים שמחים, כולם שמחים בשבילנו. ככה זה בקיבוץ. והפעמון מצלצל ומצלצל. מזל-טוב. מזל-טוב. עוד כמה עיניים ואני גומרת לאורי'נקה את הנעל'בית. כל החברים מן העמק באים כדי לברך. את נראית כמו כלה, הם אומרים. מה זאת אומרת נראית כמו כלה, אני כלה. היום אני מתחתנת. עם מנדל. הוא עוד בשדה, כי עכשיו העונה אבל עוד מעט הוא יבוא. ובינתיים נונק לוחש לי: אחר כך תבואי על-יד הפינת זיכרון. אני מחכה לך. איזה פינת זיכרון? אני שואלת אותו, כי היום אי-אפשר לדעת. הקיבוץ מלא פינות זיכרון. כי מרוב שלא זוכרים כלום עושים פינות, כדי שיהיה אפשר לשכוח בשקט. על-יד הפינת זיכרון של מנדל? מי זה מנדל? אני צריך לספר לך מי זה מנדל? הוא לוחש לי באוזן. למה אתה לוחש לי באוזן? כדי שהמטפלת הרוסייה לא תשמע, גם היא רוצה לבוא. אבל כולם יבואו. כל החברים מן העמק. כולם רוצים לשמוח אתנו. בשמחות כולנו יחד. הצער הוא שמפורר אותנו. וצרות העין. ולכן חברים מוכרחים להיות שמח. ככה מנדל אומר, מוכרחים בכוח להיות שמח. הנה עוד כמה עיניים ואני גומרת את הנעל'בית של אורי'נקה. ואולי עד שאני גומרת אורי'נקה כבר ירוץ על הדשא, יחף, כמו סייח פרוע, אין דבר. אני יושבת כאן ושומרת עליו. ומנדל יבוא מהשדה עם ריח של שבולים קצורות ויגיד עוד מעט השמש שוקעת. מפה אפשר לראות כמה יפה היא השקיעה. כן, כן, גם השקיעה יפה. גם השקיעה...

גל וינשטיין, עמק החולה, 2005
מראה כללי של התערוכה, הצבה בביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב

גל וינשטיין, עמק החולה, 2005
ציורים מתוך: מראה הצבה, ביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב, צמר פלדה על עץ, 610x315 כ"א

גל וינשטיין, עמק החולה, 2005
ציורים מתוך: מראה הצבה, ביתן הלנה רובינשטיין, תל אביב, צמר פלדה על עץ, 610x315 כ"א

גל וינשטיין, עמק החולה, 2005
פרטים, צמר פלדה על עץ, MDF מגולף

עידית לבבי גבאי / הערות קצרות

"...היגָאָה גָמָא בְּלֹא בְצָה
יִשְׁגָּה אַחוּ בְּלִי מַיִם..."
(איוב פרק ח')

הפרוייקט עמק החולה של האמן גל וינשטיין באצירתה של אלן גינתון הוצג במשך ארבעה חודשים (ספטמבר 2005 – ינואר 2006) בביתן הלנה רובינשטיין לאמנות בת זמננו בתל אביב.

חלקה הראשון של התערוכה, במפלס הכניסה, התבסס על תצלום של אדמה מבוקעת: מיצב רחב יריעה, ששחזר בתוך החלל הסגור חוויה של טבע ומרחב. המיצב הורכב מלוחות MDF שעברו תהליכי גריעה וגילוף, המדמים בשימוש החומרי אדמת חרסית.

חלקה השני של התערוכה כלל עבודות קיר גדולות, שבוצעו בתהליך איטי, דקדקני וסיזיפי לא פחות, של הדבקת פיסות צמר פלדה (חומר המוכר לנו מהמטבח) שיצרו שיחזור בהגדלה של צבירים וקווי מתאר צילומיים. עבודות אלה משחזרות בקנה מידה גדול שישה תצלומים מתוך ספרו של פטר מירום: **שירת האגם הגווע**. הפרוייקט כולו התבסס על דימויים אלו שנוכסו מתוך אלבום התצלומים ההיסטורי המפורסם. הספר, שהניב כמה מהדימויים החזותיים שזכו למעמד מיתולוגי בסיפור הציוני של מדינת ישראל, היה פופולרי מאוד בשנות ה-60 ונמצא בזמנו על מדף הספרים בבתים רבים בישראל.

פרוייקט הנדסי שאפתני זה לווה בזמנו בסיסמאות של כיבוש הקרקע, של בניה ושל קידמה, בבחינת "בכל מקום שהיה טבע, תהיה תרבות" ואולם, בסופו של דבר, המפעל הישראלי של ייבוש החולה התברר ככישלון וכפגיעה באיזון הטבעי של האזור, ובשנת 1993 הוחל בפרוייקט שיחזור החולה ובהצפה מחודשת של חלק מן האזור המיובש. בדיעבד, מתארים התצלומים של מירום לא רק את חורבנם של הנוף והטבע ואת היופי ההולך ונעלם, אלא גם את סוף עידן התמימות של הפרוייקט הציוני המודרניסטי. וינשטיין "ביצע מחדש" אחדים מן הדימויים שבספר, אם כי לא בצילום אלא בתבליטים של צמר פלדה וברצפת MDF. בעבודתו של וינשטיין הדימויים המנוכסים של האגם הגווע משמשים כמטפורות לתחושות עכשוויות של סוף, של אסון וחורבן. (קטע זה ערוך ומעובד מתוך טקסט של אלן גינתון האוצרת, המתפרסם במלואו בקטלוג התערוכה).

ים-יבשה הוא משחק ילדים המיועד למנחה ולמשתתפים נוספים. בהכנה למשחק יש לסמן קו, או חלוקה אחרת של השטח לשני חלקים. חלק מהשטח מוגדר כ'ים' וחלקו האחר כ'יבשה'. המנחה נותן הוראות לפיהן צריכה הקבוצה לפעול. לדוגמא; באומרו 'ים!' על המשתתפים לקפוץ ולעבור למתחם ה'ים', אם הם נמצאים ב'יבשה'. המנחה יכול לקרוא 'ים' כאשר המשתתפים נמצאים כבר ב'ים' בשביל לבלבל אותם ואז אסור למשתתפים לעבור צד. משתתף שנמצא בסיום מילוי ההוראות במקום הלא נכון יוצא מן המשחק. אם המנחה מכוון את רמת הקושי כך שלא יפסלו ילדים רבים, המשחק מסוגל להעסיק קבוצה גדולה לזמן ארוך יחסית.

במרכז הפרוייקט **עמק החולה** העמיד האמן גל וינשטיין שני יסודות קיומיים ארכיטיפיים: **ים-יבשה, מים-אדמה**. יסודות עמוקי שורש המשמשים מפתח ובסיס לקיומה ולהתפתחותה של כל תרבות. (המילה Culture=תרבות=מקורה בפעולת עיבוד הקרקע). גל וינשטיין בוחר להפריד שני יסודות אלו ולהגביר את המתח ביניהם על ידי כך שהוא נותן לכל יסוד קומת תצוגה. הוא בוחר להעמיד אותם בנוכחות רחבת מידות אך במצבם החסר, כשני קטבים משלימים. מרבץ ה-MDF בדימוי האדמה היבשה והמבוקעת יכול לסמן, לסמל, ולהבנות באופן עקרוני, את המצב הפיזי והנפשי שניתן להגדירו כחווית ה'צימאון'.

שש העבודות הגדולות לעומת זאת המוצגות בקומה השנייה נוכחות בעוצמה אך בהזרה מדיומלית ומתגלות לעין המתבונן כ'פאטה מורגאנה במדבר', כ'הזיה רטובה' אך בלתי מושגת.

דימויי המים הפנורמיים מרווים לרגע את ה'צימאון הקוגניטיבי' אך עד מהרה מתגלים כביצה - כמים עומדים, רעילים, אשר אינם מקיימים יחסים אקולוגיים תקינים עם סביבתם.

וינשטיין מבקש לחזור אל הבסיסים הקיומיים אך כאמן בן זמנו הוא בודק את מצבם של אלה בגבולות השפה הפלאסטית. מצד אחד הוא מודע לשחיקה האכזרית שלהם בכלי התרבות אך מצד שני בהעמדת פנים תמימה הוא 'משחק' בהם וכמו ילד סקרן הוא חוזר ל'ערימת הגרוטאות הקולקטיבית' ומוצא בה את שללו.

מירה טנצר / ביוגרפיה של גוף וחומר

הביוגרפיה שלי נכתבת מחמרים
מוחשיים:
מים, עץ, צרן,
והרוח עושה כל שביכולתה
לפסל בהם
משהו אחר.

"מוטב תזכרי בגופך"
אמר לי מישהו
והניח את קולו
על פה ידי.

"אבל אני חושבת במלים."
בדברי, הייתי זכוכית.

"מלים הן כלי
להכיל את האור."
הוא לש את האויר בידיו
וראיתי
איך הוא מתעבה
לטפות.

קָשְׁרִים מִתְרוֹפְפִים מֵעֲצָמָם
וְאוֹרֵךְ מֵאֲפִיר לְאֵט,
לְאֵט מִבְּפָנַיִם.
כְּכֹר אֵינָהּ יוֹדֵעַ
מַה שֵּׁם לְקִרָא
לְדַבֵּר.

אֶתְהָ חוֹשֵׁב עַל הַזְמַן הָאָבוֹד.
לְשׂוֹא תִנְסָה לְהִשְׁחִיל
אֶת אַרְבַּע פְּנוֹתָיו לְכִיסִים מְשֻׁלָּשִׁים
הַמְדַבְּקִים עַל דְּפֵי קָרְטוֹן שְׁחָרִים,
וְלִתְיָקוּ בְּאֵלְבוֹם הַתְּמוֹנוֹת.

הַבֶּקֶר מִצִּיל אוֹתָהּ מִן הַלֵּילָה,
עוֹד בֶּקֶר, וְגוֹפֶךְ
טְבוּעַ בֵּין מִצְעִים.
מִיְהוּ שְׁטָבֵל אֶת גּוֹפּוֹ בְּמִים וְקָרָא,
"מִצְאָתִי?"
וּמָה הוּא מִצָּא?

כְּתָמִים שֶׁל אוֹר וְצֶל.

גוֹף שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנּוּ קוֹי הַמֶּתָאָר -
מַה הוּא בִלְעֲדֵיהֶם?
הַזְיָה.
כְּתָם עַל רִשְׁתֵּית הַמְחֻשְׁבָּה.
רוּחַ
שֶׁל רוּחַ.

וְעִכְשָׁו -
אֶתְהָ.

אורי מרטון / הלוך ונשא

עוד בטרם היינו לאנשים
נגע בנו לכן
קפצה לנו דרך
ראשנו חוכך לאבק כוכבים.

עודנו הולכים, כבר רגלינו כושלות
באבני העתים הזרועות על השביל
בו הלכו לפנינו, הלוך ובכה
כהנה, כהנה
ולא שאלו את אותן השאלות:
לשם מה? ולמען של מי? מה בשביל?
עזרונו שמים, באונו שמחות
עד הנה, עד הנה
ואף לא שאלנו אנחנו.

עדין לא באנו אדמתה הקדש.
איננו גלים במקום עמידה.
מה לנו? היככה נשל
נעלינו
מנעולינו
מעלינו?!

זו השנה השלישית שמתפרסם באכסניה זו של 'קו נטוי' לקט מסיפורי הסדנה לכתיבת פרוזה. הטקסטים המופיעים כאן נכתבו, כבשנים קודמות, במסגרת תרגילים שניתנו למשתתפים.

'אשה כותבת' מאת הדס רובינשטיין, 'מרציפן' מאת חן נצר, 'סלט' מאת נועם כהן הם סיפורים שנכתבו במסגרת תרגיל של 'דמות בסיטואציה'. יוכי יעקבזון כתבה את 'בין השורות' במסגרת תרגיל של 'איך לומר משהו בלי לומר אותו'. ניר מעין כתב את 'יומן חתול 1', שהוא גרסה אחת מבין שתיים, במסגרת תרגיל של 'מציאות ובדיון'. אמיר ארנון כתב את 'סיגריה של אחרי' במסגרת התרגיל 'חווית ילדות'.

הסיפורים, כמו בשנים קודמות חרגו ממסגרת התרגיל והיו לסיפורים קצרים לכל דבר, העומדים ברשות עצמם. מאחר שכך, נניח להם עצמם לדבר, ולגלות בפנינו את עולמו הייחודי של כל כותב ואת טביעת האצבע שלו – את האמירה המבקשת להיאמר, את דרכו לומר אותה, את המוסיקה שהוא מנגן.

אמא הכינה אותי שעוד רגע המרק יורד מהאש, אז שאני אתלבש כדי שאצא על האופניים עם המרק לסבתא כשהוא הכי רותח שיש. למרות שכבר לא היה כל-כך חם יצאתי יחף ועם בגדים קצרים, והסיר קשור לי לסבל ואני נוסע לאט כמו שאני שונא. מרחוק אני כבר רואה את האזדרכת הכפופה של סבתא ואת שביל מרצפות הבטון המבוקע, אני יורד מהאופניים, לוקח את הסיר בשתי ידיים – שכחתי את הרגלית – האופניים נחבטו בנפילה. אני שומע מהבית את סבתא מגששת לדלת וקוראת בשמי, אם זה אני. סבתא עיוורת עוד מלפני שנולדתי, סוף של סכרת, ובשנים האחרונות הקשר שלנו איתה הוא דרך סירי מרק רותחים וניקיון ביתה. גם הדיבור שלה נהיה רופף ומשפטים שלמים כבר לא היו נשמעים מפיה. פתחתי את הדלת עם המרפק וקראתי בקול רם: "סבתא, זה אני, יוני, הבאתי לך מרק עוף מ...". ראיתי אותה עומדת מול חלון המטבח, זקופה כהרגלה, צמת השיבה שלה מתוחה ומסודרת עד שיפולי הגב ועיני הזכוכית שלה תקועות בחוץ הלא נראה.

"סבתא, יש מרק...", התחלתי קצת לפחד מעמידת הפסל הזאת, ורק אחרי כמה שניות נוספות היא פנתה אליי, כאילו התבוננה בבבואה הערפילית שלי, הסתובבה אל ארון הממתקים שלה, שעדיין היה גבוה לי, ושלפה משם בגרירה איטית ומחושבת מרציפן מצופה שוקולד. היא סובבה את קצוות העטיפה, הוציאה את המרציפן, העטיפה השתחררה בצניחה לרצפה, וסבתא קרבה אליי במבט מחפש והמרציפן מכוון אליי כמו מקל עיוורים או פנס.

היא חשה אותי קרוב, כנראה, כי עצרה לפתע ובצעה בקיפול עדין חתיכת מרציפן והניחה לי אותה על הלשון בתנועה רכה ויציבה. "לא ללעוס...", לא לעסתי והחתיכה עמדה במקומה על הלשון ונמסה לי ונמסה לי, תחילה שוקולד נמס ולאט לאט, ממש הרבה יותר לאט מהשוקולד, מרציפן שהלך והתרכך לי.

שוב מרגיש שאבא מתפרץ מתוכי.

הגזר נחבט בשכבת המים העליונה, מבקע את הקו הישר ומעיף שבבי נוזל לאויר. העגבניה פספסה והיא נחבטת תחילה בדפנות הכיור, נעלמת מזווית העין ונחשפת לבסוף מרוטשת ושותתת מיץ סמיך... נעצר. נושם עמוק ומסתלק לחדר. להגיע הביתה לאמא מרגיש לפעמים כמו עוד ביקור של חיילינו המובחרים מעבר לקוי האויב, אי שם בלבנון. הולך בחושך מוקף בצל לוחש. מתישהו זה עלול לנחות עליך ואין לך שום יכולת לחזות מתי זה יבוא.

בערך ב־17:00 נכנס לבית של אמא. ריח של בישולים באוויר והירקות לסלט מסודרים בסדר מופתי בקערה, מונחים על נייר מקושט בפרחים.

חותך את החסה. בהתחלה מנסה ליצור ריבועים קטנים וכשהוא לא מצליח עושה מקצה שיפורים וקורע את העלים ביד. החסה ראשונה ואחריה ישקעו 2 מלפפונים ו־3 עגבניות שאימא הכינה מבעוד מועד. מוסיף קצת אגוזים ואז הטלפון מצלצל. מתלבט, לא רוצה להיתקל בחברות של אמא שילאו אותי בשאלות מעיקות. אבל זאת אמא על הקו. שמח שהסלט כבר מוכן, היא שמחה לשמוע שאני כבר בבית אבל קצת לחוצה, כרגיל לא הספיקה והיא מדווחת לי באריכות על קורותיה.

- עדי אם תספיק תכין סלט טוב?

- כבר הכנתי, - מממהר לענות כמו חייל תורן שהעמיד את המחלקה בזמן, שתי דקות לפני שהסמל הגיח מהאוהל שלו.

המשפט הבא של אמא מגיע מהר מידי, שואל, מתפרץ, תופס אותי שוב לא מוכן. - שטפת את הירקות?

בשנים האחרונות ממלאים את הבית של אמא שלי ספרים עם מילים כמו קלציום קרבונט, אשריכיה קולי ושאר מזיקים שיש להיזהר מהם. פתאום המינוז פחות תמים, הקמח מאיים לצפות את הקיבה במעטה הרסני וצ'יפס הוא מתכון בטוח להתקף לב.

- חשבתי שהם שטופים - אני עונה לה, מנצל את המרחק שהטלפון משאיר לי כדי לשמור על קול יציב.

- אני לא אוכלת את הסלט אם הוא לא שטוף - מממהרת אמא להגיב. כמו המהלך האחרון בשח המפיל את המלכה, מהלך שיריבך אולי צפה אותו, כזה שגם אתה, אם היית ערני יותר לנעשה סביבך, היית יכול להבחין בו, רצף תנועות שסופו ידוע מראש. אני מנתק את הטלפון ומשליך את תוכן הסלט לכיור. בשלב זה אני כבר יודע שהמערכת עברה לאוטומט. אי אפשר לעצור, אי אפשר לסגת. אם עברת בסביבה כדאי לך להתכופף, אם אתה מספיק רחוק תברח, ואני מקסימום אוכל להתנצל בדיעבד.

דף לבן מונח לפנייה. יד שמאל אוחזת סיגרייה. השנייה מקלידה. היא מסתכלת על כוורת האותיות שפרוסה על המקלדת המאובקת, לא מתמקדת בדף הלבן שעל מסך המחשב. האותיות, הן שמושכות אותה כרגע. הצליל שנשמע עם כל נקישה ונקישה, קליק, קליל, קליק, מה זה מזכיר לה... היא מרימה עיניים ורואה אותיות על דף לבן, מקובצות למקטעים קצרים ופה ושם מפרידים סימני הפיסוק – הנה היא כבר כתבה ארבע וחצי שורות מבלי לרדת לעומק כוונתן. מה היא בעצם רצתה לכתוב? פיסה שקופה אפורה מושכת את תשומת ליבה. פיסה קטנטנה בצבע שקוף אפור, עם פסי כסף דקים ועדינים שפרושים עליה. היא מנסה באצבע הימנית שלה לגרד אותה ממקש ה-Delete אבל משהו מחובר בעקשנות לפיסה הזו. היא ממשיכה במלאכת הגירוד ומרגישה את החלק הנסתר מדקדק את כרית האצבע שלה. היא מקרבת את עיניה אל החריץ שבין שלושת המקשים שאותם היא מגששת ורואה זבוב מיובש עושה עמידת ראש, ומניף אל על את התחת המגעיל שלו. כרגע הוא תקוע בין מקש ה-Delete למקשים page up ו-page down. איכס, היא נגעלת בליבה. מה היא רוצה לכתוב? היא רוצה לכתוב לו מכתב. כל היום היא חשבה עליו. בזמן השיעור היא גם ניסתה להעביר לו S.M.S. היא הייתה כל כך עייפה בשיעור. היא כל כך עייפה כבר. ההודעה לא נשלחה. בטעות היא לחצה על מקש הביטול. היא הייתה עייפה. לא היה לה כוח לכתוב לו הודעה מחדש. ואולי היא פשוט פחדה, ששוב כמו תמיד הוא לא יבין את המשאלות שלה, את ההומור שלה, את התשוקה שלה. חבל היא חשבה לעצמה. אני דווקא הייתי שמחה לקבל הודעה כזו, שבה המילים מונצחות, נמצאות, שתמיד אפשר לחזור אליהן ולקרוא אותן. זה לא כמו להגיד מילים בעל פה. כשהיא אומרת לו דברים בעל פה, הם איכשהו מתמוססים באוויר השקוף, מתאדים. שוכחים אותן. שוכחים את המשמעות שלהן ככל שהזמן עובר. הזבוב התקוע קורא לה שוב, היא מסירה את עיניה מהדף הלבן וחוזרת שוב לשקוע בו. מסכן, היא חושבת בליבה. הוא התייבש למוות. היא מרימה את מקלדת האותיות ומקרבת אותה אל פניה כאילו הייתה עוגת שוקולד עסיסית עם כמה נרות. פו... היא נושפת בחוזקה. הזבוב ניתק מחריצו ועף אל מרצפת מנומשת. היא מנסה לחזור ולהסתגר בהיכל מחשבותיה. מה היא רצתה להגיד לו? פתאום זה נופל לה. היא לא רצתה להגיד, היא רצתה לדבר. אתו. כל כך רצתה לדבר איתו. אם הם רק היו יודעים לדבר, היא לא הייתה צריכה להנציח מילים בהודעה עם כנפיים. ואולי אם הם רק היו יודעים לדבר היא לא הייתה מקלידה זבובים. אם הם רק היו יודעים לדבר, המילים היו נספגות בקירות, במרצפות, בתקרה, בגופם, בדמם. ואז הספוג הענק הזה שמכיל אותם היה מדבר בשבילם. אילו הם רק ידעו לדבר, עיניהם לא היו משחירות לעיתים כל כך תכופות. בעתים הללו האישונים נצבעים בצבע דומיננטי של כחול קריר ואז אין שם מקום לגווני נוספים.

בְּעֵינֵי רוּחֵי אֲמִי
עֲדִין מְדוּשָׁת
בְּמִכּוֹנֵת הַתְּפִירָה הַמְּכֻנֵּית
וּפְסוֹת הַבַּד נִצְמְדוֹת זו לְזוֹ
בְּתֵאֵם,
שְׁמוֹתֵיר מְרוּחַ
לְפָגְמִים אָנוּשִׁים.

עוֹלָם דֵּיגֵיטְלִי, רִצְיוֹנְלִי,
בְּנוֵי מְדַבְּרִים שְׂאִינָם נִתְּפָסִים
עַל רִשְׁתֵּית עֵינֵי,
לְמִשְׁל:
יְקוּם אֵינְסוּפִי הַהוֹלֵךְ וּמִתְרַחֵב,
חֻלְקִיקִים תַּת-גְּרַעֲיִנִים,
זֶרֶם חֲשָׁמְלִי.
הֵם מְהַלְכִים עָלַי אֵימָה.
אֲנִי מְעַדִּיפָה אֶל-מוֹלִיכִים
עַל פְּנֵי עֵלְמוֹלִיכִים,
וּמְשַׁנֵּיהֶם,
אֲבַכְּר לְלֶכֶת אֶתְךָ בְּעֶרְבֵי הַיּוֹם
וְלִרְאוֹת אֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ צוֹנַחַת לַיָּם.
רְאֵה,
בְּשַׁעַת הַגָּאוֹת
הַחוּל נוֹשֵׁם בְּנִקְבֵי.
כְּסֻרְטֵן נְזִיר
הַמְתַּעֲרֵטֵל מְקוֹנְכֵיתוֹ,
נִפְשֵׁט גַם אֲנַחְנוּ אֶת כְּסוֹת הַכְּלֵמָה
וְנִטְבַּע.

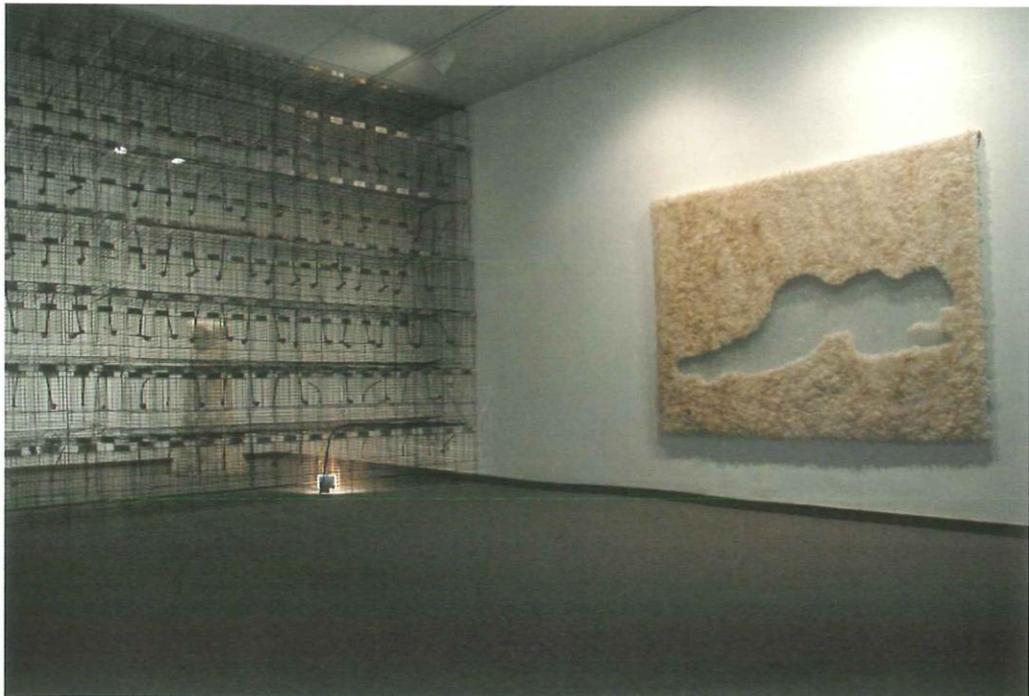
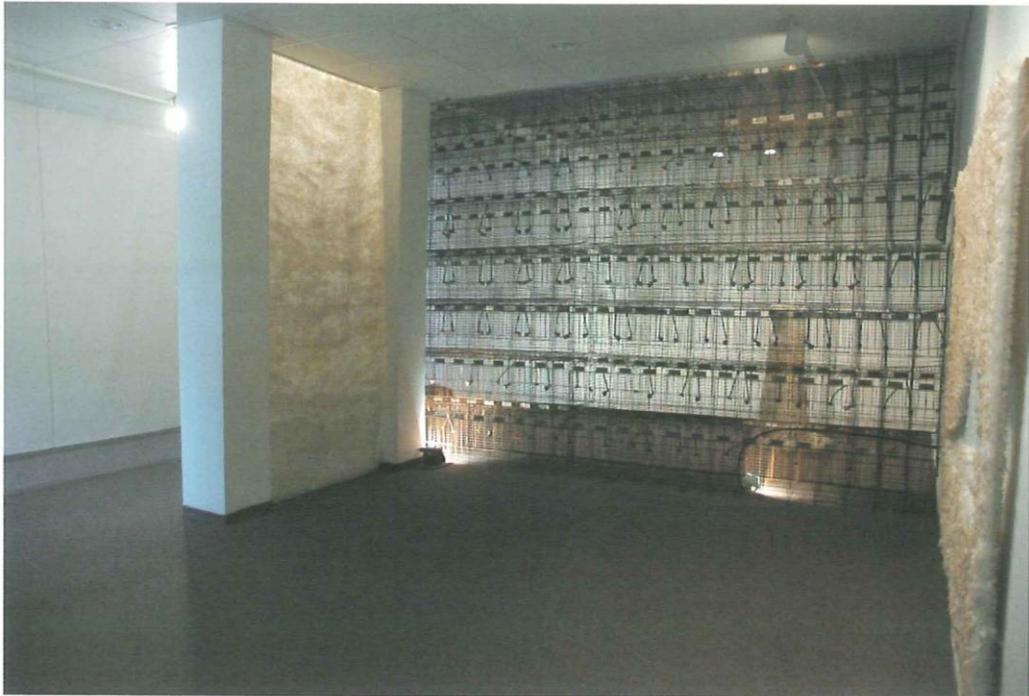
נידאם אבו אלהיג'א, הכנס הבינלאומי ה-48 לצער בעלי חיים, 2005
מיצב (פרט)

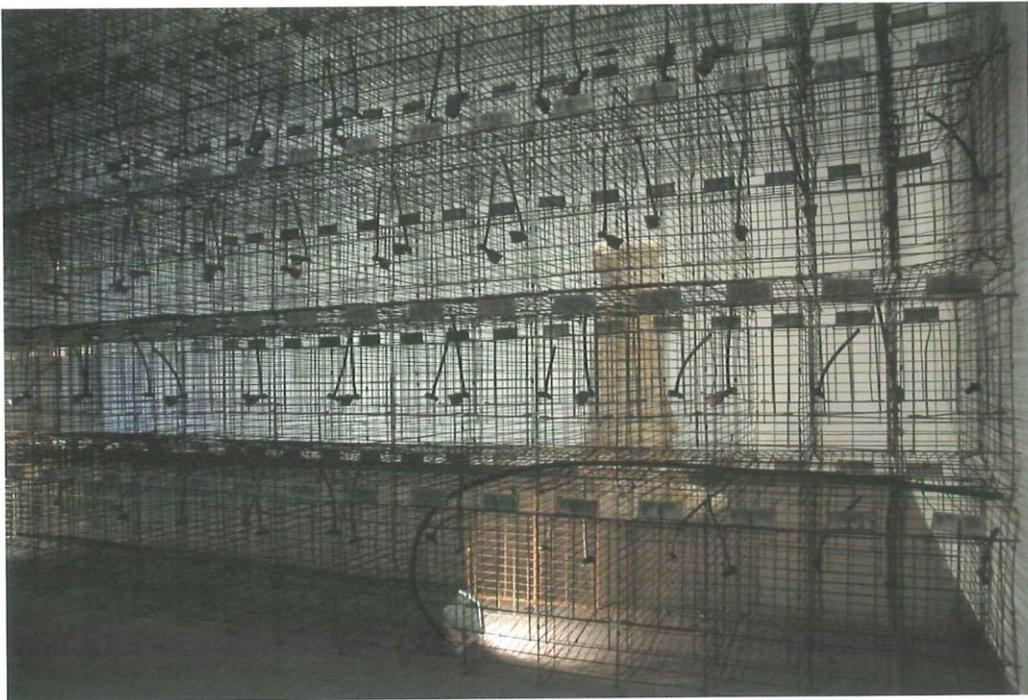
נידאם אבו אלהיג'א, הכנס הבינלאומי ה-48 לצער בעלי חיים, 2005
מיצב, מראה כללי

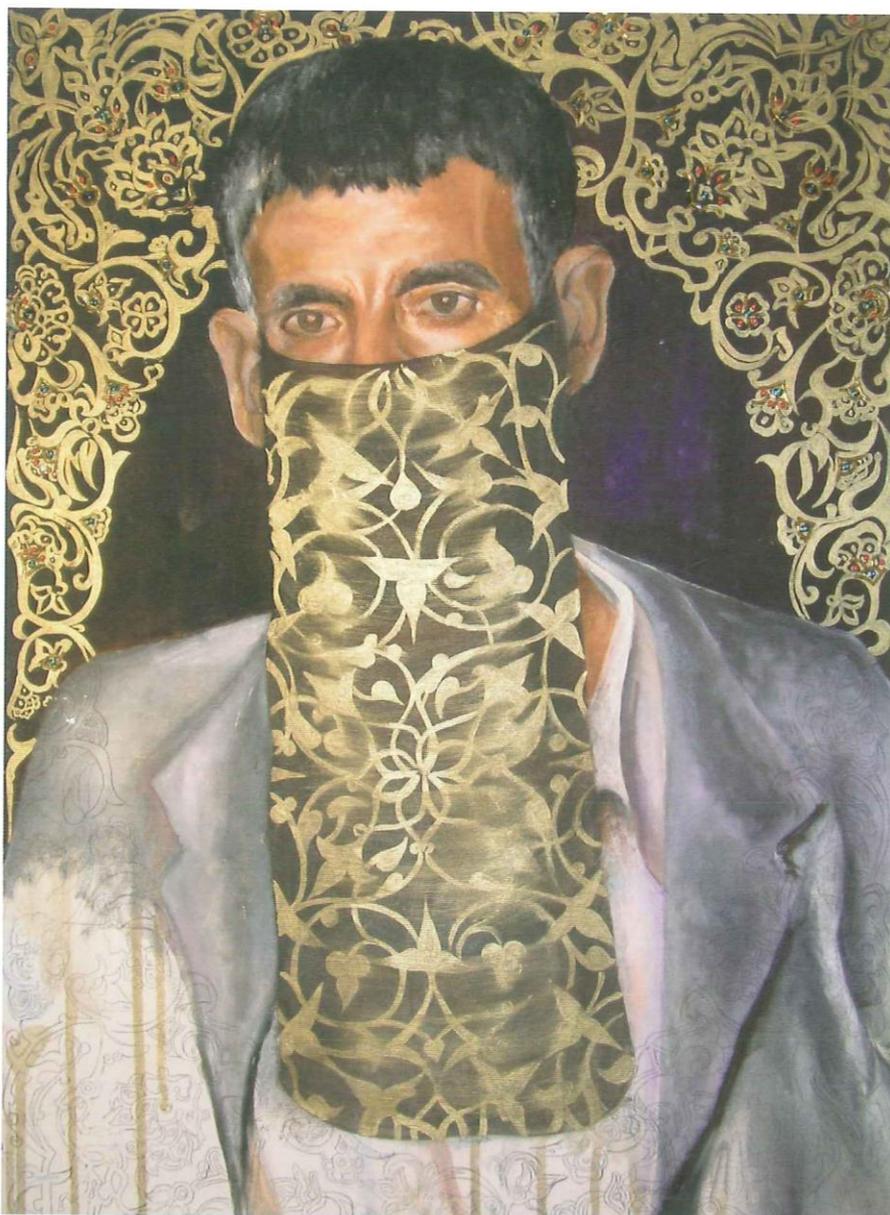
רחל זליאט, ללא כותרת, 2005

שוש טויטו, נבדלת, 2006
מיצב, גלריית קריית האמנים בטבעון

שוש טויטו, נבדלת, 2006
מיצב, גלריית קריית האמנים בטבעון

פאטמה אבו רומי, דיוקן אב, 2005
שמן על בד, 50x70

פאטמה אבו רומי, דיוקן עצמי, 2005
שמן על בד וחרוזים, 50x70

אֶחָד אֶחָד הִתְרוּ הַמִּיתָרִים
שֶׁשְׁלֹטוֹ כֹּה יָפָה בַּפְּרָקִיָּה
רָגַע תַּעֲמִד בְּדוּמִיָּה רִיקָה
תוֹהָה בֵּין הַקְּרִיסָה לְבֵין
יָדוֹ הָאֲמֵתִית
שׁוֹחָה בְּשִׁקֹּט הָאֲכֹזֵר
וְהִיפָה שְׂכָאן הִיא תָּמִיד
וְלִצְלִילִיו תִּרְקֹד עֲכָשׁוּ

אנפות נמות
על רגל אחת
בגשם
חריצים של כסף נחשים מנצנצים
חלון רכבת שט על אדנים
זרים של ענפים שחרים
פנה של בית נעלמת
ברוש כהה נסוג באלכסון
ורדרדים שטים רקמות גידים
של ארגמן כהה
רוכץ
בגשם
אנפות מהרהרות
על השדות ככה האור
לפני דלתות עינים מכסות
כחול של צפורי ילדות
נהדפות בכלוב תלוי
פרצה בזמן שנפערה
יונקת
פרפורי גסיסה של מחשבות עפות
האנפות נמות

אני מנסה להיזכר איך הגענו למצב הזה בכלל, ואני לא מצליח. אני בטוח שפעם, מזמן, אהבתי אותה לפחות כפי שאני אוהב היום. אני חושב שמעולם לא הפסקתי לאהוב אותה. כן, גם עכשיו אני אוהב אותה כל כך... היא הייתה צעירה כשנפגשנו. צעירה, יפה וצוחקת. והצחוק הזה... חוזר אלי ברגעים המאושרים של חיי, כשעיני נעצמות ומוחי מרשה לעצמו לשקוע בשינה טרופה, בקטעי חלום. ואז אני רואה את המדשאה הירוקה בחזית בית הספר התיכון שבו לימדתי מתמטיקה, דומה כי לפני עידן ועידנים, לפני שהגעתי למקום הזה. ואני רואה אותה חוצה את המדשאה בהילוך איטי, כמו פרח כחול בתלבושת האחידה שלה, שיערה הבהיר מתבדר סביב פניה, והיא שקועה במחשבותיה. ואז הגנן מפעיל את הממטרות. והיא כמו מתנערת מחלום, מופתעת מזרנוקי המים שמרטיבים אותה מכל הצדדים ופותחת במרוצה. נעצרת לידי, מנערת את שערותיה וצוחקת בקול רם. ומאז הצחוק הזה אינו עוזב אותי בלילות.

“אך אם פעם תהיי צוחקת
בלעדיי במסיבת מרעיך...”

אני מלמד מתמטיקה, אבל כל חיי אהבתי שירה. במיוחד שירי אהבה. המשוררים האלה אמרו שנים רבות לפניי את מה שאני מתקשה לומר. אף פעם לא יכולתי להגיד לה במפורש שאני אוהב. תחילה כי הייתי המורה שלה. והיא הייתה תלמידה גרועה כל כך במתמטיקה. אני מבקש מחברותיה לעזור לה, מציע לה להישאר אחרי הלימודים כדי שאסביר לה את החומר, מאריך לה מועדי הגשת שיעורי הבית... אבל היא פשוט גרועה. מהר מאוד אני לומד לא לשאול אותה שאלות בכתה, כדי לא להביך אותה. לא עומד במראה הזה של מבטיה התועים על פניהם של חבריה, כמבקשים ישועה. וכאשר בסיומו של כל שיעור אני שואל את התלמידים אם יש להם שאלות, אני מחפש את השאלות בעיניה הבהירות, אולם עיניה רק צוחקות אלי ואני מרגיש איך לבי מתרחב. בכל המבחנים אני מעגל, מוסיף ומתקן ומושך את הצינור שלה כלפי מעלה, כדי לראות איך האור נדלק בעיניה, המביטות בי בתודה. אבל במבחן המסכם בסוף השנה אני לא יכול עוד לחפות עליה. הנהלת בית הספר מחליטה שאת מבחני הסיום יבדקו בוחנים חיצוניים. והיא כמו נכשלת. כישלון חד משמעי. אני רואה אותה יושבת במסדרון, מוקפת בחברותיה ובוכה, בוכה. אני מתקרב ומעגל החברות נפתח לקראתי. מניח יד מנחמת על כתפה.

“אם תרדנה בליל דמעותיך
שמחתי לך אבעיר כצורר תבן...”

משום מה מצלצל אל הוריה ומשכנע אותם שהיא זקוקה לשיעורי עזר. מגבב שקר על שקר ומספר להם סיפור שהשיעורים ניתנים בבית המורה, בביתי, ללא תשלום, כחלק מפרוייקט קידום תלמידים בעלי פוטנציאל גבוה וממומן ע"י הג'וינט. היא שונאת אותי על שכפיתי עליה שיעורי מתמטיקה פעמיים בשבוע למשך חודשי הקיץ, אבל יודעת שלא תוכל לקבל תעודת סיום אלא אם תעבור את הבחינה בסוף חודש אוגוסט. ופעמיים בשבוע יש לי חג. היא מגיעה אל ביתי מיוזעת מהדרך, כעוסה על העונש הזה שניתן לה שלא באשמתה, לדעתה, מניחה את הספר והמחברת על השולחן בפינת האוכל, משלבת רגליים, לועסת את המסטיק שלה בהפגנתיות ומאזינה להסבריי המבולבלים. איך אפשר שלא להתבלבל כשרגליה מתנועעות מולי בעצבנות, ארוכות וחשופות, מסתיימות להן אי שם למעלה, בתוך המכנסונים הקצרצרים? ושדיה מציצים אלי מתוך המחשוף העמוק של הגופיה הצמודה והקטנה שלה? לפעמים היא נשענת על השולחן בשתי ידיה, תופסת את ראשה, מקרבת את פניה אל המאוורר הקטן והרועש שלי, ואני מגלה טיפת זעה קטנה בסבך העדין שמתחת לבית שחיה ולא מסוגל להתיק עיניי ממנה.

"מה אתה מסתכל עלי ככה?" שואלת בהתרסה, ואני ממחר להזיז עיניי הצדה ועונה ברשמיות של מחנך: "אני תוהה ביני לבין עצמי, מה גורם לך עצב רב כל כך? כל מה שנאמר ונעשה כאן בחדר הוא לטובתך בלבד. ואני מצפה מנערה בוגרת כמוך שתבין זאת בכוחות עצמה." סוף נאום.

"כל החברות שלי בים עכשיו ואני תקועה כאן אתך!"

"צר לי מאוד אם את מרגישה תקועה. אני עושה את זה לטובתך. תאמיני לי, יש לי דברים הרבה יותר מעניינים לעשות בקיץ הזה, מאשר להכניס לראשך העקשן את הנוסחאות והמספרים הללו..."

"אם תאמרי אל מחול לרדת,
על אחרון מיתריי אנגן לך..."

בקיץ הזה אנחנו גם שוכבים בפעם הראשונה. זה קורה בסימו של אחד השיעורים, כשהיא נעמדת על רגליה ואוספת את חפציה אל תיקה.

"איפה האישה שלך? והילדים שלך? אף פעם לא ראיתי אותם." שואלת פתאום. אני נבוך.

"אין לי אישה וילדים. אני מתגורר כאן בגפי." היא מביטה בי מופתעת, כמו רואה אותי לראשונה.

"אבל בן כמה אתה? חשבתי שאתה די זקן." עיניה מתרחבות בתמיהה.

"אני באמת די זקן. אני בן חמישים ושתיים." לפתע מכה בי התודעה לפער השנים העצום שבינינו. היא מקמטת מצחה בצורה מצחיקה, צועדת צעד לקראתי ואומרת בקול אימהי, מלא רחמים: "אתה לא זקן בכלל! אתה גדול מאבא שלי רק בשבע שנים ואבא שלי צעיר יחסית. אל תחשוב ככה." כפות ידיה רכות וחמות על פניי. אני מרגיש איך אני נמס בתוכן. עוצם עיניי בהנאה והיא צוחקת באלף פעמונים.

"אם תחסר לך מתנת הולדת,
את חיי ומותי אתן לך.
אך אם פעם תהיי צוחקת
בלעדיי..."

היא נפתחת אלי כמו פרח. טעם עורה מלוח מעט, בחומו של יום קיץ. המאוורר הקטן עושה יותר רעש מרוח, אבל לי לא אכפת. הפנים שלה מול פניי, זרועותיה ורגליה וכולה בתוכי וסביבי...

השיעורים שלנו נמשכים במתכונת הרגילה, פעמיים בשבוע. אני מלמד עד קצה גבול היכולת ולאחר מכן אוהב אותה עד כלות. היא מצליחה לעבור את המבחן במועד ב', על חודה של נקודה. אבא שלה מצלצל אלי ומודה לי.

אמא שלה שולחת לי עציץ עם פתק ובו מילות תודה בכתב יד עגול ומסודר, שונה בתכלית השוני מכתב ידה של בתה.

היא מספרת לי שהוריה הודיעו לה בשמחה שהיא גמרה עם לימודי המתמטיקה ועם המורים למתמטיקה לעולמים. היא צוחקת. צוחקת וממשיכה להגיע אלי ולהאיר את חיי. ופתאום אני מחכה בקוצר רוח הולך וגובר לבואה. והיא כמו מבינה פתאום את הכוח שניתן לה, מחזיקה את לבי בכף ידה ומועכת אותו באצבעותיה הלבנות. פגישותינו הופכות לנדירות יותר, זמן מתקצר. כשאני מנסה לדבר איתה על זה, היא שוב צוחקת ומלטפת את פניי, בעיניה אותו מבט מרחם – מזלזל משהו. יודעת את ערכה שלה, צעירה כל כך, יפה כל כך ונאהבת כל כך. אושר גדול כל כך, כמו אלומת אור ענקית שפילחה את חיי. באחת הפעמים אני מעז ומציע לה לעבור לגור איתי. צוחקת, קמה מהמיטה ומושכת על גופה את בגדיה.

"השתגעת? לגור איתך? אתה לא קצת זקן בשבילי?" אני מרגיש כאילו החמצן אוזל מתוך ריאותיי. אוסף בזהירות את המילים ואומר בקול שקט: "את בעצמך אמרת שאני לא זקן..." היא צוחקת וצוחקת. משועשעת באמת ובתמים.

"אתה לא זקן יחסית לאברמוביץ מחנות הפרחים שבשכונה שלי, אבל הוא בן מאה בערך, כך שזה לא דוגמה טובה. אבל אתה קצת זקן בשביל שאני אגור אתך, לא?" ממשיכה לצחוק, מסיימת לכפתר את הכפתור האחרון, שולחת אלי נשיקה באוויר ויוצאת מביתי.

"ואם לחם תאבי, או יין,
מן הבית אצא כפוף שכם,
ואמכור את עיני השתיים
ואביא לך גם יין גם לחם..."

בשבוע שלאחר מכן היא אחוזת התרגשות לקראת מועד גיוסה הקרב. אני מתחנן שלא תלך לצבא. אומר לה שזה מסוכן. שיהיה לה קשה בטירונות. שיש חיילות

שנאנסות על ידי מפקדיהן. שחיילים נחטפים בטרמפים. אומר לה שיש חיילים שנהרגים בצבא, שדברים איומים קורים בצבא. היא מבטלת את דבריי בתנועת יד מזלזלת ומתגייסת.

עוברים שבועות אחדים בהם נטרפת עלי דעתי עד שהיא מצלצלת ובקול נרגש מספרת לי שסיימה את הטירונות כחניכה מצטיינת וששובצה בבסיס חיל אוויר בדרום, פקידה פלוגתית. שואל מתי תוכל לפגוש אותי, עונה לאחר היסוסים שאולי בשבת בעוד שבועיים. אני מחכה בקוצר רוח שיחלפו להם הימים ומחליט להפתיעה.

היא נכנסת אל דירתי יפה ודקיקה, כעץ הלבנה במדיה הבהירים. כומתה על ראשה ועוזי תלוי על כתפה. נשימתי נעתקת למראה היופי הזה שבבת אחת ממלא את עולמי. ניגש אליה, בוחן בהתפעלות את קווצת השיער הבהירה שנשמטת על מצחה, את עיניה הכחולות המחייכות, את מדי הדקרון החדשים העוטפים את גופה בצורה מושלמת כל כך. המראה שלה מכאיב ביופיו. כמה התגעגעתי אליה. כמה חיכיתי לה. רוצה לחבק אותה קרוב קרוב, אבל היא נסוגה. לשאלה שנשקפת מעיניי, מורידה את תיק החיילות השחור שלה ואת העוזי, מניחה את הכומתה על השולחן ונותנת לשיערה ליפול בחופשיות על כתפיה. שואלת אם יש לי משהו קר במקרר. אני ממחר להגיש לה קולה, גומע בעיניי את שפתיה הנושקות לשפת הכוס, מקנא בנוזל החום העושה דרכו אל קרבה.

“אך אם פעם תהיי צוחקת,
בלעדיי במסיבת מרעיך-
תעבור קנאתי שותקת...”

“תודה.” היא מחייכת אלי ומניחה את הכוס על השולחן, בין העוזי לכומתה.
“יש לי הפתעה בשבילך...” אני מנסה לחבקה. כל כך רוצה לשמח אותה.
“הפתעה?” שוב מחייכת אלי ומתרחקת קצת. “מה זה? מתנת גיוס?” אני כזה אידיוט, חושב. מתנת גיוס זה משהו שלא עלה על דעתי. אבל אני אוהב אותה כל כך, האם צריך מתנות כדי להוכיח את זה?
“הפתעה. אבל בואי איתי לחדר השינה.” אומר בתקווה. חיוכה נמחק באורח מדאיג, עיניה מצליחות לחמוק מעיניי.
“מה קורה לך?” שואל אותה בחרדה, מרגיש שהאדמה נעה מתחת לרגליי.
“אני לא יכולה לבוא אתך לשם.” אומרת בקול שקט. “מדוע לא?” רוצה לצעוק.
“אבל יש לי הפתעה בשבילך!”
“אני לא רוצה לבוא אתך לחדר השינה” אומרת בנחישות.
“אבל את חייבת!” קולי לא נשמע כמו הקול שאני מכיר. “התקנתי לנו מזגן בחדר השינה. לא עוד מאוורר קטן ורועש. מזגן!”
היא כאילו מחייכת, אבל עיניה עצובות.
“תתחדש. אני שמחה בשבילך.” בשבילך? למה היא אומרת בשבילך? הרי זה בשבילנו...

"זה גם בשבילך." אומר בתחינה. "בבקשה תגידי לי שאת יודעת שזה גם בשבילך..."
חוזר בלחש.
היא נאנחת ונשענת על השולחן, ראשה מושפל, כתפיה שחוחות. ואחרי רגע של שקט מסתובבת אלי בבת אחת.
"יש לי חבר. רציתי לספר לך כבר לפני שבועיים אבל לא רציתי לעשות את זה בטלפון. הוא משרת בבסיס שלי."
"יופי חמודה..." אני לא בטוח שזה הפה שלי שאומר את זה. "יש לך חבר, זה יופי. אבל בואי, אני צריך אותך." של מי הקול הזה? של מי הידיים האלה שתופסות את זרועותיה?
"תפסיקי!" שומע אותה צועקת. "באתי לומר לך שהכל נגמר בינינו, שיש לי חבר, שאני מתחילה חיים של ממש. חשבתי שתשמחי!"
חשבתי שתשמחי! היא חשבה שאשמחי! אני באמת מאוד שמח. אני כל כך שמח, שאני בוכה מרוב שמחה. אני אמרתי לה שלחיילות קורים דברים איומים בצבא, היא לא הקשיבה לי. על מה כל השמחה הזאת? תופס בכתפיה ומטלטל אותה עוד ועוד. מטלטל אותה מרוב שמחה.

"אך אם פעם תהיי צוחקת
בלעדיי במסיבת מרעיך,
תעבור קנאתי שותקת
ותשרוף את ביתך עלייך..."

מטלטל עוד ועוד עד שהיא צוחקת, או בוכה, או סתם צורחת. אני כבר לא בטוח. ואז נשמעת חבטה. אולי סתם כי פתאום היא נשמטת לי מהידיים. למה את נופלת? אני אוהב אותך כל כך, אני לא אתן לך ליפול. ואז העוזי הזה, עם הרעש הפתאומי שלו... אמרתי לך שקורים דברים, אז למה לא הקשבת? וגם הכוס נופלת ונשברת לרסיסים. חשבתי שהכוס הייתה ריקה קודם, אז מה זה הנוזל החם והדביק הזה שניתז לכל מקום? ולמה את שוכבת? אני מתחיל לפחד. מה קורה פה? קומי, דופקים בדלת. קומי, אני אומר לך, יש לנו אורחים. שלא יראו אותך ישנה ככה באמצע היום על הרצפה. מה זה, שכחת שיש לי חדר שינה בבית? ואפילו הכנתי לך הפתעה. התקנתי שם מזגן בשבילנו.

בַּאת
חַף
מִידַע נִשְׁמָתָהּ
מִמְעַמַד הָהָר
בו נִצְרָבָתָּ.
מִתְחַנֵּף
שׁוֹבֵר סִגְלֵי הַמְדוּת
שְׁאִינֵן מְדוּתֶיךָ
כְּדֵי לְקַצֵּר מְדוּתִי
שְׁאָבוּא עֲדֶיךָ
וְאִינְךָ יוֹדַע,
שֶׁהַסְּרָגִלִים בֵּי חֲצוּבִים
עוֹמְדִים עַל חֲרָצְבוֹת
הַלוּחוֹת הַשְּׁבוּרִים.
וּמְלוֹתֵיהֶם
מְרַחֲפוֹת
בֵּין עֵינֵי
לְבֵין ש.ד.י.

מירי אבקסיס / שירה חייבת לעמוד ולדבר

שִׁירָה חַיִּבַת
לְעַמֵּד וּלְדַבֵּר
כְּמוֹ נוֹאֵם בְּכַפֵּר
אִי שֵׁם בְּנֶכֶר
שְׁאִינוּ מִפֶּן
שְׁגָרוֹנוּ נָחַר
וּרְקֵה הַשִּׁירָה לְבִדָּה
בְּעֵדוֹ
וּכְשֶׁהוּא עוֹמֵד
וּמְדַבֵּר שִׁירָה
לְכָבוֹת
גּוֹאִים בְּנִהְיָה
נְשִׁמוֹת
נוֹהֲרוֹת בְּסֶעֱרָה
עֵינַיִם
מְבֹשְׂרוֹת נִהְרָה
כְּשֶׁאִישׁ
אֶחָד
עוֹמֵד בְּכַפֵּר
וּמְדַבֵּר שִׁירָה

בעקבות שירו של חזי לסקלי: שירה
(מתוך "העכברים ולאה גולדברג", שירים 1987-1989)

קול פְּעֻמוֹנִים מְכַר צִלְצֵל לִי בַתְּפִים
עוֹרֵם הַדֶּק נִרְעֵד, וְגַם הַלֵּב
הָיָה הַקּוֹל קוֹלָהּ, עָלֵי הַטִּיף צוֹפִים
זָרָר, וְגַם אִם לְשִׁכְרִיר חוֹלָף.

אֶמְרֵתִי: מִי יִתֵּן, תִּמְשִׁיךְ צָרַעַת נִתְּקָה.
קוֹיֵתִי לְשִׁפּוֹפְרֵת, אֶת שְׁתִּיקָתָה
וְלוֹ אַחֲלֵת! לוֹ רַק עֲנִית, בְּשִׁקְטָה:
"לָהּ גַם, סָבָא" ... לָהּ גַם, מִנְתָּקָה.

צָחֻקָה לִי בְּמִבּוֹכָה וְהִתְעַלְמָתָה, בְּרַעַשׁ
וְכָה תִקְעֵת בְּפִצְעַע עוֹד סָכָה.
נָמוּשׁ, זָקֵן הַסֵּב, חֲדַל אִישִׁים וּמַעַשׁ
וְאֵת בְּגָרָתָהּ: עֲכָשׁוּ כָּבֵר נְסִיכָה.

שָׁנָה טוֹבָה מְסוּד וּפּוֹרֵיָה מְלָמֵד
דַּעַת מְבִינִים, פּוֹתְחֵי פִיּוֹת
שָׁנָה גְשׁוּמָה, טְלוּלָה אֵךְ גַּם חוֹלְמָת
עַל נְסִיכוֹת יְפֵה־פִיּוֹת.

שָׁנָה שְׁבָה סוּף־סוּף אָמוֹת, וְאֵת תַּחֲיֵי לְנִצְח
פְּעֻמוֹנֵיהָ יְלוּוֹנֵי אֵל שְׂאוּל.
כָּבֵר יְסוּרֵי, כְּמוֹ תוֹלְעִים, כָּל יוֹם עוֹד גִּתַּח
וּבִינֵיהֶם צָחוּקָה מִן הָאֵתְמוּל.

(כן, זה הוא שדבר, פתאום.
ככה הוא התודה לי:)

על קצה הסרגל ההוא, מוביל לשומקום
כמו בציור של סלנדר דאלי.

הנה, רק עכשו נשרה טפה
יצרה עוד גבשוש על זקיפים שלי
נטיפים שלה.
טפין של לז, עוד לא התאדה לי.
מרקם של קטיפה.

סתם, טפה מיתמת
מיבשת מבכי
עיפה מלחתר.

עוד לא נשרה הקודמת
וכבר עוד טפה מתהנה
מתאנה
דוחקת: לכי כבר, לכי!
גם אני, גם אני, אפל בידיים פרושות
אל האינסוף.

"אבל יש תור!"
המלך סולומון אומר.

טפין טפין חודר בי הרעם שבך
השבו, המרכך.

עֲכָשׁוּ תוֹרָה. אִיךָ הִלַּכְתָּ
אֲחֵר צְבָעֵי הַקֶּשֶׁת
שֶׁל בּוֹעֵת סְבוּן
כָּל כֶּךָ מְשַׁכֶּרֶת.
כָּל כֶּךָ מְשַׁקֶּרֶת.
אִיךָ לֹא יִדְעֵת לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן?
אִיךָ נִפְלֵת אֶל סִנֵּה עֵשׂוֹן שְׁכֻנָּה.

וּכְמוֹ תְּמִיד, נִכּוֹן לְרַגֵּעַ זֶה
רְצוֹנָךְ הוּא כְּבוֹדְךָ.

רְאֵי: הַתְּנַפְּצָה הַבּוֹעָה
הַכֵּל שֶׁקֶר, כְּזָב...
וְאֲנִי מְבִיט בָּהּ, רוֹאֶה כְּבוֹאָה
כְּמוֹ בְּרֵאֵי סְדוּק
מִשְׁתַּקֵּף בִּי נַחַל יֵבֶשׁ, אֲכֹזֵב
הַשְׁתַּמְשֵׁת וְזִרְקֵת. מַה נוֹתֵר?
כְּלוּם. עֲרַעֵר בְּלֹא כַח.
יֵבֶשׁ, כְּחָרֵס הַנִּשְׁבֵּר.
רַק חֶבֶל תְּלִיָּה הַדּוּק
כְּרוּךְ הַיֵּטֵב סְבִיב צֹאֵר.

עוֹד טָפָה נוֹשֶׁרֶת אֶל הַבֶּץ.
וְעֲכָשׁוּ - לְקַפֵּץ
אֶל בְּאֵר מִי נַחַת.

"יּוֹם אֶחָד נֶעֱבֵד (עַל זֶה) יַחַד".
יֵשׁ לָךְ דְּרָכִים מְשֻׁנוֹת
לוֹמֵר...

זה יכול להיות, שהמים מרגישים? זה יכול להיות שכואב למים?
מה, מה, מה הייתה השאלה, אני מתכופף לעבר פניו המודאגות של ילד רך, ואחר כך הוא שוב שואל: זה לא כואב לי? מה כואב, איך כואב, אני לא כל כך מבין, אבל מיד שומע קולות צחוק שבאים מכיוון נערים שעומדים קרוב למים וזורקים אבנים קטנות או חלוקי נחל בתנועה מקצועית וחדה במטרה להקפיץ כמה שיותר פעמים את האבן על גבי המים. זה לא כואב לי, זה לא כואב לי, ממשיך לשאול הקול הזה, המוטרד, ואני מיד נזכר באישה אחת שגרה בים.

אם פעם היו שואלים אותי היכן נמצא המקום בו ארצה לחיות כל החיים, אז הייתה עונה: פורויאר. פורויאר, מפני שכל כך שקט שם, כל כך שקט, וקר ומלוח וכחול ובעצם כל התכונות שאני אוהב, צבע וטמפרטורה וטעם וצליל וריח, בעיקר ריח. אני זוכר, שהדבר שהרגשתי באופן החריף ביותר היה הטעם המלוח. וגם עכשיו, מקץ עשר שנים לשהותי הראשונה בפורויאר, אני ממש מרגיש את טעמו המלוח של המקום הזה.

הלשון מלקקת בהיסח הדעת את השפה העליונה, אחר כך מחליקה מעט, לימין השפה התחתונה, בתנועה של עיגולים קטנים חוזרת הלשון ומלקקת את שתי השפתיים, עיגולים קטנים, קצת מהוססים בהתחלה, אחר כך חזקים יותר, רחבים, תובעניים, מהירים. "בת הים הקטנה שלי", פתאום עולה השם, "בת הים הקטנה", שהיא הבת של אודומאר פולסאן הדייג, אודומאר שלימדני כמה דברים על הים ועל דגת הים, ובעיקר היה מין סוכן של מלח, מתווך ביני לבין כל המליחה הזו, המסעירה והחריפה, הסקסית.

אני חושב על זה שרק תחושה יכולה לעורר תחושה. אי אפשר באמת לזכור תחושה, בכוח הזיכרון, אלא באמצעות תחושה, וזה בדיוק מה שקורה לי עכשיו, כאילו ההרגשה המלוחה הזו, שאני מרגיש בשפתיים ובגרון ובעור ובבטן ובדפנות העדינות של מערות האף ובעור התוף ובחניכיים הוורודות, ההרגשה של עכשיו וכאן היא זו שמעוררת ומחייה את הזמן המלוח, זמן שבמשך כמעט עשר שנים ומאה עשרים חודשים ואלפי ימים ומיליוני שעות ודקות ושניות, היה רדום, קפוא, חסר טעם, כמו ים גדול שקפא והושאר מאחור, ננטש בידי ספן או יורד ים או איש שנהג לבקר מדי יום בעונת הקיץ, ובחורף הסתגר בביתו.

אבל על אישה מתה אני רוצה לכתוב כאן עכשיו, אישה מתה, והרי בגלל שהיא מתה אני בכלל נמצא כאן, על סיפון עץ צר ולח ודביק של מעבורת קטנה, במסע ימי שיימשך יומיים ואולי אפילו שלושה, כי זה מאוד תלוי בכיוון הרוח ועצמת

הגלים, "וכנראה שיהיה גם ערפל", אני שומע משהו אומר באנגלית. זה היה מאתו, איש צעיר מאברדין שמסיבות שמעולם לא נודעו לי נזק מפנימיית בנים וכאן על המעבורת הוא משמש בתור שוליה של מכונאי ושוליה של טבח ובעצם כל דבר שאפשר להיות בו שוליה.

ומפני שאישה מתה, אני בכלל נמצא על המעבורת, וקר לי מאוד, קר ורטוב ומלוח, מלוח ממש כמו בפעם הראשונה שהפלגתי מאברדין לפרורייאר. עשר שנים חלפו מאז, ומאום לא השתנה. אותו נמל רחוף במי ים ושומן דגים וגושי מלח מטונפים ושחורים מזפת ושמן מכוונות, אותו רציף קטן ממנו דילגתי, בזירות, לעבר גשרון העץ שחיבר בין המעבורת והיבשה, ואפילו אותם פועלי נמל, אשר פניהם, בגדיהם, דהו במהלך השנים, שיערם האפיר או נעלם לחלוטין, ובקרב אחדים מהם זיהיתי קמטים וצלקות ואולי צליעה או גדם שלא היו לפני עשר שנים.

ופתאום עולה מחשבה, "אף אני השתניתי קצת", לא רק הם, וגם נסיבות ההפלגה הנוכחית שונות, כי אז זו הייתה הפלגה עם "בת הים הקטנה שלי", ועכשיו אני מפליג לבד, לקבור אותה אני מפליג.

"אתה כבר מוכן לזמן הים?" חותך את המחשבות שלי הבחור הזה, מאתו. אני מתבלבל: "זמן הים?" מאתו צוחק, ועונה: "נו, חשבתי שלימדו אותך משהו על הים, שם בפרורייאר?" זמן הים, כן כן, זמן הים, זה הזמן שנבדל מ"זמן היבשה", זה כמו שאודומאר אמר לי כאשר ישבנו על סירת הדיג הקטנה שלו, זה זמן "מושהה", או "מושעה", זמן שלא מכיל בתוכו את החיים הנורמליים, הרגילים, שמתנהלים על קרקע יבשתית, ומיד במקביל לתמונת השיחה עם אודומאר, מבליח, כמו פרט מתשליל שצף באמבטיה מיוחדת של צלמים בחדר חושך, משהו שפעם קראתי ומצא חן בעיניי: "כאן, על המים, איננו בני אדם... אלא - נוסעים...".

אז במין תנועות בהולות, מתנצלות, אני מהדק את צווארון המעיל ומוודא שתיק הנסיעות הקטן נמצא על המדף הארוך ביחד עם עוד כמה תיקים, כמו אסירים קטנים ועלובים שחולקים תא קטן בבטנה של ספינת גלות. אנחנו שמונה אנשים על המעבורת הזו, שכמו לפני עשר שנים, הפלגה בה לא עולה לי כסף, הודות לכך שקרוב משפחה של "בת הים הקטנה שלי" הוא בעליה של המעבורת, שמדי שבועיים נחבטת לה בגלים הכחולים והקרים של מי הים. זו מין משאית כזו, אבל, ש"נוסעת בים, לא על כביש", כמו שמאתו הסביר לי פעם, והדברים שהיא סוחבת הם כל מיני ירקות ופירות וסוגים של בשר שאי אפשר לגדל בפרורייאר בגלל תנאי מזג האוויר. גם בפעם הזו, כמו לפני עשר שנים, העיניים העייפות שלי חיפשו חביות של דגים אבל נזכרתי שפרורייאר לא צריכה שיביאו לה דגים, כי "פרורייאר זו ממלכת הדגה!" חזר לאוזניים הקרות שלי שעוד רגע חששתי שיישברו ויפלו כמו זרדי עץ, הקול של אבא של "בת הים הקטנה שלי", אודומאר הענק, שכל דבר אצלו באמת היה ענק, הידיים והראש והאוזניים והאצבעות והאף והמגפיים והכובע והקול.

אין תאי שינה במעבורת הזו, כי מי שמפליג בה לא אמור לישון, רק להתעסק עם המנועים וההגאים, להיות צמוד למכשירי הניווט והקשר, ובעיקר להזיז את

ארגזי האספקה ממקום למקום, בגלל שתנודות הגלים וחבטות הים מזיזות אותם כל הזמן מדופן אחת לדופן השנייה. ומפני שאני הייתי, עכשיו כמו אז, "האורח החשוב של משפחת פולסאן", מאום לא נדרש ממני זולת עזרה במטבחון והכנת קפה תורכי וסלט ערבי. תיארתי לעצמי שגם בנסיעה הזו, כמו לפני עשר שנים, אעביר את הזמן בישיבה, כשהגב נשען על אחד הארגזים ובהקאות בלתי פוסקות אל עבר הים, וזה היה בסדר גמור מבחינתם של מאתיו, ניק, ראול, יורגן, מתיאס והאחרים.

לא היה לי שום מושג בניווט ספינה, ומבחינתי לא היה מסלול ממשי של הפלגה מאברדין לשטלנד איילנד, פורוייאר ולבסוף איסלנד, אלא מין נסיעה בתוך מסה אדירה של מסתורין ודמיון שנכחה עד קצה גבולו של האופק הנראה לעין. בפעם שעברה חשבתי, וזו מחשבה שניעורה לחיים מיד עם הישמע הרעש הנורא של התנעת המנועים בהפלגה הנוכחית: "הנה הים, הנה הוא לפני, הים הוא דבר דמיוני, אפשר לדמותו לכל דבר". לפעמים הים נראה כמו רחם גדולה, אבל לפעמים אני מדמיון שלהיות בים זה ממש כאותה חוויה המתרחשת בגופו של אדם שרץ במקום, על מכונת ריצה בחדר כושר. מד המרחק מראה שעברת קילומטרים רבים, אבל בעצם לא הגעת לשום מקום, אינך רואה את נקודת הזינוק ואת היעד הסופי, כאילו רצת במקום, וככה הים, שגם אם ישנתי והתעוררתי וראיתי זריחה של שמש ושקיעה של שמש ואכלתי והקאתי את מה שאכלתי, וגם אם המעבורת התאמצה ונחה ורטנה ונשפה והתייפחה ורטטה ונהדפה ונחבטה והוטבלה ונרטבה והומלחה כמו דגים טריים על שולחן נירוסטה ארוך במטבח של מסעדה, לא זזנו לשום מקום. רק כחול ראיתי, כחול מן הסוג החזק, הכהה, כחול משחיר, של מי הים, וכחול מן הסוג הבהיר, של השמיים, ולפעמים היו ערפילים קרים ומבשרי רע, אפרפרים. ולכן אני מבין עכשיו יותר טוב את מה שאבא של "בת הים הקטנה שלי", אודומאר הענק, ניסה להסביר לי על זמן הים.

ובכל פעם שאני חושב על אודומאר, פתאום מלוח לי בפה, ובלחיים, והעיניים צורבות מרוב מלח, ואני ממש לא יכול לדעת אם מלוח לי בגלל הדמעות, או בגלל שזמן הים הוא מלוח, ולא משנה מה תאכל או תשתה, קפה ושוקולד בלגי מריר ותפוח עץ ועגבנייה ויין אדום ולחם שיפון ממולא בצימוקים, כי בים הכל מלוח, כל מי ומה שנכנס לים מתעטף במעטה דקיק ולח של מלח, כמו ניילון נצמד ודביק שמשמש לעטיפת שיירי מזון.

בכל פעם שאודומאר צף ועולה בתודעה, כמו פרט מתשליל באמבטיה מיוחדת של צלם בחדר חושך, אני חושב על הדגים שנלכדו ברשת הצפופה שלו, צפים לרגע על המים כשמין מבט של תדהמה או הפתעה בעיניים שלהם, פיותיהם פעורים, ומיד אחר כך מפרפרים על סיפון הסירה שלו, כמו הרבה הרבה שטרות כסף חדשים שנפלו ממשאית כזאת של בנקים.

"תטעם, זה טוב, זה החטיף שלנו", אודומאר פעם אמר לי, זה היה לפני עשר שנים, ואני הגשתי אל פי בעזרת האצבעות המלוחות שלי מרוב ים את הדגיג היבש והמלוח הזה. אני אכלתי את הדברים האלה במשך שמונים ימים, דגים קטנים

ודגים גדולים, דגים שדגו אותם בערך חודש לפני שנקרעו בתוך השיניים הטוחנות שלי, דגים שאודומאר ו"בת הים הקטנה שלי" וגם הדוד האוטיסט שלה שלא ידע לדבר, אבל בגלל שאני לא שומע טוב והחוטים העדינים של מכשירי השמיעה שלי קפאו בפורויאר, הסתדרתי אתו הכי טוב כי דיברנו ב"שפה של הדגים" כמו שאחד הילדים שגר בכפר של "בת הים הקטנה" שלי אמר, דגים שהם תלו על מין אנקולי ברזל קטנים בתוך מחסן עץ שנבנה בצורה כזו שבין קורה לקורה יש חריץ דק, המאפשר לרוח קרה ויבשה ומלוחה לפרוץ פנימה, לחבוב בבשר הדג וללטפו כמו מסאג'יסט מיומן ודייקן.

וגם עכשיו, בערך חצי שעה אחרי שעזבנו את המזח המלוח באברדין, לא הרגשתי בכלל שעזבנו אותו, גם עכשיו אני מרגיש את הטעם המלוח והיבש של הדגים האלה. ראול, בחור קאטאלאני שאחראי על השעונים במעבורת וגם מין צוות הווי של איש אחד, פיזר קצת מלח גס על האצבעות הקפואות והוורודות שלי. "תמצוץ, תמצוץ לאט", הוא מדרבן אותי, "זה יעשה לך טוב בבטן, זה מסדר אותה, ואולי הפעם לא תקיא". ולא זכור לי שראול היה כאן לפני עשר שנים. מהיכן הוא יודע שהקאתי? אני משוכנע שיוהאנס סיפר לו, יוהאנס הבן דוד של "בת הים הקטנה שלי", שאבא שלו הוא הבעלים של המעבורת ואשר היה גם בהפלגה ההיא לפני עשר שנים. באמת מה יש להם כבר לדבר, לכל החבורה הזו של פועלי המעבורת, רק לרכל עליי, אורחה החשוב של משפחת פולסאן, כמו נתינים ועבדים חצי ערומים שמתלחשים בפרוזדורים צרים של ממלכה אודות שליטם.

כבר לא רואים יבשה. רק כחול כהה למטה וכחול בהיר למעלה. בעוד כשעתיים ירד הערב, והמעבורת תהיה כמו גחלילית בודדה, מין קיום עצמאי שמנווט דרכו בבטן הקיום הימי, ואני לא מפסיק לחשוב על האגדה שמקובל לספר אותה בפורויאר, האגדה על האנשים ששחו מאי לאי. בת הים הקטנה שלי ספרה לי לפני עשר שנים, שלפני הרבה מאוד זמן, "אולי אלפי שנים", כמו שהיא אמרה וגם עכשיו יכלתי לשמוע את הקול המימי שלה, צלול ומפכה כמו מי ים, לפני הרבה מאוד זמן, עוד לפני שאנשים בכלל חשבו על האפשרות לבנות בעצמם סירות עץ, הגברים המאוהבים של פורויאר היו שוחים מהאי שלהם אל האי של מי שביקש גופם לאהוב. שמונה עשר איים קטנים יש בממלכה הימית פורויאר, וגבר שבאי שלו, נורודיאר למשל, לא פגש את בבואת עיניו המאוהבת בעיניה של אישה, השתוקק לחפשה באי אחר, כמו טורסאהון או מיציניאס. ומפני שלא היו סירות, הם שחו לפעמים הם שחו מאות מטרים בלבד, אבל ישנם מרחקים בין איים שנאמדים בקילומטרים. "איך אפשר בכלל לשחות קילומטרים במים הקרים האלה?" שאלתי אז את בת הים הקטנה שלי, וגם עכשיו נפלטת מהפה שלי השאלה הזו, ומאתי מסתכל עליי כמו על מישהו שמדבר אל עצמו. "הם הצליחו בכלל?" שאלתי אותה, ואחרי שהיא אמרה שכמעט אף פעם לא, ש"הם כמעט כולם מתו", המשכתי לשאול: "ממה הם מתו? מהקור? מהעייפות? אולי לוותן בלע אותם?" וחשבתי לעצמי בזמן שהייתי מכורבל בגוף הענק והאוקייאנוסי שלה, חשבתי ואני נזכר בדיוק במחשבה הזו כאן ועכשיו אחרי עשר שנים, חשבתי על צליחת הכינרת שהייתי משתתף בה כילד וגם כאיש מבוגר יותר, שאם הייתי יודע שמחכה לי השתקפות מאוהבת בתוך

עיניים של נערה ולא מדליית השתתפות סתמית מברונזה, אולי הייתי שוחה מהר יותר, משתדל יותר, כמו מישהו שלא רוצה לאכזב אף אחד.

בת הים הקטנה שלי אף פעם לא ענתה לי על השאלה הזו, ורק מקץ כמה שנים מצאתי את התשובה בספרון שנפל ממדף גדול וריח דבק ואבק נפלט ממנו. "...אבל מתחת לפני המים הכחולים שחו במהירות בני ים קנאים, אשר במשך כל חייהם נטלו על עצמם את התפקיד של שומרי המוסר הימי, ובכל פעם שמישהו מבני היבשה שחה לעבר אדמת אהובתו, הם מיהרו לחתור בסנפיריהם הכסופות ולשלוף חרבותיהם הארוכות..."

אז הכל בעצם מסתכם בקנאת גברים, חשבתי בזמן שסגרתי את הספר הזה, ובעצם, גם היום גברים חוצים ים כדי לפגוש נשים, דבר לא השתנה מאז זמן התרחשותה של האגדה ההיא, זולת העובדה שבמקום בשחייה, הם משתמשים בסירה או מטוס. והרי זה בדיוק מה שעשיתי לפני עשר שנים! נסעתי במכונית מהבית לשדה התעופה ובמטוס לארץ אחרת וברכבת לעוד ארץ ובמעבורת חציתי ים שלם מאי אחד לאי אחר, לפורויאר.

וזו בדיוק הסיבה למסע הנוכחי שלי. אמנם לא החיפוש אחר אישוני עיניים עמוקים ואוהבים כמו ים או התשוקה הם אלה שמניעים אותי, אלא צלצול טלפון מעצבן בבוקר אחד בתחילת השבוע: "אפשר לדבר עם אדון נשר?" ולקח לי זמן להבין מהיכן אני מזהה את הקול. "זה אודומאר. אתה מבין, הבת שלנו נפטרה אתמול". ומיד לפתי בחזקה את שפופרת הטלפון כאילו היה בה בלפיתה הזו ניסיון לבטל, למחות, לתפוס את היד הגדולה של אודומאר ולהגיד לו: "זה לא נכון! אבל זה לא נכון!"

הפעם אני נוסע בגלל שאני רוצה להיפרד, לקבור אישה אני נוסע, לא כמו לפני עשר שנים, לא כמו לפני אלפי שנים, כמו הגברים ששחו בים הקר בשביל לתבוע את אהבתם. "הבת שלנו נפטרה", אודומאר אמר לי, ואני חושב, האם אודומאר, האבא הענק של האישה הזו, ידע שקראתי לבתו "בת הים הקטנה שלי", וזה נראה כל כך לא הגיוני, כי מהיכן בעצם אודומאר ידע את זה, אף פעם לא קראתי לה ככה, אלא רק במחשבה או בלחישה רפה, אחרי שכבר נרדמה לידי, בבית העץ של סבתה. רק במחשבה קראתי לה ככה, למרות שבכלל היא לא הייתה קטנה אלא ענקית כמו אבא שלה, ומכל הכינוי המתוק הזה שהצמדתי לה במחשבה נותרה העובדה שהיא הייתה בת, אבל גם ים.

"תחשוב בבית על דוגמה למטאפורה", ביקשה ממני חברה, ובכל פעם שבת הים הקטנה שלי ואני התנשקנו, ידעתי שיש לי דוגמה מצוינת למטאפורה. "לשונות ים", זו הייתה המחשבה שליוותה את ההתנשקות, כמו שקופיות או שלטים בהפגנה או תוויות של מוצרים, "לשונות ים", בגלל המליחות ובגלל הרטיבות ובגלל, בעיקר, שבת הים הקטנה שלי הייתה ים ממש, אוקיינוס ענק, לשונה דג מפרפר

חם ומלוח, ושדייה מזווית מסוימת נראו לפעמים, בהפתעה, כגל גדול שגולשים חטובים חוצים אותו כסכין ובין הרגליים רשרשה אצת ים סבוכה ושעירה ומלוחה. אפילו עצמות הגוף, הלסת והרקות ופרקי היד והרגל וחוליות הגב, נראו והורגשו כמשהו ימי, שוניות אלמוגים קשות, ואני הייתי כל המסע הזה בים של בת הים הקטנה שלי ספן אמיץ בסירת משוטים או רפסודה מעורערת, שזה בעיניי מדויק יותר מלומר רפסודה רעועה, ספן שהפין הוא משוטו, משוט שחותר בעומק הקיום הימי של בת הים הקטנה שלי.

ומרוב שהאוזניים שומעות קולות והעיניים רואות מראות והמוח חושב מחשבות, מרוב שמלוח ולח, מרוב ים ובת הים, אני לא שם לב לזמן שעובר ולימים שעוברים ולימה שנחצית באיטיות אך בדיוק רב ע"י המעבורת. הנה פורויאר, שוב פורויאר, מקץ עשר שנים, ודבר לא השתנה, ומדוע שישתנה, הרי כבר אלפי שנים שהמקום לא משתנה. גבעות נמוכות וקרחות, בתי עץ בודדים, צבעוניים, חלקם מחופי זפת שחורה, ושלג לבן מעטר את מדרונות הגבעות, כמו שיער לבן של סבא.

אבל במקום איש צעיר ולב פועם ויד שמחזיקה ברעד את ידה של בת הים הקטנה, בא מן הים איש שקווים שחורים של צער משוחים על פניו העייפות, קוים שחורים, כמו פחם, כמו בציור ההוא של סמאל יאנסן מיצ'ינאס שנולד וחי ומת בפורויאר, קוים חזקים שמוחקים כל פרט ותובעים לעצמם את כל המקום בציור הזה, הנורא, שרק המוות האמיתי, שקורה בחיים האמיתיים ולא קומפוזיציה של מוות שנולדה מתוך פאלטה שחורה ומכחול שחור של צייר לבוש שחור, אולי נורא יותר ממנו. לפני שירדתי מן המעבורת, אני פתאום ראיתי: אפילו הים כבר לא כחול. לא, זה לא הים שלי, זו לא בת הים הקטנה שלי, אלה גלים שחורים וגבוהים, שאיימו לבלוע כל מי שהתקרב אל המזח, ואז החרידה אותי לרגע המחשבה על דגת הים המורעבת, על הדג והתנין והכריש שינעצו שיניהם בבשרו של איש שנופל, ממש באותו האופן ששיניו של איש ננעצות בבשר הדגה הרך, המלוח.

וגם זאת ראיתי: אודומאר פולסאן ושתי נשים וגבר נוסף עמדו, מחכים לי, על המזח, והייתי בטוח, זה לא אמיתי, זה רק הציור ההוא של מיצ'ינאס, ויקינגים ענקים ושחורים מחכים לגופת בתם התינוקת שבאה מתה מן הים, הים הקיא אותה מלוחה וקרה.

מוקדש לטינגוסויגהור, טרול טוב לב ושחיין מצטיין מטורסאהון.

קיץ 1995 - חורף 2005.

גלעד אופיר, מתוך סדרת: יער, 2006

קו נטוי / גליון מס' 6

88

גלעד אופיר, מתוך סדרת: יער, 2006

גלעד אופיר, מתוך סדרת: יער, 2006

קו נטוי / גליון מס' 6

90

גלעד אופיר, מתוך סדרת: יער, 2006

יוני, אני אומר לו, בקול שלי יש משהו כמעט מתחנן, תחזיק חזק את החבל, הדלת פתוחה ואם הוא בורח הוא עוד יצא לנו החוצה. עוד מעט חושך ואין סיכוי שנתפוס אותו בלילה.

בחוף האור דועך, אל הבית נכנסים שני קוים של אור הבאים דרך הדלת וכמו מעמיקים את האפלה סביבם, אלו פנסי המשאית הממתינה מול הפתח. אורם החד והלבן חודר ומפר את אפלת התמיד שהבית הזה שרוי בה.

הכל כבר מוכן. הכל מלבד חתול משוגע שמשותלל בתוך קופסת קרטון מעוכה. לפני שהתחלנו לדחוק אותו פנימה, הונחו בקופסא בזהירות קערות אוכל ומים ושמיכה קטנה לריפוד. עכשיו הכל מעורבב וחתול רטוב ומבועת תוקע את הציפורניים שוב ושוב בקרטון ולאט לאט מפורר אותו. יוני מחזיק בחבל המלופף ומנסה לקשור אותו מבלי להרפות את המתיחה. אני תופס את הקופסא משני הצדדים ומנסה בליחשושים להרגיע את החיה. דפנות הקרטון נלחצות יותר ויותר לגוף הקטן והמבועת עד שהקופסא מקבלת צורה של שק ומפלצת משוגעת מתפרעת בתוכו. כבר בבוקר היה לי ברור שזו טעות להשאיר את החתולים לסוף אבל יוני (כבר שבוע הוא ארז בדקדקנות את החפצים המעטים) סידר הכל מראש וקבע: קודם סוגרים את ארגזי החפצים ורק אחרי שהמשאית מגיעה, תופסים את החתולים ומעמיסים אותם. ניסיתי להזכיר לו את הפעם הקודמת שכלאנו חתול כדי לקחת אותו לוטרניר, כמה זמן וכוח תבעה המשימה מאתנו. אבל הוא התעקש, אי אפשר לסגור את הלהקה בקופסאות לשעתיים.

ויוני ידע להתעקש, זו הייתה המומחיות שלו, אמנות ששלט בה שליטה מוחלטת וחומה שהגנה עליו מפני העולם ומפני עצמו. הוא לא נולד כזה, היו ימים אחרים, אז היה בו משהו קל וחיוני. אני זוכר חברים ונשים ועווית של צחוק שהתפרצה ממנו אמצע לילה אחד ולא חדלה עד שבא השחר בחלון. רק בשנים האחרונות, אחרי שמת אביו והוא ירש במפתיע את הבית הישן, החל תהליך ארוך של התרחקות מן החיים. סבילות שקטה אך מבהילה בעוצמתה נטלה אותו. לא שב לעבודה, יציאותיו מן הבית הלכו והתמעטו, כשיצא לסדורים או למשרדי הבטוח הלאומי, נדרשו הכנות מרובות והן הלכו והתארכו עד מעבר למשוער. בינתיים, היינו שותים קפה ומעשנים סיגריה, מדברים על העולם שבחוץ ובפנים הצללים הכהים היו נופלים עלינו מן הקירות הצהובים. יוני כעס, ככל שחלף הזמן הוא כעס יותר ויותר ועל יותר אנשים.

גם בהפוגות שעשינו מדי פעם במצוד אחרי החתולים ישבנו סביב מגש המתכת הגדול שנותר הרהיט האחרון בחדר ושתינו קפה ועוד קפה. יוני השתמש במילים

איטיות, מחושבות, מפרטות שוב ושוב איך העוול נעשה בו ובנו כולנו. אחרי שנגמר הגז הוא העמיד את הפינג'אן על תנור סלילים מקרטע שהונח גבו על הרצפה.

התחיל לבקש כסף. תחילה בהיסוס, אחר כך באיזו תובענות סמויה, חלק מן החברים היססו ויוני דחה אותם בכעס ובהתרסה, הם לא יכלו לעזור, לא יכלו לתת את מה שנזקק לו באמת. השיחות (הוא הפך להיות הדובר העיקרי) סבבו סביב מה שכינה מנוף, איזו נקודה ארכימדית ממנה יוכל להניף את עצמו מן המצוקה. כמה אלפי שקלים שיאפשרו לו לצאת מכאן לכמה חודשים, רק לישון בשקט כמה לילות כך שיוכל לבסס את עצמו מחוץ לכל זה.

איני יודע מדוע דבק בי, השיחות הארוכות היו מיגעות אותי לעיתים אך חשתי מחויב, אינני יודע מה גרם לי לחוש כי ההאזנה לתסכול ולכעס מסייעת גם לי באופן כלשהו. כשלא יכולתי לסבול עוד התחלתי לחפש עבורו עבודה, מחטט בעיתונים ואוסף טלפונים, כאילו הצלת יוני עשויה להציל גם אותי, הסחרור שאב אותי יחד איתו מטה במורד המערבולת: היציאה הייתה לכאורה פשוטה, למעשה בלתי אפשרית.

החתולים היו תמיד האחרונים לרעוב. לילה אחד קיבלתי ממנו טלפון בהול, גור אחד חלוש נלחם על חייו, ליוני לא היה גם רבע הסכום הדרוש לבדיקה וטרינרית והוא הפך עולמות בכדי להשיג את הכסף. הוא ביקש הלוואה לזמן קצר, עד שיצא מכאן ויתחיל לעבוד. לא חשבתי להגיד לא, זו הייתה הפעם הראשונה שבקש ממני.

הזמן חלף, נותרתי הקשר היחידי של יוני אל העולם שבחוץ, בכל פעם שבאתי לבקר היינו סובבים באותם מעגלי שיחות שאינם מסתיימים, הולכים סחור סחור כמו יוני עצמו. אינספור ערבים של שיחות שהיו למעשה אותה שיחה אחת ארוכה בהמשכים, בכל ערב כזה הייתה נקודה שלאחריה לא יכולתי עוד להישאר, רגע פעוט, נסתר. בנקודה מסוימת בשיחה יוני מביט הישר אלי, הוא אומר מילים מדויקות, נוקבות, אך מבטו אינו תואם את המילים, משהו במבט כמו נאבק בהברות המתגלגלות בחדר ומנסה לפרוץ, לקרוע בהן פתח הצלה. מהו אותו דבר איני יודע אך בו ברגע אני חש זאת, אי נעימות ורצון עז לצאת מפה תוקפים אותי, לברוח או לצעוק עליו שיפסיק, שהוא מביא זאת על עצמו, שייקח אחריות כבר. הכל שב אלי, שתקתי והקשבתי, בכל פעם הייתי מעמיד את עצמי במקומו ויודע עד כמה עמוק ושחור הבור, כמה מדמם שם בפנים. עד כמה מוצדקת התביעה, עד כמה אין ממי לתבוע.

הבית כבר היה חשוף קירות וממתין לנו שנותיר את הדהודי צעדינו ונצא. הייתה לפנינו עוד עבודה והכל צריך היה להיעשות באותה חשאינות וסדר. התריסים והדלת סגורים, אור החשמל והאוויר המחניק מלווים את האריזה. בסך הכל לא יותר מעשרה ארגזים, חפצים ובעיקר ספרים, הטלוויזיה והמערכת כבר נגנבו מזמן, באחת מהפריצות הראשונות, כשעוד היה מה לקחת. אז, יוני היה ישן בלילות ולא אורב עם פטיש וגז מדמיע לנרקומן.

כל החתולים, שישה במספר, הסתובבו סביבנו. הזכר, מנומר באפור ולבן ייל בתקיפות עקבית ובקול גבוה מנשוא, הוא חש באיום והשתוקק לקפוץ מן החלון, בחוץ נקבות מיוחמות קוראות לו בריחון, הן זועקות לו שיבוא אליהן והוא סגור. כבר חודשים שהוא סגור עם שאר הלהקה. מאז אותו יום בו דרסו הגלגלים הגדולים את אחד מהגורים. נהמת האוטובוס מרעידה את הקירות חמישים פעם ביום והנהג אפילו לא האט כשהקטן הזה התפצח לו מתחת לגלגל, למי אכפת? מאז אותו יום היו החלונות סגורים על תריסיהם, החתולים זכו בחדר משלהם והריח בלתי נסבל. פעם בחודש בערך, הניחוחות מבחוץ מעבירים את האפור הגדול על דעתו והוא מצליח לפרוץ את חומת הבלוקים שהוקמה כדי לחסום את החלון השבור שממנו נכנסים הנרקומנים. אבל בסופו של דבר, אפשר לומר שהחיות למדו להתרגל לחיים המשונים הללו, לקירות, לאור המלאכותי ולארגזי החול שמוחלף בקפדנות כל יום; הריח הנורא דבק בקירות, סמיכותו עושה את האוויר כבד מנשום.

כל זה עמד להסתיים סוף סוף. שנתיים חיפש יוני מפלט מהסבך שחייו הפכו להיות, חיפושיים שהפכו לטקס קבוע, תחילתו בהבטחה לברוח רחוק מכל זה ובסופו תמיד שיבה אל המחילה הזו ואל מסדרונות הביטוח הלאומי. כבר נדמה היה שויתר, שהתרגל לחושך המאובק ולרית.

פתאום קרה משהו שנראה כמו שינוי, הוא מצא מושב עם עדר כבשים קטן וכמה סוסים וזה היה בדיוק ויותר ממה שביקש, הזדמנות כזו לא יכול היה לדחות. ההצלה הזו הגיעה הרבה זמן אחרי שנותקו הטלפון והגז ולבסוף גם החשמל וכתמי הרטיבות על הקירות ירדו עד לרצפה.

ערמת הארגזים הקטנה נשענה כעת על אחד הכתמים הללו וסילונוי אור יכלו לחמוק רק דרך הרווח הצר שבין הדלת למפתן, יוני מסיט מעט את הוילון של חלון המטבח ומציץ החוצה, תיכף הוא יגיע אני אומר, בוא נתחיל עם החתולים.

שלושה ארגזי פלסטיק גדולים שמיועדים לאחסן חתולים כבר ממתנינים בפינת החדר, את הגורים אנחנו לוכדים בארגזים תוך זמן קצר ועד מהרה נקרע חלל הבית הריק ביללות. הזכר הגדול מזנק אל הרווח הצר שבין הארון הגדול והתקרה ואנחנו מתחילים להזיע. במקלות במאמצים מרובים אנחנו מגרשים אותו משם, דוחקים אותו לפינה ומנסים לתפוס ולדחוס אותו אל תוך קופסת הקרטון. בכל פעם שנראה כאילו הוא נלכד, החתול הזה, פרווה סומרת ארורה שסכינים מושחזים היטב שזורים בה, פורץ לו פתח בקרטון ונמלט דרך זרועותינו המדממות אל מסתור חדש. חסרי אונים אנחנו עומדים כשנשמעת דפיקת המוביל בדלת, יוני פותח ומתנצל שזה ייקח כמה דקות עד שנהיה מוכנים. הנהג נוהם משהו לא ברור ומחייג בנייד הכסוף כדי לצעוק על מישהו ברוסית. "נו קדימה אין לי כל יום" הוא מגלגל את המילים בשרשרת על ראשו של יוני, "יש עוד דירה קומה שלישית, מה זה?" הוא מצביע על עשרת הארגזים שהם ביתו הנוכחי של יוני, "אמרת יש קצת ארגזים, פה יש הרבה עבודה" יוני לא עונה, שנינו מותשים ומבולבלים ואנחנו ממשיכים בריקוד עם החתול שעולה כעת לטון גבוה, לזעקה אמיתית של אימה,

הוא מילל תפילת אשכבה לעצמו אני חושב ואנחה ארוכה נפלטת ממני. יוני ממשך ללחוש ולצקצק, גם לו נגמרה הסבלנות לחתול הזה. מרוקן לחלוטין הוא מציע שניסע ונפרוק את הארגזים בקראון שבמושב וכבר נחזור אחר כך לאסוף את החתול ובכל מקרה לא עכשיו. אני לא שואל איך נחזור ואנחנו מעמיסים עשרה ארגזי חפצים ושלושה ארגזי חתולים מייללים על המשאית הקטנה ועולים אל הקבינה. רווחה ממלאת אותי כשהמשאית נעה, ומוציאה אותנו הרחק מן הבית הזה על קירותיו המזוהמים וריצפתו העקומה, ריק מרהיטים ומאור. המשאית מתפתלת לאיטה למצוא דרך ברחובות באר שבע. נראה כאילו הנהג בוחר במכוון דרכים צדדיות ומוליך אותנו אל האזורים הנידחים של העיר, אלא שבסופו של דבר אנו מגיחים אל מאחרי טור מכוניות ארוך ביציאה מן העיר. במשך כל זמן הנסיעה יוני לא מפסיק לדבר, הוא מתמקח עם הנהג ומעשן בשרשרת ואני יודע שהחתול לא עוזב אותנו, שלא יהיה לו שקט כל עוד החתול נמצא שם לבד בחושך. המשאית חוצה את הצומת ומאיצה בכביש הפתוח, החושך כבר כמעט מלא, פנסי המכוניות על הכביש הצר ופס הפרדה הצהוב מהבהב קלושות בצידנו, לפתע משהו משתבש, זוג פנסים אחד מופיע ממש מולנו, לא מותיר שום שהות לתגובה, הפלאפון נשמט מאוזנו של הנהג ובמשיכת הגה חדה הוא זורק את המשאית מעבר לקו הצהוב, מעבר לשחור של הכביש, הגלגל הימני נשמט מהשוליים ופתאום העולם מתהפך ומתגלגל וחורק חריקה איומה של זכוכיות מתנפצות ומתכות נקרעות. הרגע הבא שקט לגמרי, משהו לוכד את רגלי השמאלית ובקושי רב אני מחלץ אותה, יש שם כאב חותך ואני מושך את עצמי מבעד לחלון הקדמי המנופץ ומסתכל סביב. הנהג אינו נראה כלל ועתה נשמעות יללות החתולים המתרחקות. בדמדומים אחרונים אני רואה את הצללית השבורה של יוני, כפוף ונאנק, ספק רץ ספק נופל על פני השדה. והוא כושל בכיוון היללות, והולך ומיטשטש איתן אל תוך החושך.

"הפרעתי לך?" אני שואלת אותך, ומתכוונת אם הפרעתי לערב שלך עם עצמך, למסלול השקט של חייך, אם בכלל שיניתי משהו... או שהכל נשאר על מקומו כפי שהיה.

"לא, לא" אתה עונה, נחרץ. אני לא יודעת אם להיעלב או לחוש הקלה. אנחנו יושבים אצלך בחצר ושותים את התה המוזר. תה שיש לו טעם מר, לפי מה שאתה אומר. אני בכלל לא מרגישה. באותה המידה יכולת לשפוך לי לספל סיד, ואני הייתי שותה. שותה ומתבוננת בך. ולא זקוקה לכלום. אתה מספר לי עליה, החדשה. אני מחייכת כאילו נסחפת יחד איתך בהתלהבות הראשונית של אהבה חדשה... ויודעת שלא אצליח לעמוד בעוד חברה שלך. לא אעמוד בזה.

"ומה איתך?" אתה מפתיע... "יש לך מישהו? מישהו שאת רוצה?" אותך! אותך אני רוצה עיוור! איך אתה לא מבין??"

מה נראה לך שאני עושה כאן בשעה אחת בלילה? מוכיחה לעצמי שוב שאני מטומטמת פתטית שמייחלת לדברים שלא יקרו לעולם... משחקת אותה כאילו חברה טובה, כאילו סתם באתי לשבת איתך, להעביר איזה ערב, ובאמת בתוך הגוף שלי הכל גועש וכל נשימה שלך עושה סופות הוריקן בתוכי. "אני? כלום..." ושוקת.

אני לא יודעת לשקר בקול רם.

והנה מגיע השלב בשיחה שאתה מדבר ואני לא שומעת אותך. הופכת את עצמי לזבוב קטן על הקיר, בלתי נראית כמעט, אפילו לא מזמזמת. והעיניים גומעות אותך, משתדלת לא להביך אותך. גומעת את הבעות הפנים שלך.

ואיך פתאום נפלט לך צחוק ומתגלגל מתוך פיק, ואתה כמו תמיד נבוך קצת וכאילו מתבייש בו, בצחוק היפה הזה, ובולע אותו חזרה פנימה... אבל העולם מיטלטל כבר עם הד צחוקך.

או שפתאום הפנים שלך נעשות רציניות כאלה, ואתה כולך מרוכז במה שמולך... יש לך את היכולת המופלאה הזו למקד את עצמך לגמרי.

או שהעיניים שלך נעשות זוגיות פתאום, כמו ערפל באמצע נוף מוכר, מפתיע בערפיליותו דווקא כשנדמה שמכירים אותו טוב, ואפשר פשוט לזנק לתוכו... ואז הוא מאלץ לעצור במקום. לשוב לאחור, למחוזות בטוחים יותר.

ערפל שמגיח כשאתה מדבר איתי, לפעמים.

"אני מבינה אותך. מבינה באמת." אני כל כך מבינה אותך שהייתי מוכנה לקחת את כל העבר שלך על הגב שלי, ולסחוב אותו בשבילך עד שתצבור מספיק כוח... אני

אעשה את זה בשבילך, כדי שתרגיש פעם אחת מה זה חופש, אבל חופש אמיתי, בלי כל המשא הכבד הזה שאתה לוקח לכל מקום. תעביר לי את הכאב שלך, אני אשמור אותו בשבילך כמה זמן שתרצה...

קר לי. אתה מביא לי שאל.

מדברים על הספר שנתת לי לקרוא. מין רומן חביב, שכל מילה שבו גם אתה קראת פעם, ועכשיו אני. וחושבת על מה נשאר מתוך זה בתוכך ומה יישאר בי. ויודעת שאף פעם לא תרוץ אחריי עד להודו כמו הגיבור בספר. אם כבר, זו אני שארוץ אחרוך לסיני וגם אז בטח לא אמצא אותך, כי לשנינו יש חוש כיוון לא משהו. ואם אמצא אותך, בטח אגמגם משהו, כמו תמיד, ואלך משם. שחם וחלילה לא תבין שאני אוהבת אותך. נו באמת... זה לא ברור, מפגרת? "אתה עייף?" אני שואלת אותך, ומתכוונת אם אתה עייף ממני, מהשיחה הזו, מהעולם. "אתה רוצה שאני אלך?"

אני הולכת בלי התשובה שלך, שוב בלי להגיד לך כלום. שוב הריקנות הזו המוכרת, עולה במעלה החזה עד לגרון, בקושי מצליחה להוציא מתוכו מילת פרידה. "תודה על השיחה". ורוצה להישאר שם לנצח. בחצר הזו. עם התה המר. עטופה בשאל. ושאפילו לא ידבר איתי. סתם שייתן לי להסתכל עליו, ושימשיך לעשות מה שהוא עושה, כאילו אני לא שם.

את יפה,
אמרת
יפה ואמללה.

טבלתי מכחולי ביפיי
על הרצפה
טפטף ונקרש

צבעים נמזגו
זה לתוככי זה
בפראות השמורה לאמללים

ובמברשת עבה צבעתי את קירות חדריי.

סיון האפטמן, ללא כותרת, 2006

לְשִׁירִים שֶׁלָךְ מְגִיעַ יוֹתֵר
מִמַּחְבֶּרֶת מְרֻפָּטָה.

אֶת כּוֹתֶבֶת עַל גְּבִי מַפְיוֹת
וְדַפִּים תְּלוּשִׁים
כְּאִלוּ הָיוּ נִירוֹת טוֹאֲלָט

כּוֹתֶבֶת
בְּעֵטִים זוּלִים
הַשׁוֹפְכִים
יִתֵּר דִּיו עַל הַמְּלִים
כְּמוֹ אֵין בְּכוֹחָם לְהַכִּיל
אֶת חֲמָה שֶׁל הַיָּד הַכּוֹתֶבֶת.

מוֹתִירָה אֶת שִׁירֶיךָ
עִרְמִים
חֲשׂוֹפִים לְגֶשֶׁם
וּלְאֶצְבָּעוֹת נִקְשׁוֹת
וּלְזֶמֶן
הַמְּצַהֵיב שׁוֹלִיָּהֵם.

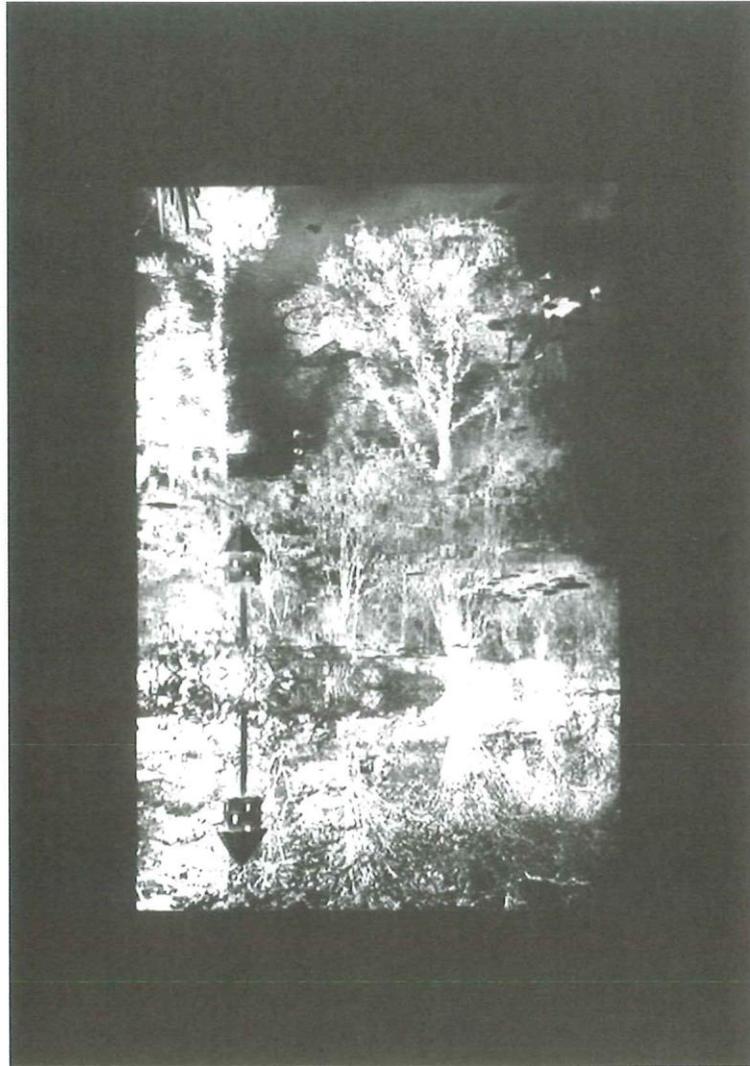
סיון האפטמן, ללא כותרת, 2006

מִצַּר אֶת עֵמֶק הַרְאוֹת
אֶשֶׁד עָלַי עַץ הָאֶדֶר
נִגְר מֵעַל רֹאשִׁי
צָהַב, כְּתָם, חוּם, אוֹקֶר, עֲנָבֵר, אָדָם
צוֹעֲדִים כְּמִשִּׁיכוֹת מִכְּחוּל
עַל צִיּוֹר פּוֹבִיסְטִי
כְּתָם, חוּם, צָהַב, עֲנָבֵר, אוֹקֶר
מְשַׁחֲקִים בְּאוֹר
רָגַע מִתִּיזִים וּמְנִיחִים צָבַע
רָגַע מוֹחֲקִים
עֶשֶׂר גּוֹנִים מְשַׁכֵּר
מְרַשְׂרֵשׁ הוֹמָה רוֹעֵד
כִּילָדִים סִסְגוֹנִיִּים מְשַׁחֲקִים קֶלֶס
קוֹמְפוּזִיצִיָּה בְּתַנוּעָה.

עוֹטָה שְׁמֵלֶת עָרַב מְנַמְרֶת
יּוֹרֶדֶת גְּבֵרֶת סָתוּ
בְּמִשִּׁי קְטִיפָה וְטַפְטָה נְמִזְגִים
בְּרֶךְ וּבְזוּהָר
פוֹסַעַת אֵט אַךְ קוֹרְנֶת
מְרֵאָה נְמָהָר
מְכַפִּיל עֲצָמוֹ
קַרְנֵי מְנַסְרָה מְכוֹת אֶת עֵינֵי בְּסַנְגוֹרִים
מְסַעִירוֹת אֶת הַנוֹף
בְּמַעַרְבְּלֶת גְּלִי גֶזֶן
תַּעֲתוּעַ צָבָעִים מִתְחַלְפִים
תַּנוּעָה חֲטוּפָה
מְעוֹרְרֶת נוֹזְלוֹת
רוּחַ רֶכָה בְּתַשׁוּאוֹת עֲדִינּוֹת
מְשָׁנָה אֶת סְדוֹר הַצְּבָכִים
מְטָה אֶת מְרֵאוֹת הַשְּׁכָרוֹן.

עֲלִים בּוֹעֲרִים רֵיחַ מֵאַבְקַּי נִיחֹחַ רַעְנָן
מִגָּרִים תּוֹקֵפִים אֶת אָפִי
מִשָּׁב חָמִים מִשָּׁב צוּגָן מִתְחַלְּפִים
מִלְטָפִים עוֹר בְּלִי תְכָלִית
רִגַע מִחֲמָמִים רִגַע מִקָּרָרִים
בְּמַחֹל לֹא צָפוּי עֲרֻמוּמִי
לְאַחַד הֵייתִי
עִם הָעֵץ שֶׁכִּשְׁפָנִי
מִטְבִּיעַ מִלְטָף מִשְׁתַּחֲלֵל לְתוֹכִי
עַד כָּל תְּאֵי חוֹבְרִים לְזֶמֶר הַקְּלִידוֹסְקוֹפִי
קוֹל מִפֶּתַח לְטִבִּילָה מְלֵאָה
הַנוֹף הַמְטְבִּיעַ בּוֹלַעַ
נוֹזְלוֹת חֲמֻקְמֻקָּה קוֹדְחַת
נְגִיעוֹת מִתְנַגְּנוֹת זוֹהָרוֹת בְּשׁוֹמוֹת
אוֹרְגוֹת אֶת בֶּד זְכָרוֹנִי
מִתְדַלְקוֹת אֶת הַכְּלִי
הַנְּכוֹן לְהַפְּלִיג בָּיָם הַחֲמָרָה הַמְכֻסָּה

מאנגלית: חגי רוגני

דניאל שאוב, מראה פנים, 2004

קו נטוי / גליון מס' 6

104

מרים דרור / צעד אחד לפני הלילה

צעד אחד לפני הלילה,
אני יודעת שהחומה תקרוס
אם אתמיד להישיר
מבטי בפניה.

אלא שהאפק נחוש
כמי שמסוגל לעצור
את השמש

והרטט בקווי התקנה
מסגור את האויר
עד תם.

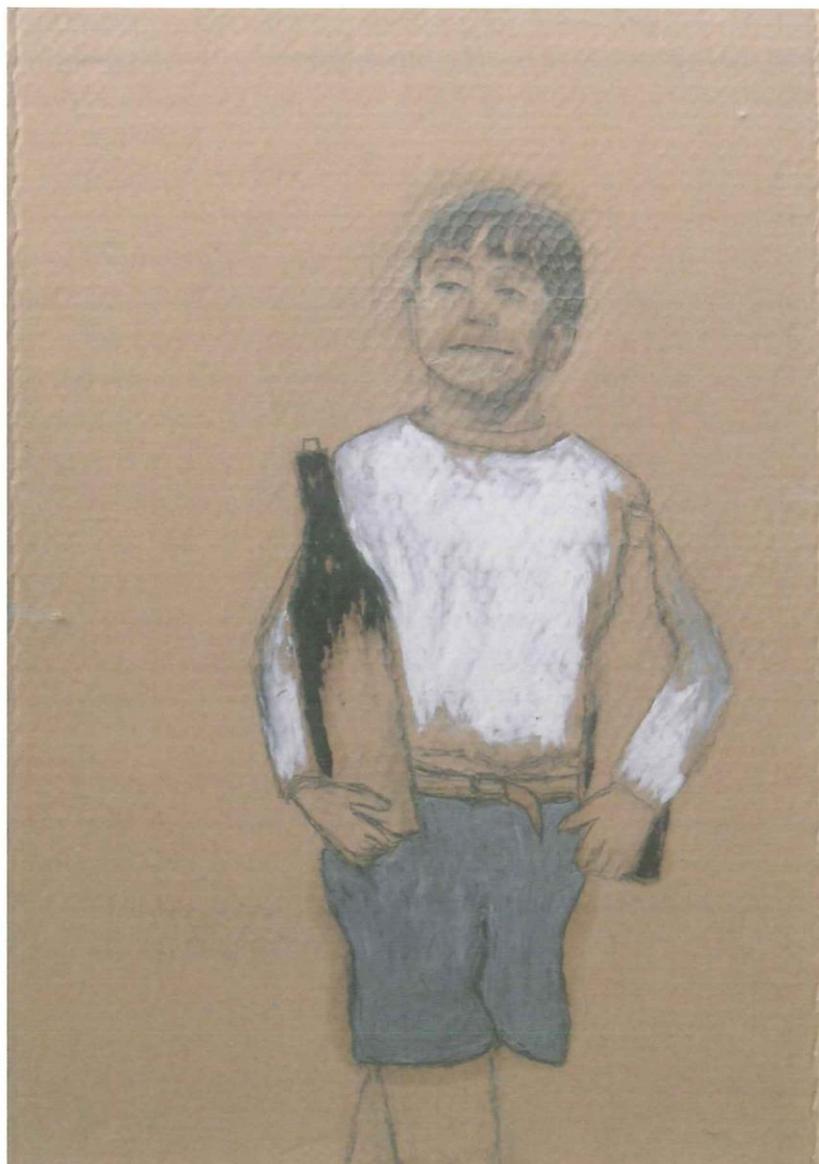
איני יודעת איך בוא הלילה.
צעד אחד לפניו,
החומה אמנם קורסת

אך גם האפק נושר.

Je m'appelle janvier
J'arrive le premier
-Pour dire aux enfants
.Voila le nouvel an

"קוראים לי ינואר. אני בא הראשון כדי להגיד לילדים - הנה השנה החדשה".

סבתא הוציאה חפץ שמעולם לא ראיתי אותו קודם - זו הייתה חנוכייה - הביאה חתיכות מלוכלכות של נרות, כיסתה את ראשה במטפחת ומלמלה כמה מילים שלא הבנתי אותן. כך לראשונה שמעתי את שפת אבותיי. סבתא הדליקה את כל נרות החנוכייה בבת אחת. "ה-ט-ר-ח הגדול ההוא נמשך שמונה ימים" - הסבירה - "לכן צריך להדליק נרות כל יום במשך שמונה ימים, ביום הראשון - נר אחד, ביום השני - שני נרות וכן הלאה, אבל לנו אין מספיק נרות וגם לא טוב להשאירם דלוקים כל כך הרבה ימים. השכנים ידעו ויגישו נגדנו תלונה על כך שאנחנו עלולים לשרוף את הבית. אל תספר לאף אחד, חמוד, גבר צריך לדעת לשתוק". כך בפעם הראשונה חגגתי חנוכה מבלי לדעת מה אני חוגג.

מיכל אקרמון, ילד עם חיוך חצוף, 2006
עפרון ופולסטלינה על קרטון, 60x80

מיכל אקרמון, ללא כותרת, 2006
עפרון ואמולזין על דיקט, 30x40

בַּעַל הַחֶרֶשׁ לֹא יִדְאָג,
בֵּיתוֹ בְּכִפָּר. אֵין לוֹ מְשֹׁג
שְׂדוּקָא כָּאן אֲנִי עוֹצֵר
לְצַפּוֹת בַּחֶרֶשׁ הַמְּשֻׁלָּג.

סוֹסֵי וְדַאי חוֹשֵׁב: מוֹזָר
כִּךְ לְעַצֵּר בְּשִׁטַּח זָר
בֵּין חֶרֶשׁ וְאַגָּם קְפוּא
בְּעָרְב כּוּה אֶפֶל וְקָר.

שׁוֹאֵל הוּא בְּצִלְצוֹל רְתֻמָּה
אִם אֵין טְעוֹת. וְלֹא נִשְׁמָע
עוֹד צְלִיל זוּלַת מְשֻׁב קְלִיל
שֶׁל רוּחַ וּפְתוּחֵי פְלוּמָה.

חֶשְׁכַת הַחֶרֶשׁ מְתוּקָה,
אֲךְ חוֹבְתֵי לִי מְחַכָּה,
וּמְנוּחָתֵי עוֹד רְחוּקָה,
מְנוּחָתֵי עוֹד רְחוּקָה.

מאנגלית: חגי רוגני

מנעוריי קסם לי השיר על הרוכב הנעצר באמצע חייו מול הפיתוי המתוק של החורש המתכסה בשלג, עד שהוא ננער ובוחר להמשיך בחיים. השיר זכה לתרגומים רבים לעברית. עתה העזתי גם אני.

צבי תורן / על "פרחי האפלה" לאהרן אפלפלד

אֶפְלָפֶלֶד סוֹפֵר, מְסַפֵּר נְשִׁימוֹתֵי
בְּסֵפֶר שֶׁהוּא נֵר זְכָרוֹן,
מְשַׁב אַחֲרוֹן,
שֶׁלְדִים בְּאָרוֹן,
מְחַנֵּק בְּגָרוֹן,
רֵעַשׁ שְׁקֵט.

עוֹד סֵפֶר כּוֹרֵעַ תַּחַת נֶטֶל
מְלָה. הַשּׁוֹאָה. אֵין מְלִים יֵשׁ
תְּמוֹנוֹת וְצִלָּלִים, חֶרֶף
אוֹתִיּוֹת הַמְצַטְבְּרוֹת
לְמִלִּים וְשׁוֹרוֹת.

מִי שֶׁהָיָה שֵׁם יוֹדֵעַ-
אֶפְשָׁר לְדַבֵּר רַק סְבִיב,
כְּמוֹ לְהַבִּין מֵהוּ חֶרֶף
דֶּרֶךְ הָאֲבִיב.
אִי אֶפְשָׁר לְגַעַת בְּאֵמֶת,
הַנְּסִיוֹן אֵינוֹ כְּדָאִי:
זֶה לְחַלֵּל אֶת מִי שְׁמֵת,
אוֹ לְדַלֵּל אֶת מִי שְׁחִי.

סֵפֶר, פְּרָחִים וְאֶפְלָה בְּכַפִּיפָה אַחַת.
אִי אֶפְשָׁר לְפָרְחִים לְבַד.
בְּאֶפְלָה יֵשׁ לְהִלָּחֵם.
לְלֹא רַחֵם.

אַהֲרֹן אֶפְלָפֶלֶד מְסַפֵּר
עַל הַיָּמִים,
הַשָּׁנִים,

הַכֶּבֶד,
הַנְּטִל,
הַזְכָּרוֹן,
הַקָּטֵל,
וְאַהֲבָה גְדוּלָה
בֵּין נַעַר נְבוּךְ
לְזוֹנָה נוֹאֶשֶׁת
בְּאִירוּפָה עֲשָׂנָה
וְלוֹחֶשֶׁת.

■

לְפָנַי יָמִים אַחֲרִים נִשְׁאַלְתִּי עַל סְבֹאוֹתַי.
לְרֵאשׁוֹנָה הֶגִּיתִי מְלִים שֶׁלֹּא הִכְרַתִּי:
לֹא הָיָה לִי סְבָא, וְלֹא סְבָתָא,
לֹא מִצַּד זֶה וְלֹא מִזֶּה.
אֵין לִי דְגָמָה אוֹ מוֹרֶשֶׁת
רַק שְׁתִּיקָה נוֹאֶשֶׁת.

■

אַהֲרֹן הַסּוֹפֵר מְסַפֵּר אֶת יְמֵינוּ,
כָּתַב עַל סְבָא וְסְבָתָא,
דוֹר שְׁנַי.
זֶה אֲנִי.

מירי סילבר, The Floor, מיצב, 2005

בטקס סיום בי"ס לפסיכותרפיה בהרצאה בנושא "המפגש בין הספרות לפסיכולוגיה", אני זוכר את א.ב. יהושע אומר: "עזבו את הספרות לנפשה. הפסיכולוגיה לא מוסיפה לה."

אני נזכר בדברים אלו בכל פעם שאני מתקרב ונוגע בעולם התיאטרון, אם כצופה ואם כשחקן חובב. פעמים רבות שאלתי את עצמי האם מתקיים מפגש בין עולם התיאטרון לפסיכיאטריה?

לפני כשנתיים נתבקשתי לשאת דברים לכבוד העלאת ההצגה "אנשים על הקצה" שהועלתה על ידי קבוצת התיאטרון של אורנים. מאחר ואין אפשרות כאן לשחזר את כל ההצגה, בחרתי להביא את המונולוג של מלאך השרת מתוך ההצגה, אשר ייתן את הרקע לדברים שנאמרו באותו מעמד.

(נכנסת לבמה לבושה לבן. סובבת בין הדמויות הקפואות מנקה פה ושם, בעדינות, משנה את תנוחותיהן, מפזרת אבקה כסופה. פונה לקהל)

תסתכלו עליהם – ככה נראים אנשים בצער. ככה נראים אנשים שהגיעו לקצה: קצה הדרך, קצה החלום, קצה הדעת, קצה החיים. זה הם – לא אתם! אתם לא. *(באירוניה)* אתם אנשים שמחים, מאוזנים, שלווים, מיושבים בדעתכם, אתם אנשים שלא מכירים את הקצה. אתם אנשים שלא יוצאים מן הדעת. חשבתם פעם על ה'מקום' הזה שנקרא דעת שאפשר לפעמים גם לצאת ממנו – ולחזור, ולפעמים גם לא. אבל זה לא אתם שלא חוזרים, זה הם.

והם שקועים כל אחד בצערו, כל אחד באבדו, כל אחד בתוך בועת הכאב שלו. וגם הם רואים רק את הכאב של עצמם ולא יודעים שבמרחק נשימה מהם מונח כאב עמוק של זולתם. כי הכאב, אתם מבינים, זה כמו עוגן, הוא נותן לנו נקודת אחיזה אבל גם חוסם לנו את הדרך החוצה.

כי מה זה כאב? כאב זה לא ספל או חתול או תנור. כאב זה לא מלה אחת, כאב צריך להיות סיפור קטן. סיפור קטן שמתחיל ב"כמו". כואב כמו הסכין שחותך את הבשר, כואב כמו שראי נשבר בתוך הגוף לאלף חתיכות, כמו הקרח שנהיה מהרוח של החורף... אין בעולם אדם אחד שהתאורים שלו מתאימים לתאורים של אדם אחר. וזה על הכאב של הגוף, החיצוני. ומה על הכאב של הנפש? הכאב הזה שהוא הבור הפעור בתוך הגוף?

* נכתב לכבוד ההצגה: "אנשים על הקצה" שהוצגה על ידי קבוצת התיאטרון של אורנים, עיבוד ובימוי: ורדה קנול-יהלום.

ואני מה? אני ממלאכי השרת, משרת הצער. אני עובר ביניהם, מפיג להם לפעמים חלום רע, מביא להם ממקום אחר חלום טוב שלא הם חלמו אותו אבל הוא יכול להיות גם שלהם, מכין אותם לרגע שיוכלו לספר את ספורם. תקשיבו להם. בחמלה תקשיבו להם. יהיה קשה, כן, יהיה עצוב. ואתם הרי אנשים שאוהבים לצחוק. אבל אצלנו, אתם יודעים, צוחק זה שעוד לא בוכה.

'תיאטרון ושיגעון'. צמד מלים מפתה, קוסם, מפעיל את הדמיון. לכאורה נראה כי החיבור בין השניים, בין הטרופ ליצירה בכלל ולתיאטרון בפרט הוא חיבור מתבקש.

בהתבוננות פשטנית ניתן לומר, כי קיימת אפשרות להכפיף על עולם התיאטרון, כללי אבחון רפואיים אובייקטיביים וסטנדרטיים, אך העניין ראוי למחשבה שנייה, ניסיון כזה יש בו כדי לרדד את החוויה התיאטרונית ולרוקן אותה ממשמעות. בטרם אנסה לבחון מספר היבטים הנוגעים למפגש בין התיאטרון לתחום ריפוי הנפש, מספר מילות הסתייגות ואזהרה: לא מעט אנשים נוטים לרומנטיזציה של השיגעון ומצבי מצוקה קיצונים. יש הרואים באדם הסובל ממצוקה נפשית מעין "נביא" או בעל יכולות מופלגות, רוחניות ויצירתיות. ניסיוני במפגש יומיומי עם אנשים הסובלים ממצוקות נפשיות, לימד אותי כי השיגעון אין בו ולו דבר אחד ממה שמייחסים לו רומנטיקאים. סבל הוא סבל. כאב הוא כאב. את השיעור הזה למדתי בעיקר מהמטופלים שלי.

נסו לדמיין כי מישהו עוקב אחריכם כל רגע מחייכם. כי אתם שקופים לגמרי וכל מחשבותיכם ותחושותיכם הפרטיות חשופים לעיני כל. אימה גדולה וניסיון לשרוד. זהו השיגעון.

ווירג'יניה וולף במכתב ההתאבדות שלה לבעלה כותבת: "יקר שלי. אני בטוחה שאני משתגעת שוב. אני בטוחה שלא נוכל לעבור שוב תקופה נוראה שכזו כמו בפעמים הקודמות. והפעם לא אחלים עוד. אני מתחילה לשמוע קולות, ואינני מסוגלת להתרכז. (...). אינני יכולה להלחם עוד. אני יודעת שאני ממררת את חייך, שבלעדי תוכל לעבוד, ואני יודעת שכך תעשה. אתה מבין, אפילו אינני מסוגלת לכתוב זאת כהוגן. אינני מסוגלת לקרוא..."

אם נטינו לחשוב כי הפרעה נפשית הכרחית וחיונית ליצירה, בא מכתבה זה של וולף ומפריך זיקה זו. יתרה מזאת, חלק ניכר מההפרעות הנפשיות כרוך דווקא בדיכוי כושר היצירה והידלדלותו. במצבים של דיכאון קשה, חרדה, או פסיכוזה, מצטמצם המרחב הפנימי ויכולת המשחק החיונית כל כך ליצירה.

נחזור אם כן, למפגש בין התיאטרון לשיגעון. מחזות רבים עוסקים במצוקה נפשית, בשיגעון. מבט מעמיק בהשתלשלות העלילה הדרמטית והתפתחות הדמויות, יראה כי אותם מאפיינים המוכרים מתיאורים קליניים, מופיעים גם בדרמה. הפסיכיאטריה תולה במכלול גורמים, כמו נטייה אישית מולדת, גורמי סטרס פנימיים ובינאישיים ועוד, את הסיבה לקריסה והתמוטטות.

בלנש דיבואה ב"חשמלית ושמה תשוקה" מאת טנסי וויליאמס, מופיעה כבר בתחילת המחזה כדמות פגיעה, המציגה חזות תקינה ומתאמצת "לשמור את הראש מעל המים", מנסה לשרוד בסיטואציה הבינאישית והפנימית המורכבת של חייה. הקריסה תתרחש כשיתמוטטו ההגנות אחת לאחת, ואז, תבוא התנועה הכפולה, הבלתי נסבלת, מחד, הקריסה פנימה וצמצום המרחב הפנימי, עד להשטחת ההווה והתפישה. במצב זה, כל דבר, כל חפץ, הוא עצמו בלבד, קונקרטי, ללא ייצוג סימבולי, ללא מרחב של "כאילו", של "מעט" או "הרבה", אלא עולם טוטאלי, דיכוטומי ושטוח. מאידך, אבדן הגבולות בין החוץ לפנים, התפשטות למרחב ללא גבול או הגדרה, חווית אימה והתפרקות.

זו השפה, אלו המונחים איתם בא הפסיכיאטר לתיאטרון. אבל, אותי מעניין יותר, כיצד בא התיאטרון אל הפסיכיאטר?

מה מביא אנשים בכלל ואותי בפרט לתיאטרון, בעידן הטלוויזיה והרייטינג, האינטרנט ושאר סוגי המדיה. מה יש בו בתיאטרון שכל כך מפעיל אותי ונוגע בי. נראה לי שההליכה לתיאטרון מונעת מהרצון והצורך לעבור חוויה עמוקה ומטהרת שיש בה פוטנציאל של ריפוי. בלשון היוונים, לעבור קתריזיס, לחוות חוויה מטלטלת באופן קסום ומסתורי.

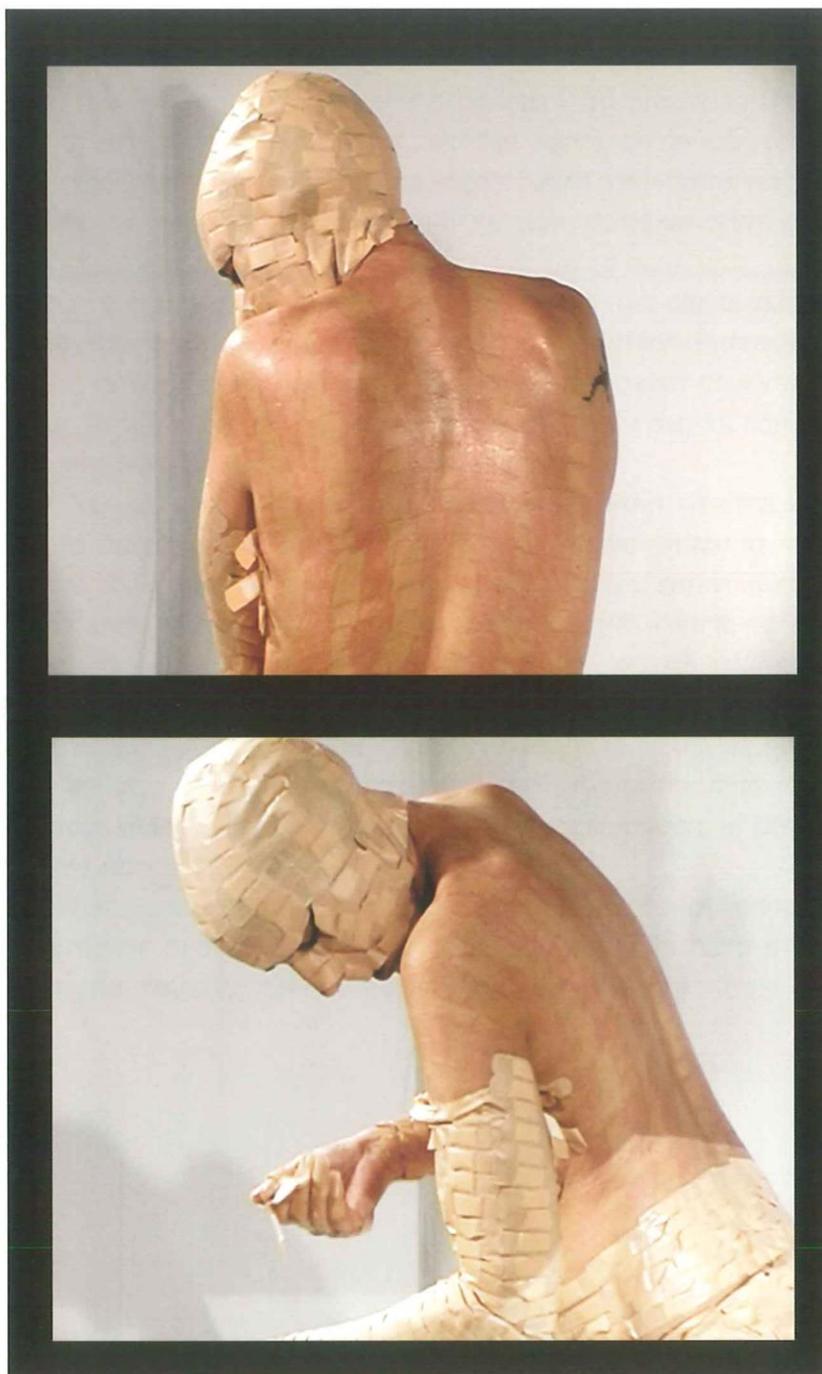
נוכל אולי להבין את הקסם הזה, אם נתבונן במונח "מרחב המעבר, ואוביקט המעבר", אותו טבע דונלד וויניקוט שהיה רופא ילדים ופסיכואנליטיקאי, מונח המשמש בעולם הטיפול הפסיכותרפי או הפסיכואנליטי.

וויניקוט התעניין כל חייו בתקופת ההתפתחות המוקדמת, ובקשר הנוצר בין האם לתינוק. קשר זה הוא הבסיס לתחושת התינוק את עצמו כיצור חי ובעל גרעין עצמי אמיתי ואוטונומי, ויהווה את הבסיס לתחושות אלו בהמשך חייו של האדם הבוגר. וויניקוט ראה כי במהלך התפתחותו, מאמץ הילד חפץ, כגון, דובי, שמירה וכו' ומתייחס אליהם ביחס רגשי עמוק. הילד המשחק עם החפץ כאילו היה הדבר בעצמו, יודע שהחפץ אינו בעל חיות וסובייקטיביות אמיתי, אך למרות ידיעה או תודעה זו,

הוא מתייחס אליו באופן רגשי כאילו יש לו חיות וסובייקטיביות אמיתית.

זהו "אובייקט מעברי". הוא מהווה גשר בין העולם החיצוני, אובייקטיבי ומציאותי, לבין, העולם הפנימי, הסובייקטיבי, עולם הפנטזיה והדמיון. בהמשך, וויניקוט תיאר את המשחק כסיטואציה המתרחשת "במרחב מעברי". זהו מרחב בו יש משחק "בכאילו", תוך מעורבות רגשית גבוהה, (הקשורה לעולם הפנימי) וציות לכללים וחוקי המציאות. משחק אמיתי יתרחש תמיד באזור הדמדומים בין הפנים לחוץ, בין הדמיוני לממשי. לגבי זידו של וויניקוט, בריאות נפשית מתבטאת ביכולת לשחק. כאן טמונה היצירתיות, חווית החיות, והמגע ביני לבין לאחר.

ומה בתיאטרון? הבה נזכר בסיטואציה המופלאה בה מציגים או מספרים סיפור לילדי הגן. המספר מציג הצגה בעזרת בובות כפפה. הילדים רואים את הכפפות המחוברות לידיים של המספר, שומעים את קולו, ובאותו זמן, שקועים לחלוטין בעולם הדמיוני המוצג להם. הם יודעים שהכפפות הן רק כפפות ומאמינים שהם דמויות בעולם דמיוני ופנטסטי.

שרון בר און, Hide&Reveal, 2006, פרטים מתוך עבודת וידאו

הקסם הזה פועל גם על ילדים בוגרים, מבוגרים וקשישים ששמרו על ילדיות היקרה מפז.

דומה כי הקסם בתיאטרון טמון באותו מרחב מעברי. שם מתרחש החיבור בין השחקן לבין הדמות אותה הוא משחק, ביני לבין השחקן, הסוחף אותי לעולמו הפנימי ולעולמה של הדמות. השחקן עצמו פועל ומשחק בתוך המרחב המעברי, בו הוא יודע "שזה לא באמת, זו רק הדמות" ובו זמנית משחק את הדמות מתוך חיבור לעולמו הפנימי, הפרטי והאישי. השחקן עובר קתרזיס ואנחנו איתו. המרחב המעברי בו השחקן פועל, מקיף ואופף גם אותנו, הצופים, ונוגע בתוכנו, בעולמנו הפרטי, העמוק. שם נוצר המגע ביני וביני לאחר. שם מתגלה משמעות שאין לתארה במילים. שם ניתן לגעת גם באזורי השיגעון באופן המאפשר עיבוד והכלה. בניגוד לשיגעון החולני בו יש צמצום המרחב וקריסתו, ואבדן הגבולות המוחלט, כאן, ניתן לגעת בטשטוש הגבולות בתוך "מרחב מוגן".

מתוך כל זאת, עולה קשר ברור לעולם הטיפול. אחת הסוגיות המרכזיות איתן מגיעים מטופלים רבים, נוגעת בתחושת חוסר חיות, חוסר אותנטיות עמוק וקשיים ביצירת קשר. הטיפול הפסיכואנליטי שהחל את דרכו כמתודה העוסקת בריפוי סימפטומים מנקודת מבט אוביקטיביסטית, מדעית ורפואית, נע כיום לעמדה התייחסותית, הרואה בקשר, ציר מהותי ועיקרי, וקשובה לחוויות של חיוניות, אותנטיות, או חוסר אותנטיות. עמדה זו מדגישה מאד את סוגית המרחב המעברי בתוך הטיפול, את המפגש הייחודי, החד פעמי, כאן ועכשיו, בין המטפל למטופל. מכאן גם שמטפל טוב חייב להיות בעל יכולת משחק, היינו, יכולת משחקית כחוויה וכצורת הוויה, היכולה להתבטא בדיבור, מחשבה, או מהלכים פנימיים אחרים.

ולכשעצמי, נראה כי הניסיון לשחק במחשבות על המפגש בין התיאטרון לפסיכיאטריה וטיפול, לא יגמר כאן. כידוע, המשחק מביא עימו דברים חדשים תמיד. שאם לא כך, הרי שאינו משחק, אלא טקס. ואני, רוצה לשחק דווקא.

משה יצחקי / סימנים

א.

וְהִלְלֵתִי אֲנִי אֶת הַמֵּתִים
וְשׁוֹרְרֵתִי לָהֶם בְּדַרְכָּם,
וְהִנַּחְתִּי כְרִיּוֹת מְלִים
עַל עֶפֶר וְאֶבֶן לְרֵאשִׁים
וְלֹא יִדְעֵתִי מִי בִּינֵינוּ
הַמֵּנַחֵם וּמִי מִנַּחֵם

ב.

אֲנִי שָׁר לְאָבִי וְאִמִּי
דְּבָרִים שֶׁל שְׁלוֹם
דְּבָרִים שֶׁל אֱמֶת
וְאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ מִי הַחַי
בִּינֵינוּ מִי הַמֵּת

ג.

וְהֵם הִשְׁאִירוּ בִּי סִמְנִים:
רֵאשׁ, עוֹר, דָּם. כֶּךָ נִצְרַבְתִּי,
ר.ע.ד. שְׁאֵזְכֹר בְּכָל מְאוּדֵי
בְּשִׁכְבִּי וּבְקוּמִי.
וְהִשְׁאִירוּ הֵם בִּי סִמְנִים
מִכַּף הַגָּל עַד מוֹחַ, וַיֵּשׁ סִמְנִים
צְרוּבִים, וַיֵּשׁ סִמְנִים כְּמוֹ כְּתָב
עַל חוּל, וַיֵּשׁ כְּאֵלֶּה שְׁאֵנֵי רוּצָה
לְאַחֲסֵן בְּזַכְרוֹן וַיֵּשׁ כְּאֵלֶּה
שְׁאֵנֵי רוּצָה לְמַחֵק וְלֹא יָכֹל

א.

אלה תולדות אבן חכרון:
הר, מערה, סלע, מחצבה, מצבה
מכפלה, שני לוחות שיש טהור, בור
אבי ואמי. אני

ב.

אחר מחפש צנור, פותח ברז
רואה מים, אומר מים, מתעטף
ושוטף אבק קיץ להבליט
אותיות עופרת שנטבעו
בשברי לוחות.
נוטע נטיעה ורואה
ההר, המערה מערה
הסלע סלע, המחצבה מחצבה
המכפלה מכפלה ורק הבור מכסה
בשני לוחות שיש ודברי ר' עקיבא
מהדהדים: לשאתם רואים אבני שיש
טהור, אל תגידו... פעמים מים אל תעירו
ואל תעוררו בקפה אותיות
עופרת. אבל הן פורחות, חוזרות וננעצות
בגוף האבן, אות, אות, כתר וקוץ. שמע, מה
גדלו מעשיך יה, מה עמקו

לו הייתי ברטוגרף
הייתי משרטט אז
בצפרן על עורנו
נקודות מפגש, מפה
פיסית, מדינה
ללא גבולות
אותה הקמנו וידענו
לפני שנים
במגע יד אסור ורח לאין קץ
בצלו של קטלב,
בהבל פה של שפות נפגשות,
באפיקו של נחל אכזב,
ביללה שקטה על הר
לעיני תנים נסתרים,
בצריכה מתוקה
כחמדת זכרון בבשרנו
חלון נשקף, שמש חומסת
צבעים, סירה קוצנית, מפה
אלמת מול נבו
היינו שנים כחולמים.

בכל פעם שאני רוצה לחזור
אני פותח מפה ונוגע באצבע רכה
במקומות שעכשו הם קשים

מירי סילבר, מתוך סדרת 'הגבול', 2005
שמן על בד, 100x50 כ"א

רשימת המשתתפים קו נטוי 6

אמן ומורה לפיסול במכון לאמנות	גל וינשטיין
סטודנטית בחוג לספרות ובחוג לחברה וקהילה שנה ב'	כרמית בוזגלו
מנכ"ל חברת המחשבים BCI כתב וביים מחזות: 'מפעל הפה	אברהם בראב
והטלפיים' 'רוח אדמה ורוח הקרקס' ועוד	
סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים, חברת הקיבוץ	הדס שמואלי
העירוני של קבוצות הבחירה במגדל העמק, ופעילה בפרויקטים	
חינוכיים בעיר	
סטודנט שנה ד' להיסטוריה ופילוסופיה באורנים, הוציא לאור	אורון יהלום
ספר שירה	
אמנית ומורה לציור במכון לאמנות באורנים	רותי הלבית כהן
מחזאי וסופר / אמן אורח ב'קו נטוי'	יהושע סובול
מחזאי. מלמד כתיבה יצירתית באורנים	רועי רשקס
סטודנט בחוג לספרות, דרמה ומבע יצירתי באורנים	אמיר ארנון
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	שני שטרנפלד שושני
לימדה ספרות ומקרא באורנים, פרסמה ספרי שירה וספר מחקר	מרים דרור
על שירת מ.ג. לנגר: "מעט צרי"	
מנהל בית ספר, מרצה לחינוך ולתקשורת באורנים ודוקטוראנט	אריה קיזל
לפילוסופיה של החינוך באוניברסיטת חיפה	
במאית, מורה למקצועות התיאטרון באורנים ובבי"ס לאמנויות	ורדה קנול יהלום
הבמה בסמינר הקיבוצים	
מורה. אמנית. מרכזת לימודי היצירה במכון לאמנות באורנים,	עידית לבבי גבאי
מעורכי קו נטוי	
מרצה לישומי מחשב בחינוך באורנים, מרכזת המקצוע במכללה	מירה טנצר
סופרת, מנחה סדנת כתיבת פרוזה, ומרצה בחוג לספרות באורנים	דורית פלג
משתתף בסדנת כתיבת פרוזה באורנים	חן נצר
בוגר אורנים, משתתף בסדנת כתיבת פרוזה באורנים	נועם כהן
משתתפת בסדנת כתיבת פרוזה באורנים	הדס רובינשטיין
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	נידאם אבו אלהיגא
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	רחל זליאט
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	שוש טוויטו
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	פאטמה אבו רומי
צייר ורשם. מלמד במכון לאמנות באורנים	דני זק

גננת, לומדת עריכה לשונית, סיימה מסלול התמחות בדרמה ואמנויות באורנים	מרינה מנטל
מורה בחינוך היסודי, מדריכה לתקשורת, רדיו ודרמה חינוכית, כותבת שירים וסיפורים קצרים, לומדת לתואר שני בהוראה רב-תחומית באורנים	מירי אבקסיס
מסלול חינוך מיוחד (הסבה), מורה בכיר מזה 22 שנה בוגר אורנים, בעל תואר שני בספרות עברית וכללית. פרסם סיפורים קצרים בכתב העת "קשת החדשה" ובעיתון 77	אורי מרטון גונן נשר
אמן, מורה לצילום במכון לאמנות באורנים, באקדמיה לאמנות בצלאל ובמכללה להוראת טכנולוגיה בתל-אביב	גלעד אופיר
סטודנט לספרות, דרמה ומבע יצירתי, עוסק בחינוך בגיל הרך והיסודי, משתתף בקבוצת התיאטרון של אורנים	ניר מעיין
סטודנטית שנה ב' בחוג לתקשורת וספרות במכללת אורנים, כותבת פרוזה ושירים, הלחינה חלק משיריה	יוכי יעקובזון
סטודנטית בחוג לספרות, מורה לרדיו בבי"ס תיכון גליל מערבי	אווה-נטע מלצר
סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות	סיון האפטמן
פרופסור לספרות אנגלית וקנדית, מרצה באורנים בחוג לאנגלית, כותבת סיפורים ושירים, מפיקה תערוכות צילום בכל העולם	דניאל שאוב
פרופסור לפסיקה בפקולטה למדעים והוראתם, אוניברסיטת חיפה-אורנים	אלכס גורדון
סטודנטית שנה ג' במכון לאמנות באורנים	מיכל אקרמן
מרצה ומחנך. מלמד באורנים לשון וספרות	חגי רוגני
פסיכולוג, מנחה סדנאות במכללה אורנים ובאוניברסיטאות חיפה ותל אביב, כותב ומצלם	צביקה תורן
בוגרת המכון לאמנות באורנים 2005	מירי סילבר
פסיכיאטר ופסיכותרפיסט, מנהל מרפאת בריאות הנפש בבי"ח העמק בעפולה, שחקן חובב, משתתף בקבוצת התיאטרון של אורנים	אלון רשף
סטודנטית שנה ד' במכון לאמנות באורנים	שרון בר און
ראש החוג לספרות, דרמה ומבע יצירתי, מרכז לימודי העם היהודי בימינו באורנים, מעורכי קו נטוי, משורר	משה יצחקי

